

Шляхи розвитку української науки:

суспільний дискурс

У номері:

- *Оголошено другий конкурс в межах програми MSCA4Ukraine 2024*
- *Роль наукового співробітництва у відбудові України*
- *Оновлені правила вступу на навчання до аспірантури у 2024 році*
- *Інтеграція інституційних репозитаріїв України*
- *Штучний інтелект як об'єкт правового регулювання в Україні та світі*

№ 6 (199)

червень

Київ 2024

**Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського
Служба інформаційно-аналітичного забезпечення органів
державної влади**

Інформаційно-аналітичний бюлетень на базі оперативної інформації
(Додаток до журналу «Україна: події, факти, коментарі»
Ідентифікатор медіа R30-01101)
Заснований у 2005 р. Видається щомісяця.

Головний редактор В. Горовий, д-р іст. наук, проф., заслуж. діяч науки і техніки України, заст. генерального директора НБУВ. Редакційна колегія: Л. Костенко, канд. тех. наук, лауреат Держ. премії України в галузі науки і техніки; Л. Чуприна, канд. наук із соц. комунікацій (заст. головного редактора); О. Натаров (упорядник).

Адреса редакції: НБУВ, Голосіївський просп., 3, Київ, 03039, Україна. Тел. (044) 524-25-48,
(044) 525-61-03. E-mail: siaz2014@ukr.net, <http://nbuviap.gov.ua/>.

Шляхи розвитку української науки: суспільний дискурс

№ 6 (199) червень 2024

© Національна бібліотека України
імені В. І. Вернадського, 2024

Київ 2024

ЗМІСТ

Аналітичний погляд	3
Наука – для обороноздатності країни	28
Оцінки ефективності та орієнтири розвитку вітчизняної науки й освіти	30
Наука і влада	33
Міжнародне наукове співробітництво	39
Новини наукового розвитку	44
Наукові дослідження коронавірусу COVID-19	48
Проблеми енергозбереження	50
Науково-організаційні заходи	52
Цифрова трансформація суспільства, упровадження інноваційної моделі економіки	58
Бібліотека в науковому процесі	64
Наукова комунікація	76
Зарубіжний досвід наукової діяльності	80
У критичному фокусі	86
ДОДАТКИ	88

Орфографія та стилістика матеріалів – авторські

Аналітичний погляд

М. Закіров,

доктор політичних наук, доцент, завідувач відділу,
Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського

Комунікаційні інструменти конструювання реальності епох постправди

Актуальність. Сучасне інформаційне середовище розвивається під впливом новітніх комунікаційних технологій, що істотно змінюють звичні моделі вертикальної та горизонтальної суспільної взаємодії. Зокрема, можна вже констатувати втрату монополії держави та професійних засобів масової інформації на вироблення й поширення інформації. Інтернет-технології та соціальні мережі відкрили практично безмежні можливості для продукування й поширення інформації звичайним користувачам. Водночас вибухоподібне зростання кількості контенту, значна частина якого продукується людьми, які не мають навиків професійної роботи, необізнані у правилах і вимогах журналістської етики, стала однією з передумов виникнення нової якості мас-медіа, що, у свою чергу, є рисою нового соціально-політичного та комунікаційного феномена «постправда». Наукова й політична оцінка масштабів уже реалізованих і потенційних можливостей зазначеного явища, його вплив на якість сучасних медіа та політичні настрої суспільства зумовили визнання фахівцями сучасного етапу розвитку суспільства як «епохи постправди» з відповідним входженням терміна у світовий науковий дискурс й актуалізацією досліджень феномена українськими та зарубіжними дослідниками.

Аналіз досліджень і публікацій. Сутність поняття «постправда» та його місце в сучасному інформаційному просторі досліджує В. Крикун. Автор зосередив увагу у своїй праці на аналізі основних підходів до визначення поняття «постправда», розумінні специфіки цього феномена та аналізі можливих засобів протидії негативним проявам постправди [1]. Особливості журналістської творчості в умовах гібридної війни Російської Федерації проти України досліджує В. Лизанчук [2]. Автор детально розглядає терміни «правда» й «постправда», аналізує типові складові гібридної війни проти України та зазначає, що в сучасних умовах українські засоби масової інформації мають функціонувати на засадах гуманістичного україноцентризму. Особливості розуміння поняття «постправда», «істина (правда)» у новітньому філософському лексиконі досліджують Т. Гайналь, І. Кучера, С. Білоус [3]. Дослідники аналізують основні особливості глобальної «епохи постправди» та їх прояви в різних сферах суспільного життя, розглядають теоретичний фактор постправди, виділяють сукупність соціальних факторів епохи постправди, їх наслідки. У праці О. Висоцького проблема постправди осмислюється в концептуальних і праксеологічних

вимірах [4]. Автор доводить, що постправа є інформаційною та політичною технологією, яка в суспільно-політичному просторі виступає як новий вид пропаганди, що виправдовує морально сумнівну політику майбутніми вигодами її реалізації. Особливості інфотейнменту як специфічного виду технології комунікації досліджує С. Закірова [5]. Автор зосереджує увагу на аналізі способів, прийомів і методів подання інформаційного матеріалу та підкреслює вплив інфотейнменту на різні сфери діяльності й соціальні практики. Отже, наведений короткий аналіз праць свідчить про надзвичайну масштабність проблем розвитку сфери комунікації в «епоху постправа», що потребує подальших досліджень, акцентування уваги на окремих аспектах феномена та аналізі нових викликів, що постають перед українським суспільством, державою і світом у цілому.

Метою статті є аналіз комунікаційних інструментів конструювання реальності, що активно використовуються в епоху постправа, висвітлення впливу інформаційних технологій на еволюцію і якість сучасних медіа та визначення ролі соціальних мереж і можливостей інтернету в становленні нових форм горизонтальної та вертикальної суспільної взаємодії. Для досягнення поставленої мети треба виконати такі завдання: з'ясувати характерні риси та зміст поняття конструювання реальності, виявити особливості комунікаційних інструментів епохи постправа, розкрити роль сучасних комунікаційних технологій у формуванні політичної свідомості суспільства.

Поняття «постправа» в переважно сучасному його значенні відоме вже з початку 90-х років минулого століття з твору сербсько-американського драматурга й письменника С. Тесича «Уряд брехні» («A Government of Lies»), але остаточне оформлення сучасного розуміння феномена та його закріплення в науковому й політичному дискурсі відбулося відносно недавно. Фіксація терміна в Оксфордському словнику і вагома актуалізація наукових досліджень феномена «постправа» сталася після відповідного експертного соціально-політичного аналізу електоральних процесів, що відбувалися навколо референдуму щодо виходу Великої Британії з Європейського Союзу в 2016 р. та президентських виборів у США і Франції у 2016 та 2017 р.

Український дослідник В. Крикун зазначає: «Утворення поняття відбулось завдяки поєднанню двох частин: “post” і “truth”. “Post” походить від латин. *postumus* – “посмертний”, прізвисько, що додавалось у давньоримській системі формування імені людини, яка народилась після смерті свого батька, і за традицією (постфактум, постскриптум, постмодерн тощо) використовується в значенні “після”. Своєю чергою “truth” перекладається і як “істина”, і як “права»» [1, с. 217]. Отже, у дослівному перекладі термін виглядає як післяправа і як відносно нове поняття потребує відповідного роз'яснення.

Треба зауважити, що єдиного розуміння змісту терміна, а також ролі явища в сучасній системі політичної комунікації в сучасній науці досі не

вироблено. Згадані вище події, що актуалізували явище «постправа», відбулися в розвинутих країнах, кожна з яких у свій час стояла біля витоків сучасної демократичної традиції. Аналіз політичних лозунгів і програм переможців свідчать про тріумф популізму як основного політичного методу та найбільш ефективного в сучасному світі. Отже, той факт, що навіть країни сталої демократії не оминули загрози використання конструйованої реальності як засобу політичного впливу епохи постправи, є свідченням певної кризи демократії, ознакою якої є виникнення й оформлення політичного явища трампізму в США, зростання популярності правих партій у Німеччині, Франції, Італії, Нідерландах, популістські демарші проти спільних рішень ЄС з боку лідерів окремих країн Центральної Європи, політична реінкарнація та зростання агресії з боку авторитарних режимів у деяких впливових країнах світу тощо.

Як зауважує український філософ Т. Лютий: «Популізм політиків полягає не стільки у невиконанні їхніх обіцянок, а в тому, що вони говорять речі, які хочуть почути ці маси. Людям важливо отримати символічну / словесну перемогу, бо вони звикли, що їхні вимоги й так ніколи ніхто не виконує. Відтак, префікс “пост-” уже не має стосунку до того, що йде “після”, а позначає радше неважливість» [6, с. 217]. Тобто у взаємодії політичних сил та суспільства факт і реальність поступаються місцем бажанням та емоціям. У боротьбі за прихильність електорату й досягнення політичних цілей правда стає неважливою, а мета виправдовує брехню.

На думку політолога О. Висоцького, постправа органічно виникає як складова й наслідок теоретико-концептуальної парадигми постмодернізму, де критерієм істини виступає не реальність, а результативність та ефективність. «Сучасний політик працює, щоб отримати відповідний результат. Його не турбує відповідність його обіцянок і вихідних положень, їх обґрунтування реальності. Якщо нарація працює, якщо вона зачіпає емоції, почуття та бажання потенційного виборця, вона стає істинною. Істина за доби постмодерну не знаходиться, не встановлюється, а конструюється та навіюється» [4, с. 130].

Соціолог Ю. Візниця зазначає, що слово «постправа» вживали раніше за С. Тесича, але в значенні «правди, про яку дізналися пізніше». Тобто все ж так ішлося про правду, без підтексту, що безпосередньо правда стає неможливою. «Замість простого позначення часу після того, як сталась якась подія, – “поствійна” чи “постматч” – у постправді має значення більше як “приналежність до часу, де визначена концепція стала неважливою чи недоречною”... Додамо, що значення слова “пост” у значенні “повідомлення, стаття в соціальних мережах” накладає свій відбиток на розуміння змісту лексеми “постправа” при її вживанні в медіакомунікаційному середовищі» [7, с. 94].

Як бачимо, фахівці різних напрямів гуманітарного знання в цілому одностайно зазначають, що термін «постправа» знаменує настання часу, коли правда в сенсі відповідності інформації, що подається, об’єктивній

реальності стає неважливою, а єдиним критерієм істини і відповідно метою комунікації стає результативність та ефективність. Разом з тим панування соціальних мереж наповнює лексему «постправа» новим змістом: інформація, що викладена в пості / повідомленні, розміщеному на сторінці соціальної мережи. Саме останній висновок має важливе значення для обраної нами теми дослідження, оскільки явище постправи в сучасній якості та вазі здебільшого сформувалося й розкрило свої можливості саме внаслідок активного розповсюдження соціальних мереж і їх використання з політичною метою.

У сучасному інформаційному суспільстві традиційна журналістика та масові медіа стикнулися з проблемою протистояння з конкурентом, який не знає взагалі або не переймається дотриманням правил й обмежень. Фейсбук-сторінка, телеграм-канал, X (колишній твіттер), інстаграм, тікток, стрим, блог не лише вкоренилися в мові, але завдяки розповсюдженню смартфонів значною мірою відсунули традиційні канали отримання інформації на другий план.

Зазначене в сукупності з величезним об'ємом інформації, який безперервно продукується у світі, призвів до того, що верифікація інформації істотно ускладнилася та зрештою стала неважливою. Активне продукування та розповсюдження користувачами соціальних мереж суб'єктивних оцінок і повідомлень у сукупності з поширенням у соцмережах застосування методики адресного поширення контенту цільовим групам або конкретним людям відкрили можливість апелювати до особистих переконань і нехтувати або беззастережно маніпулювати фактами [8, с. 359].

Разом з тим треба зауважити, що використання емоційного компонента в поданні інформації започаткували саме професійні медіа. Так, у 80-х роках ХХ ст. у США телевізійні продюсери в намаганні втримати аудиторію, яка втрачала інтерес до новин і дедалі більше прагнула розваг, почали переконувати журналістів, що важливо «як», а не «що» розповідається з екранів. Редактори ставили питання в інший бік інформаційного повідомлення: «Яку пропонуєш історію?», а не «Яку пропонуєш інформацію?». У результаті виник новий різновид інформаційних програм – «інфотейнмент». У науковий обіг термін «інфотейнмент» запровадив відомий американський дослідник медійної культури Н. Постман. Термін виник у результаті аббревіатурного об'єднання двох слів: інформація (information) та розвага (entertainment). Висловлює прагнення продюсерів подавати новини у формі розважальних передач або з відтінком розважальності [5, с. 206].

Упровадження нового способу подання інформації в практику підтвердило надзвичайну ефективність його застосування не лише в новинах. Інфотейнмент почали широко використовувати в освітніх програмах, науково-популярних передачах, культурі, але особливої суспільної ваги він набув у політиці, де із часом інфотейнмент перетворився на один з дієвих інструментів конструювання реальності епохи постправи – політейнмент.

Подання інформації, передвиборчі дебати, обговорення політичних програм, діяльності уряду й парламенту відбуваються у форматі ток-шоу. Відповідно до законів жанру обговорення важливих тем перетворюється на видовище, у якому емоції переважають над логікою, а харизма спікерів, що вміло апелюють до особистих переконань аудиторії, панує над об'єктивною реальністю і спробами опонентів оперувати фактами й подавати правдиву інформацію. Унаслідок цього значною мірою змінилися характер політичної боротьби, вимоги до особистісних якостей політичних діячів, а популізм отримав ще один вагомий засіб маніпуляції масовою свідомістю. Як писав американський соціолог Н. Постман, «байдуже, що вміє і знає політик. Неважливо, що він каже. Важливо, який має вигляд. Зміст не має значення. Важать лише візуальні враження... Зрежисовані телевізійні поєдинки вдають, що несуть глядачам важливу для них інформацію» [9, с. 7].

Одним з найбільш актуальних прикладів використання політейнменту – як інструмента конструювання реальності – є масштабна інформаційна кампанія з підготовки й проведення анексії Криму, окупації окремих районів Донецької та Луганської областей, гібридної, а з лютого 2022 р. і повномасштабної війни Росії проти України. Економічні й соціально-політичні проблеми, що почали активно наростати в Російській Федерації після кризи 2008 р., у сукупності з намаганнями В. Путіна зберегти свою владу спонукали керівництво країни до пошуку шляхів консолідації суспільства та придушення протестних настроїв. У «найкращих» традиціях російської державності російська пропаганда розпочала активне роздмухування ідеї протистояння Росії та Заходу, де ключова роль «супротивника-маріонетки» відводилася саме Україні.

Водночас із пропагуванням міфу про месіанську роль Росії, формуванням «культу перемоги», апелюванням до історичної та державної величі інформаційний простір заповнили наративи про Україну як державу, що не відбулася (англ. FailedState), про її повну залежність і підконтрольність країнам Заходу, вороже ставлення українців до росіян, утиски російської мови тощо.

Ключовим показником зростання інформаційного тиску пропаганди стало створення й популяризація провідних суспільно-політичних ток-шоу на російському телебаченні. Зокрема, програма НТВ «Вечір з Володимиром Соловйовим», що була відновлена на «Росія-1» у 2012 р.; програма «Час покаже» на Першому каналі розпочала роботу з вересня 2014 р.; «60 хвилин» на каналі «Росія-1» – з вересня 2016 р. Ведучі цих програм, В. Соловйов, К. Стріженова, П. Толстой, Є. Попов, О. Скабеєва, уже стали всесвітньовідомими обличчями російської пропаганди, масштаби й методи якої стали підставою для висловлення користувачем LiveJournal пропозиції використання нового терміна для визначення цього сегмента російських медіа: «Одна з унікальностей пізнього путінізму це ... агітеймент. Політичний агітпроп робиться за законами шоу, законами масової культури... Одне з “досягнень XXI ст.” у цьому жанрі – агітпроп

організовується не як проповідь, а як “ніби дискусія”. Імітуються дебати, учасники ніби сперечаються з адептами іншої точки зору. Ну чи, наприклад, таке. Верховний Суверен вимовляє програмні промови на дискусійному клубі (“Валдай”), а не на з’їзді партії – теж новинка порівняно з ХХ ст.» [10].

Треба підкреслити, що, крім видовища, зазначені ток-шоу пропонують і наочно ніби високий рівень вагомості обговорень, оскільки для участі в дискусії запрошуються відомі люди: експерти, політики, учені, діячі культури, які в Росії є визнаними авторитетами у своїх галузях. Під час обговорень на ток-шоу в режимі нон-стоп цілеспрямовано просувається ряд наративів, що мають конкретне спрямування: консолідація суспільства навколо особистості В. Путіна – «підняв Росію з колін»; месіанська роль Росії як лідера боротьби всіх «пригнічених» проти гегемонії Заходу й США, які намагаються підкорити решту світу; виправдання агресії проти України, оскільки «незалежна Україна це західний проєкт анти-Росії»; на території України Росія воює з НАТО тощо. «Російська пропаганда говорить про русофобію та дегуманізацію росіян. Проте ми розуміємо, що дегуманізацію росіян здійснює сама держава Росія, де в створеній квазіреальності відбувається підміна поняття гідності, бо життя росіянина не має жодної цінності в життєвих обставинах, що ми спостерігаємо» [3, с. 17].

Отже, російська пропагандистська машина з використанням інструментів епохи постправди протягом десятиліть конструювала реальність, у якій обмеження свободи слова, виборчих прав, зростання тиску силових структур на суспільство, політичні репресії, переписування конституції під потреби вождя пояснювалося безальтернативною необхідністю зміцнення владної вертикалі перед неминучою зовнішньою загрозою. У контексті цієї інформаційної політики і відповідно сконструйованої реальності консолідована відповідь світової спільноти на агресію проти України характеризувалася й продовжує характеризуватися російськими пропагандистами та політиками як русофобія, що має у своїй основі намагання знищити Росію.

Унаслідок активного використання інструментів постправди на тлі відсутності структурних перетворень в економіці, яка залишається переважно сировинною, величезної нерівності в економічному розвитку регіонів, що відбивається в диспропорції доходів і рівня життя, значна частина населення Російської Федерації втратила можливість конструктивної самореалізації. Українські дослідники характеризують поточний соціально-психологічний стан російського населення таким чином: «...люмпенізоване суспільство, яке не має можливості реалізувати себе через соціальні ліфти, розглядає свою участь у війні як боротьбу зі світовим злом, як рятівника людства від нацизму, зрештою, це спосіб покращити свій соціальний статус» [3, с. 17].

Нечисленні й переважно поодинокі антивоєнні виступи росіян губляться в загальній байдужості більшості населення Росії або в псевдопатріотичному ентузіазмі, що надалі підігривається тією самою пропагандою та матеріально

підтримується за рахунок захмарних для росіян з депресивних регіонів виплат військовим контрактникам і компенсацій родинам загиблих. Деякі спостерігачі, насамперед російські ліберали, намагалися представити масову втечу росіян закордон восени 2022 р. після оголошення мобілізації як вияв антивоєнного протесту. Проте, оскільки виїзд цих так званих протестантів ніяк не вплинув на практично відсутній масовий антивоєнний рух у середовищі російської діаспори, можна констатувати, що в переважній більшості ці люди є лише найбільш активною частиною тієї самої байдужої більшості, яка виключно намагалася втекти від потенційної загрози своєму життю.

Треба зазначити, що політейнмент навіть у його найбільш агресивному російському варіанті агітейнменту не вичерпує всіх можливостей інструментарію епохи постправди, що їх надає сучасний рівень комунікаційних технологій. Як ми вже зазначали вище, з появою соціальних мереж процеси вертикальної та горизонтальної суспільної взаємодії зазнають істотних змін. Вибухоподібне зростання обсягів контенту потребувало розроблення новітніх засобів оброблення інформації та її подальшого поширення, що, у свою чергу, сприяло розширенню інструментарію постправди, зокрема шляхом використання технічних можливостей соціальних мереж.

З метою збільшення кількості користувачів та отримання переваги в конкурентній боротьбі розробники соціальних мереж постійно працюють над удосконаленням інструментів аналізу вподобань та інтересів аудиторії, а потім створюють і поширюють контент уже з урахуванням зібраної інформації. У віртуальному світі формуються спільноти, учасники яких спілкуються між собою, впливають один на одного, виробляють і закріплюють певні стереотипи сприйняття світу. З огляду на це, розробники пропонують сучасні засоби оброблення інформації на кшталт розробленого професором психології Кембриджського університету О. Коганом мобільного додатка «This is your digital life» («Твоє цифрове життя»), за допомогою яких створюються психологічні портрети окремих учасників або певної інтернет-спільноти.

Подібні методики оброблення і використання інформації отримали назву «таргетинг» (від англ. target – мета, що набула широкого поширення в рекламі). На основі аналізу інформаційного простору виробники реклами визначали певну цільову аудиторію конкретних товарів і найбільш ефективну форму подання інформації про товар з урахуванням їхніх інтересів. Таким чином, уже на цьому етапі спостерігачі отримали змогу запідозрити в цій методиці небезпеку маніпуляції свідомістю, але справжня проблема виникла тоді, коли таргетинг став частиною політичних піар-кампаній.

На сьогодні найбільш відомою з точки зору використання даних соціальних мереж у політичних інтересах є виборча кампанія 2016 р. 45-го Президента США Д. Трампа та заходи, пов'язані з організацією виходу Великої Британії з Європейського Союзу. Предметом політичних і навіть

кримінальних розслідувань стала приватна британська компанія «Cambridge Analytica», що спеціалізується на аналізі даних з подальшим їх використанням в організації і проведенні виборчих кампаній у мережі інтернет. Основні претензії були з боку фейсбука щодо використання особистої інформації користувачів, отриманої без їхнього дозволу. Політичні опоненти, експерти й науковці, які досліджували проблему, у переважній більшості дійшли висновку, що під час виборчої кампанії в США та організації референдуму щодо Brexit відбувалися численні випадки маніпуляції, а відсутність дієвого механізму запобігання зловживанням інформацією із соціальних мереж свідчить, що політичний таргетинг зайняв своє місце в переліку інструментів конструювання реальності епохи постправди.

Не менш важливе місце серед інструментів конструювання реальності епохи постправди займають інтернет-тролі, які використовують специфічну форму комунікації «тролінг» – створення й поширення в соціальних мережах різноманітного провокаційного контенту. Спеціально підготовлені користувачі поширюють, як правило через анонімні або фейкові акаунти, дезінформацію пропагандистського характеру, що спрямована на підриг іміджу політичних сил або окремих політиків, дискредитацію їхньої діяльності, поширення «мови ворожнечі», ксенофобських наративів, формування в суспільній свідомості панічних настроїв тощо. Найбільшу пізнаваність, як інструмент політичного впливу, тролі отримали внаслідок розкриття діяльності російської «фабрики тролів».

Організація «Агенція інтернет-досліджень» зі штаб-квартирою в Санкт-Петербурзі була створена російським бізнесменом Є. Пригожиним. Разом з активною пропагандистською й антиопозиційною діяльністю всередині Російської Федерації «фабрика» проводила широкомасштабні акції закордоном. Зокрема, російські тролі намагалися дискредитувати кандидата на пост Президента США Х. Клінтон, розпалювали внутрішньополітичну ворожнечу в країнах Європи й США, просували прокремлівські наративи щодо військових конфліктів у світі. Разом з розміщенням повідомлень на численних анонімних акаунтах «фабрика тролів» створювала фальшиві копії провідних західноєвропейських ЗМІ, де розміщувалися фейкові статті відомих журналістів, політичних оглядачів з відповідним маніпулятивно-пропагандистським змістом. За рахунок численних репостів, лайків під створеними фейковими повідомленнями, що їх генерували російські тролі, у соціальних мережах конструювалася хибна реальність популярності тих чи інших політиків або ідей, поширювалася брехлива інформація, транслиювалися певним чином емоційно забарвлені деструктивні думки. Унаслідок проведених розслідувань та визнання реальної загрози Європейський Союз, Японія, Велика Британія, Швейцарія ввели проти російської Агенції інтернет-досліджень санкції, а США висунули, крім того, кримінальні звинувачення проти організації і її керівництва.

З розвитком інформаційних технологій триває істотне зростання ефективності застосування інструментів конструювання реальності. Глобальні соціальні мережі формують великі спільноти, істотно прискорюють і спрощують обмін інформацією, у результаті відносна легкість ствердження постправди як єдиної правильної версії реальності вписується в теорію спіралі мовчання німецького соціолога й політолога Е. Ноель-Нойман. Виходячи з названої теорії масової комунікації, людина схильна утримуватися від висловлювання своєї думки, якщо відчуває, що перебуває в меншості [4, с. 130]. Отже, наративи, що масово транслуються за допомогою телекомунікаційних засобів, набувають ваги загальноновизнаних більшістю членів спільноти інтерпретацій буття, які людина або добровільно сприймає, або з якими мовчки погоджується. Таким чином, створюється інформаційна бульбашка сконструйованої реальності, яка здатна відсікати цілі суспільства від об'єктивного світу, впливати на прийняття й підтримку політичних рішень, що вже має глобальні наслідки.

Висновки. Розвиток інтернет-технологій, удосконалення засобів комунікації, створення глобальних соціальних мереж істотно вплинули на традиції та методи інформаційного виробництва. Зростаюча комерціалізація політичних медіа в сукупності з наявною кризою демократії, що виявляється в зростанні популізму та реінкарнації авторитаризму у світі, актуалізували явище «постправди», коли в боротьбі за прихильність електорату й досягнення політичних цілей правда стає неважливою, а мета та ефективність її досягнення виправдовує брехню. Можливість більш-менш відкритого нехтування або маніпулювання фактами, що відкрилася з настанням епохи постправди, сприяла масовому поширенню явища конструювання реальності з метою досягнення політичних цілей. Провідну роль у наборі інструментів конструювання реальності відіграє політейнмент. Подання інформації, що відбувається у форматі ток-шоу, перетворюється на видовище, у якому емоції переважають над логікою, а харизма спікерів, які цілеспрямовано формують уявну картину світу, панує над об'єктивною реальністю. Удосконалення сучасних засобів оброблення інформації в сукупності з використанням соціальних мереж у політичній боротьбі доповнило інструментарій конструйованої реальності методикою політичного таргетингу, що дає змогу виокремлювати цільові аудиторії політичного впливу та розробляти й цілеспрямовано поширювати адресно орієнтовану інформацію в найбільш сприятливій для конкретних користувачів формі. Оборотною стороною відкритості соціальних мереж і простоти реєстрації нових користувачів став ще один інструмент конструювання реальності епохи постправди – інтернет-тролі. Російська «фабрика тролів» протягом останніх років активно створювала різноманітні фейкові акаунти, які здійснювали тролінг політичних діячів, поширювали провокаційний контент з метою впливу на внутрішньополітичне життя окремих країн та уявлення користувачів глобальних соціальних мереж щодо геополітичних проблем у світі. З огляду на зазначені виклики, актуальним є дослідження теоретичних підвалин

створення ефективних моделей нейтралізації деструктивного впливу інструментів конструювання реальності епохи постправди.

Список бібліографічних посилань

1. Крикун В. Постправа: сутність та перспективи. *Людинознавчі студії: зб. наук. пр. Дрогоб. держ. пед. ун-ту ім. І. Франка. Серія: Філософія*. 2020. Вип. 41. С. 213–227. <https://doi.org/10.24919/2522-4700.41.15>
2. Лизанчук В. Журналістська правда і постправа в контексті гібридної війни Російської Федерації проти України. *Вісн. Львів. ун-ту. Серія: Журналістика*. 2019. Вип. 45. С. 323–334. <http://dx.doi.org/10.30970/vjo.2019.45.10015>
3. Гайналь Т., Кучера І., Білоус С. Епоха постправди: фактори виникнення і виживання. *Акт. проблеми філософії та соціології*. 2022. Вип. 36. С. 15–20. <https://doi.org/10.32837/apfs.v0 i36.1104>
4. Висоцький О. Постправа: концептуальні та праксеологічні виміри. *Грані*. Т. 21. № 10. 2018. С. 128–133. <https://doi.org/10.15421/1718138>
5. Закірова С., Закіров М. Інфотейнмент як вид новітньої технології комунікації: постановка проблеми. *Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського*. 2019. Вип. 55. С. 204–219. <https://doi.org/10.15407/nr.55.204>
6. Лютий Т. Кінець прекрасної епохи. У кожного своя правда. *Dsnews. Ua*: вебсайт. URL: <http://www.dsnews.ua/society/kinets-prekrasnoyi-epohi-vkozhnogo-svoya-post-pravda-19112016180000> (дата звернення: 01.11.2023).
7. Візниця Ю. Проблеми дослідження феномену «постправа» в медіа-комунікаційному просторі. *Соціальні технології: акт. проблеми теорії та практики*. 2019. Вип. 83. С. 93–101.
8. Закіров М. Постправа: деякі аспекти феномену і російська агресія. *Б-ка. Наука. Комунікація. Акт. питання збереження та інноваційного розвитку наук. б-к : матеріали Міжнар. наук. конф. (Київ, 3–5 жовт. 2023 р.)*. 2023. С. 358–361. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/everlib/item/er-0004726>
9. Закіров М. Політейнмент як інструмент комунікації епохи постправди. *Соц. комунікації в умовах глобалізац. проц есів: стан, тенденції, перспективи* : зб. тез за матеріалами Міжнар. наук. конф. (Тернопіль, Терноп. нац. пед. ун-т ім. В. Гнатюка, 16–17 черв. 2023 р.). Тернопіль, 2023. С. 7–8.
10. Лангобард. Агитейнмент. *LiveJournal*. URL: <https://langobard.livejournal.com/9495856.html> (дата звернення: 01.11.2023).
(Джерело: Закіров М. Комунікаційні інструменти конструювання реальності епохи постправди / М. Закіров // *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. – 2023. – Вип. 69. – С. 26–39. – Режим доступу: http://nr.nbuv.gov.ua/doc/nrnbuimviv_2023_69_4).

***

Н. Тарасенко,
науковий співробітник,
Служба інформаційно-аналітичного забезпечення
органів державної влади,
Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського

Штучний інтелект як об'єкт правового регулювання в Україні та світі

Галузь штучного інтелекту (далі – ШІ, AI) нині активно розвивається в Україні та світі, знаходить застосування у найрізноманітніших сферах та перетворюється на частину повсякденного життя. Світовий ринок штучного інтелекту нині оцінюється в 1 трлн 150,2 млрд дол., що свідчить про дедалі більше визнання потенціалу ШІ для вирішення складних завдань і зумовлене цим значне зростання інвестицій у дослідження та розробку [1].

Очікується, що до 2025 р. індустрія ШІ створить 2,3 млн робочих місць і спеціальностей більш високої кваліфікації та внесе 15,7 трлн дол. у світову економіку до 2030 р. [2]. Це спростовує більш ранні прогнози, які стверджували, що штучний інтелект стане фактором зростання безробіття внаслідок звільнення мільйонів працівників через упровадження новітніх технологій.

В Україні використання штучного інтелекту в різних галузях також прогресує, відкриваючи нові можливості для досягнення важливих наукових, економічних, безпекових та інших цілей. Міністерство цифрової трансформації, зокрема, планує впроваджувати штучний інтелект в Україні у державних сервісах для пришвидшення та полегшення їхньої роботи.

«Або ти почнеш використовувати штучний інтелект, або він замінить тебе. Багато людей бояться штучного інтелекту і говорять: “А що ж буде там з тисячами держслужбовців? А що ж буде з тисячами співробітників компаній?” Я вважаю, що, навпаки, відкривається потужний ринок, потрібно вивчати штучний інтелект. З'явиться багато нових спеціалістів, нових професій. Це тренд, який потрібно очолити, а не тікати від нього», – говорить віцепрем'єр-міністр, міністр цифрової трансформації М. Федоров.

Не проти застосування штучного інтелекту й освітяни. Заступник міністра освіти і науки Є. Кудрявець вважає, що ШІ можна ефективно використовувати в навчанні для опрацювання матеріалу. «Є різниця між тим, що учень чи студент просто дав завдання ШІ виконати домашню роботу, і тим, що він разом із ШІ вивчає певну тему», – додав заступник міністра [3].

Водночас технологічний рівень вітчизняного виробництва комп'ютерної техніки та її елементної бази не дає змоги розглядати в найближчій перспективі можливості повноцінної конкуренції української продукції на ринку апаратних рішень технологій ШІ. Водночас наявний потенціал науковців та їхніх досягнень зростає. У наукових установах і закладах вищої

освіти України створено наукові колективи, що проводять дослідження у сфері ШІ і отримали низку вагомих фундаментальних і прикладних науково-технічних результатів, зокрема в Інституті кібернетики імені В. М. Глушкова НАН України, Інституті проблем штучного інтелекту МОН України і НАН України, Міжнародному науково-навчальному центрі інформаційних технологій та систем НАН України та МОН України, Інституті проблем математичних машин і систем НАН України, Київському національному університеті ім. Т. Шевченка, Національному технічному університеті України «Київський політехнічний інститут ім. І. Сікорського», Національному університеті «Львівська політехніка», Харківському національному університеті радіоелектроніки та в інших закладах України [4].

Застосування штучного інтелекту в Україні обмежується переважно організаціями-лідерами у сферах промисловості, інформаційно-комунікаційних та фінансових технологій, базуючись на закордонних розробках. Нерідко такі розробки створені в Україні, але права інтелектуальної власності на них належать іноземним компаніям. Із кожним роком зростає ринок програмного забезпечення для дослідження і розробки технологій ШІ, дедалі більше постачальників пропонують різні рішення ШІ для бізнесу. В Україні наразі (за даними LinkedIn) нараховується понад 2000 інституцій та компаній-розробників програмного забезпечення, що спеціалізуються у сфері ШІ. Серед них – загальноновизнані в усьому світі компанії Grammarly, Reface, Ring Ukraine (SQUAD). За даними Державної служби статистики України, надходження від експорту послуг у сфері телекомунікацій, комп'ютерних та інформаційних послуг (де в першу чергу застосовуються технології ШІ) сукупно сягають майже 30 % експорту послуг у структурі зовнішньої торгівлі послугами, що значно перевищує імпорт [4].

Улітку 2023 р. на замовлення «Дзеркала тижня» Центр ім. Разумкова провів опитування про обізнаність українців щодо штучного інтелекту і його використання для вирішення тих чи інших завдань. Результати продемонстрували, що лише 42 % опитуваних «приблизно уявляє», що таке штучний інтелект, ще 33,9 % взагалі не знають, що це, і лише 24 % респондентів упевнені, що добре розуміють цю технологію. Лише 8,6 % відповіли, що використовують чат-бот GPT в роботі, при цьому 64 % не користуються ним, а майже 9 % узагалі не знають, що це. В основному чатом користуються люди від 18 до 39 років і переважно – в ознайомчих чи приватних цілях, тобто ставляться до нього, як до розваги.

При цьому відповіді майже навіпіл розділилися, коли респондентам поставили питання, чи потрібно державі контролювати або обмежувати розвиток цієї технології: 32,4 % не вважають потрібними обмеження, 34,1 % – за обмеження та контроль, 27,2 % – не визначилися в цьому питанні. Для порівняння – близько 65 % американців виступає за обмеження технології [5].

За даними того самого опитування, в Україні ШІ почали використовувати поки лише в деяких галузях. Зокрема, 5,6 % українців використовують штучний інтелект для навчання. Наприклад, студенти почали виконувати домашні завдання за допомогою чату GPT, викладачі – створювати інтерактивні заняття, відстежувати прогрес учнів, аналізувати великий обсяг даних і створювати навчальні програми.

Щодо використання сервісів ШІ у бізнесі, то, згідно з дослідженням освітньої лабораторії Projector AI Lab, яка в березні 2023 р. провела анкетування серед працівників 150 українських компаній про те, як вони використовують штучний інтелект у своїй роботі, 51 % респондентів відповіли, що «час від часу» використовують ШІ, 22 % – «часто», а 20 % «рідко» або взагалі не користуються. Найактивнішими користувачами штучного інтелекту серед опитаних компаній стали дизайнери. Після них – копірайтери, представники маркетингу та PR, керівники команди й інженери-розробники. З-поміж переваг ШІ респонденти виділили: збільшення швидкості роботи, допомога у творчості, зменшення рутини. Також працівники виокремили й певні мінуси використання технологій. 20 % відповіли, що штучний інтелект у своїй роботі допускає помилки та неточності у відповідях, 11 % опитуваних визначили ризиком рівень загальної безпеки та конфіденційності даних. А 9 % відзначили проблему ймовірної втрати навичок «думати власною головою».

З початком російсько-української війни застосування ШІ поширилося на воєнну сферу, охопивши сектор спостереження, різні види розвідки, логістику, командування та управління, а також гуманітарні питання. За словами архітектора рішень на основі штучного інтелекту компанії SoftServe В. Сольського, під час війни ШІ використовують для обробки величезних масивів даних, до прикладу, під час аерофотозйомки. Застосовуються OSINT-технології також у тестовому режимі, американська технологія Clearview AI, яка надає змогу ідентифікувати сили противника та загиблих. База даних Clearview AI містить 2 млрд фотографій, сканованих із російських соцмереж. За його словами, за допомогою ШІ вдалось ідентифікувати понад 125 тис. російських військових злочинців. Нині, вважає В. Сольський, штучний інтелект також допомагає отримувати необхідні розвіддані з радіомовлення росіян. Штучний інтелект використовують і під час навчання військових, наприклад, для тактичної підготовки своїх військ за допомогою різних симуляторів.

Також, як розповіла міністр економіки Ю. Свириденко, сьогодні державою розроблено стратегію розмінування території України, у розробці якої брала участь американська компанія Palantir, що спеціалізується на аналізі великих обсягів інформації. «Завдяки штучному інтелекту ми аналізуватимемо big data, щоб ухвалювати якісні рішення, розставляти пріоритети, достеменно розуміти потреби і те, які ресурси потрібно залучати, щоб швидше розмінувати українські землі. Зокрема, система зможе проаналізувати дані щодо потенційно замінованих територій, поєднати їх із

даними з додаткових джерел, наприклад, щодо об'єктів соціальної чи критичної інфраструктури та сформувані варіанти більш пріоритетних шляхів розмінування», – зазначила Ю. Свириденко.

У науковій діяльності штучний інтелект використовується не лише для прискорення й удосконалення досліджень, а й значною мірою у процесі створення наукових текстів та публікацій, починаючи від автоматизації пошуку інформації та аналізу даних, і закінчуючи написанням і редагуванням текстів. Водночас штучний інтелект у науковій публікаційній сфері – це не просто питання технологій, але й питання культури, етики та академічної доброчесності.

У процесі створення наукових текстів застосування ШІ дає змогу автоматизувати спосіб пошуку, фільтрації та аналізу наукової літератури, обробляти величезні обсяги даних за короткий час та здійснювати глибокий аналіз наукової інформації, кількість якої безперервно зростає. Алгоритми машинного навчання та обробки природної мови допомагають відбирати статті, книги та інші джерела, які найкраще відповідають певним критеріям дослідження. Наприклад, системи можуть автоматично фільтрувати публікації за ключовими словами, авторами, журналами чи роками публікації, що дає змогу дослідникам зосередитися на найбільш важливій інформації без витрати часу на пошук.

Ще однією ключовою функцією штучного інтелекту є виявлення трендів та нових наукових відкриттів на основі аналізу великих обсягів даних. Алгоритми можуть автоматично визначати популярні теми, кількість цитувань конкретних робіт, ступінь впливовості дослідників та інші параметри, які допомагають розуміти динаміку розвитку науки в певній галузі.

Штучний інтелект може допомагати в оцінці якості та достовірності наукової інформації, а також виявленні потенційних проблем або викривлень. Наприклад, алгоритми можуть автоматично перевіряти наукові статті на відповідність стандартам публікації та виявляти плагіат або недостовірні дослідження [6].

ШІ відіграє значну роль у виявленні граматичних та стилістичних помилок, а також у редагуванні та покращенні якості наукових текстів. Використання алгоритмів машинного навчання та обробки природної мови дає змогу автоматизувати процеси редагування та покращення текстів, забезпечуючи їх високу якість та зрозумілість. Ідеться про:

- виявлення граматичних та стилістичних помилок: ШІ може аналізувати текст на предмет граматичних та стилістичних помилок, таких як правописні помилки, невдалі конструкції речень, некоректне вживання термінів тощо. Алгоритми штучного інтелекту можуть автоматично виявляти ці помилки та надавати рекомендації щодо їх виправлення;
- покращення якості текстів: крім виявлення помилок, штучний інтелект може допомагати у поліпшенні загальної якості наукових текстів. Наприклад, алгоритми можуть запропонувати альтернативні варіанти

формулювань, які більш чітко та точно виражають думку автора. Також вони можуть рекомендувати зміни у структурі тексту для підвищення логічності та послідовності між розділами;

- автоматичну генерацію анотацій та ключових слів: штучний інтелект може бути використаний для автоматичної генерації анотацій та ключових слів до наукових статей, що допомагає підвищити їхню доступність та зрозумілість;
- використання візуалізацій: ШІ може бути використаний для створення візуалізацій та графіків, які допомагають ілюструвати ключові пункти наукового дослідження та покращують його розуміння для читача.

Приклади конкретних інструментів та сервісів:

1. Grammarly: вебсервіс використовує штучний інтелект для виявлення граматичних та стилістичних помилок у тексті. Він може надавати рекомендації щодо правильності граматичних конструкцій, вживання слів та виразів, а також стилю письма.
2. Hemingway Editor: редактор тексту, який використовує штучний інтелект для аналізу структури речень та рекомендацій з їхнього удосконалення. Він може підкреслювати складні речення, надмірне вживання пасивного стилю та інші аспекти, що можуть ускладнювати розуміння тексту.
3. ProWritingAid: цей інструмент редагування тексту використовує штучний інтелект для виявлення різних видів помилок, включаючи граматичні, стилістичні та структурні. Він надає детальні рекомендації з покращення якості тексту.

Проте разом зі зростанням використання ШІ в наукових дослідженнях постають важливі етичні питання, які потребують уважного розгляду. Зокрема, одним із найважливіших етичних аспектів наукових публікацій, створених з використанням ШІ, є питання авторства. Використання штучного інтелекту може породжувати запитання щодо визначення конкретних авторів, особливо якщо алгоритми зробили істотний внесок у проведення дослідження або створення публікації. Важливо визначити, які зусилля алгоритмів слід вважати за авторський внесок і як відповідно розподілити авторські права та визнання.

Інший аспект – безпека даних. ШІ може потребувати використання великих обсягів даних для навчання моделей та аналізу результатів. Гарантування безпеки цих даних є критичним аспектом етики в наукових дослідженнях. Дослідники повинні дотримуватися найвищих стандартів конфіденційності та захисту приватності під час збору, зберігання та обробки даних. Потенційні ризики включають можливість витоку особистої інформації, зловживання даними або несанкціонований доступ до них.

Нарешті, варто враховувати той факт, що використання штучного інтелекту може мати значний вплив на суспільство, включаючи соціальні та економічні наслідки. Деякі дослідження можуть мати етичні ризики або

викликати питання щодо їх можливих наслідків, що має бути враховано науковцями і взято до уваги під час планування та проведення досліджень.

Отже, використання ШІ відкриває нові можливості та перспективи у наукових дослідженнях, сфері доступу до інформації, раціоналізує часові витрати користувачів, спрощує технічні моменти написання наукових робіт тощо. Здатність штучного інтелекту до аналізу даних, навчання та прийняття рішень має величезний потенціал для дедалі ширшого його застосування у вирішенні різних завдань, але водночас створює умови для виникнення низки загроз у разі його надмірного чи некоректного використання. У результаті використання штучного інтелекту актуалізувало низку етичних і юридичних дилем, зокрема щодо можливого порушення авторського права (через матеріали, на яких вчиться ШІ) та цінності матеріалів, згенерованих ним чи за його допомогою.

Захист права на приватність та законне використання персональних даних у процесі навчання та роботи ШІ став нагальною проблемою, яку доводиться вирішувати регулятивним органам у різних країнах. У цьому контексті Загальний регламент про захист персональних даних (GDPR), що набрав чинності у травні 2018 р., відіграє ключову роль у забезпеченні прав та приватності користувачів у віртуальному середовищі. GDPR встановлює правила для збирання, обробки та зберігання персональних даних у Європейському Союзі, а також передбачає високі стандарти щодо захисту приватності [7].

Уже існує декілька прикладів застосування норм GDPR європейськими регуляторами до розробників систем ШІ. Так, компанія Clearview AI – розробник програмного забезпечення для розпізнавання облич, з використанням штучного інтелекту отримала декілька штрафів через незаконне використання персональних даних осіб у п'яти країнах. В управлінні із захисту персональних даних у Франції (CNIL), зокрема, зазначили, що Clearview AI використовує особисту інформацію без законної згоди користувачів та водночас немає законного інтересу для такого збору, що є серйозним порушенням GDPR.

Італія обмежила доступ до відомого Chat GPT через занепокоєння щодо обробки персональних даних громадян. Так, італійський регулятор вказує на відсутність правової основи, яка б виправдовувала масовий збір і зберігання персональних даних з метою «навчання» алгоритмів, що лежать в основі роботи платформи.

Невизначеність спостерігається також щодо авторського права на твори, створені ШІ. За загальним принципом вважається, що авторське право поширюється лише на результати людської діяльності, однак існують приклади, коли твори, згенеровані штучним інтелектом, привертають увагу суспільства. Так, картину «Портрет Едмонда де Беламі» із серії портретів уявної родини Беламі, створених штучним інтелектом, продали на аукціоні за 432,5 тис. дол. У правому нижньому кутку ШІ, як справжній митець, поставив свій підпис – складну формулу. Музика, створена штучним

інтелектом, претендуватиме на номінацію «Греммі» у наступному році. Про це заявив генеральний директор і президент Академії звукозапису Х. Мейсон. Однак перед правниками постає питання, чи захищаються ці твори авторським правом та хто буде власником таких прав.

В Україні вже були здійснені кроки для врегулювання цього питання. Закон України «Про авторське право та суміжні права», прийнятий у 2023 р., запроваджує поняття «неоригінальних об'єктів», створених комп'ютерними програмами і відмінних від творів, створених безпосередньо людьми. На такі об'єкти законодавство надає право *sui generis*, що діє 25 років з моменту створення, на відміну від авторських прав на твори людей, які тривають усе життя автора плюс 70 років після його смерті. Суб'єктами права *sui generis* можуть бути особи, яким належать майнові права або які мають ліцензійні повноваження (автори, які створили програму ШІ, їхні спадкоємці або правомірні користувачі програми). Умови належності права *sui generis* на твори, згенеровані ШІ, також можуть визначатись у договорі. Закон також забезпечує захист прав на використання творів, створених за допомогою ШІ, вимагаючи отримання дозволу від правовласників на їх розповсюдження. Водночас твори, створені фізичними особами з використанням комп'ютерних технологій (наприклад, студентом, який створює свою домашню роботу за допомогою ChatGPT), не вважаються неоригінальними об'єктами, згенерованими комп'ютерною програмою [8].

Правовий контроль штучного інтелекту нині намагаються запровадити у багатьох державах світу. У Сполучених Штатах Америки, наприклад, питання регулювання ШІ є предметом жвавих дискусій між різними зацікавленими особами, у тому числі компаніями, які його створюють. При цьому заходи, які запропонували провідні американські компанії у галузі ШІ, відповідають позиції Білого дому, яка спрямована на відповідальне впровадження інновацій, тобто розумне балансування між сприянням інноваціям та забезпеченням захисту громадян від потенційних ризиків, які можуть виникнути в результаті швидкого розвитку цих технологій. США застосовують поєднаний підхід до регулювання ШІ, який містить як законодавчі ініціативи, на кшталт введення режиму ліцензування для моделей ШІ з високим ризиком, так і стимулювання промисловості до саморегуляції. Водночас законодавча робота ведеться не лише на загальнофедеративному рівні, але й окремі штати розробляють власні закони про штучний інтелект. У Сполучених Штатах також розроблено Білль про права у сфері штучного інтелекту, який затверджує п'ять принципів регулювання ШІ, що є основоположними для цієї сфери: безпечність та ефективність системи, захист від дискримінації, конфіденційність даних, пояснення цілей використання, людські альтернативи для прийняття рішень [9].

Власну політику у сфері ШІ, яка включає регулятивні рамки для забезпечення етичного та безпечного використання технологій ШІ, розробляє також Велика Британія. Адаптивний підхід Великої Британії заснований на

встановленні фундаментальних принципів, таких як безпека, прозорість, справедливість та підзвітність, що дає змогу створити міцну основу для зростання ШІ, водночас забезпечуючи захист прав людини та інтересів споживачів.

Великобританія є також однією з перших країн, яка намагається унормувати авторські права на літературні, драматичні, музичні чи художні твори, згенеровані комп'ютерною програмою, у тому числі й ШІ. «Автором» «комп'ютерного твору» там визнається «особа, яка вжила заходів, необхідних для його створення». Охорона таких авторських прав діє протягом 50 років з моменту створення твору.

У Лондоні 1–2 листопада 2023 р. відбувся перший у світі саміт з безпеки штучного інтелекту, організований Прем'єр-міністром Великобританії. За результатами саміту лідери 28 країн світу підписали Декларацію Блечлі, яка підтвердила необхідність забезпечення поваги прав людини, приватності та захисту даних, етичності, безпечності, а також можливості людського нагляду, зрозумілості для користувачів під час розробки систем ШІ. Одним із ключових аспектів Декларації Блечлі є усвідомлення ризиків використання ШІ для шкідливих цілей та необхідності розробки ризик-орієнтованої політики, яка б унеможливила розробку систем ШІ, спрямованих на дезінформацію, дискримінацію чи маніпуляцію тощо.

У ЄС законодавства, яке б стосувалося авторського права на твори, створені ШІ, поки немає. Суд ЄС у своїх рішеннях неодноразово заявляв, що авторське право поширюється лише на оригінальні твори у тому сенсі, що вони є власним інтелектуальним твором їхнього автора (рішення C-5/08 Infopaq International A/S проти Danske Dagbaldes Forening). Із цього виходить, що об'єкти, створені за допомогою ШІ, можуть бути захищені авторським правом лише у випадку вагомості участі людини під час створення об'єкта. Водночас досить складно визначити, який саме внесок у створення контенту, згенерованого ШІ, буде означати вагому участь і творчі рішення людини. Оцінка такого внеску залежатиме від багатьох суб'єктивних факторів, тому в більшості випадків контент, згенерований ШІ, не охороняється авторським правом.

Водночас Європейський Союз став першим міждержавним об'єднанням, яке схвалило обов'язкові правила впровадження технологій ШІ. Рада ЄС 21 травня остаточно схвалила законопроект про штучний інтелект, за який 13 березня проголосував Європарламент. Artificial Intelligence Act (AI Act) – це перший у світі комплексний закон про регулювання штучного інтелекту, хоча обмеження для цієї технології намагаються нині запроваджувати державні інституції по всьому світу. AI Act експерти називають еталоном у сфері регулювання технологій та систем штучного інтелекту і прогнозують, що на нього будуть рівнятися законотворці всіх держав світу. Сфера його дії охоплює всі сектори економіки (за винятком військового) та всі типи штучного інтелекту. Це комплексний закон, що містить понад 420 сторінок, і є спробою ЄС встановити «глобальний стандарт регулювання ШІ».

Як ідеться на офіційному сайті Європейського парламенту, закон про штучний інтелект спрямований на захист фундаментальних прав, демократії, верховенства права та екологічної стійкості від високоризикованого ШІ, одночасно стимулюючи інновації та утврджуючи Європу як лідера в цій галузі [10].

Прийняття закону має подвійну мету:

- 1) сприяти поширенню ШІ, інвестиціям та інноваціям у цій сфері завдяки правовій визначеності;
- 2) усунути або принаймні мінімізувати ризики, пов'язані з використанням такої технології.

Головна ідея закону полягає в тому, щоб регулювати ШІ на основі його потенційних ризиків і впливу на суспільство: чим вищий ризик заподіяння шкоди суспільству, тим суворіші правила. При цьому усунення ризиків і проблем, пов'язаних зі штучним інтелектом, повинно відбуватися без надмірного обмеження або перешкоджання технологічному розвитку та не має призводити до непропорційного збільшення вартості рішень зі ШІ на ринку.

Згідно з його першою статтею, закон встановлює:

- узгоджені правила виведення на ринок, введення в експлуатацію та використання систем штучного інтелекту;
- заборони певних практик штучного інтелекту;
- спеціальні вимоги до систем штучного інтелекту з високим рівнем ризику та зобов'язання для операторів таких систем;
- узгоджені правила для систем штучного інтелекту, що призначені для взаємодії з фізичними особами, систем розпізнавання емоцій і біометричної категоризації, а також систем штучного інтелекту, які використовуються для створення або обробки зображень, аудіо- чи відеоконтенту;
- правила моніторингу ринку та нагляду [11].

Закон про штучний інтелект встановлює категорії систем штучного інтелекту на основі ймовірності заподіяння шкоди та потенційної тяжкості цієї шкоди:

1. Заборонені системи ШІ – це системи з неприйнятним рівнем ризику для безпеки, прав або основних свобод людини. Наприклад, системи створення баз даних розпізнавання облич і біометричної ідентифікації в реальному часі на основі інформації з камер, встановлених у загальнодоступних місцях (із певними винятками).

Нові правила забороняють використання біометричних систем ідентифікації (СІР) правоохоронними органами, за винятком конкретно визначених ситуацій. Система RBI «в реальному часі» може бути впроваджена лише за суворого дотримання заходів безпеки, наприклад, обмеження її використання за часом і географією, а також попередньою отриманою судовою або адміністративною згодою. Такий застосунок може містити, наприклад, пошук зниклої особи або запобігання терористичному

акту. Використання таких систем після включення дії вважається вкрай ризиковим і потребує судового дозволу, пов'язаного з кримінальною справою [12].

Як зазначається в розділі II закону, заборони стосуються систем, які мають значний потенціал для маніпулювання людьми за допомогою підсвідомих методів або використання вразливих конкретних груп, таких як діти чи люди з обмеженими можливостями.

Забороняються також соціальні оцінки на основі ШІ, які проводять державні органи (ранжування осіб на основі їхніх особистих характеристик, соціально-економічного статусу або поведінки).

2. Системи штучного інтелекту з високим рівнем ризику – системи, що мають високий потенціал завдати значної шкоди або порушити права людини (розділ III закону). Вони потребують суворого регулювання та нагляду протягом усього життєвого циклу для зменшення ризиків. Наприклад, системи, які використовуються в критичній інфраструктурі, освіті, підборі кадрів, під час надання державних послуг (наприклад, охорона здоров'я, банки), певні системи правоохоронних органів, управління міграцією та кордонами, правосуддя та демократичні процеси (наприклад, вплив на вибори). Такі системи повинні оцінювати та зменшувати ризики, вести журнали використання, бути прозорими і точними та забезпечувати нагляд з боку людини. Громадяни матимуть право подавати скарги на системи штучного інтелекту та отримувати пояснення щодо рішень, заснованих на системах високого ризику ШІ, які впливають на їхні права.

3. Системи штучного інтелекту загального призначення (GPAI) – це, зокрема, ChatGPT, Gemini і Copilot та відповідні моделі, на яких вони базуються, мають відповідати конкретним вимогам щодо прозорості, зокрема дотримання законодавства ЄС про авторське право. Більш потужні моделі GPAI, які можуть створювати системні ризики, підпадають під додаткові вимоги, зокрема проведення оцінки моделі та зменшення системних ризиків, а також обов'язкове звітування про інциденти. Крім того, штучні або підроблені зображення, аудіо- чи відеоконтент («дипфейки») повинні бути чітко позначені як такі.

4. Системи ШІ з обмеженим ризиком – це системи, що створюють менше ризиків. Для них усе ще потрібно дотримуватися певних заходів безпеки, однак нормативні вимоги до цих систем менш суворі. Наприклад, чат-боти для обслуговування клієнтів на основі штучного інтелекту, який використовується для надання автоматизованих відповідей на запитання.

Також до цієї категорії, згідно з розділом IV закону, входять системи штучного інтелекту, які взаємодіють із людьми, використовуються для виявлення емоцій або створюють контент категорії deep fakes. Коли люди взаємодіють із системою штучного інтелекту або їхні емоції розпізнаються за допомогою автоматизованих засобів, вони повинні бути поінформовані про цю обставину.

Якщо система штучного інтелекту використовується для створення або обробки зображень, аудіо- чи відеоконтенту, який нагадує автентичний, слід розкривати, що контент створено за допомогою автоматизованих засобів, з урахуванням винятків для законних цілей (правоохоронна діяльність). Це дасть змогу людям зробити усвідомлений вибір.

5. Системи штучного інтелекту з мінімальним ризиком підпадають під найменший нормативний тягар. Наприклад, основні фільтри електронної пошти, які класифікують повідомлення як спам.

Закон встановлює кілька винятків зі сфери застосування ШІ. Наприклад, ідеться про системи штучного інтелекту, які використовуються виключно для військових цілей, оборони чи національної безпеки, або системи та моделі штучного інтелекту, спеціально розроблені та введені в експлуатацію виключно з метою наукових досліджень і розробок.

Комісія ЄС матиме повноваження штрафувати компанії, які порушують закон, на суми до 35 млн євро або 7 % їхнього річного глобального доходу. Однак для малих і середніх підприємств, включаючи новостворені, закон про AI дає можливість застосовувати нижчу шкалу штрафів і потребує, щоб їхні інтереси та економічна життєздатність бралися до уваги.

Отже, нові правила матимуть серйозні наслідки для будь-якої фізичної чи юридичної особи, яка розробляє, використовує або продає системи штучного інтелекту в ЄС. Деякі з них узагалі забороняються, а на генеративні системи ШІ «загального призначення» (General purpose AI, GPAI) закон накладає жорсткі обмеження. Зокрема, це вимоги дотримання закону ЄС про авторське право, розкриття інформації щодо того, як навчаються моделі, регулярне тестування та адекватне дотримання кібербезпеки.

Однак обмеження щодо систем загального призначення почнуть діяти не одразу, а лише через 12 місяців після набрання чинності закону. І навіть тоді генеративні системи штучного інтелекту, які наразі є комерційно доступними, як-то ChatGPT від OpenAI, Gemini від Google і Copilot від Microsoft, отримають «перехідний період» – 36 місяців, щоб привести свою технологію у відповідність із законодавством.

Згідно зі ст. 113 закону, послідовність впровадження його положень така:

- закон про ШІ набере чинності найближчим часом – через 20 днів після публікації (в The Official Journal of the European Union);
- через шість місяців після набрання чинності (кінець 2024 р. / початок 2025 р.) буде застосована заборона на певні системи ШІ, що не відповідають критеріям ризику;
- через 12 місяців (з червня/липня 2025 р.) почнуть діяти правила щодо моделей GPAI;
- через 24 місяці (з червня/липня 2026 р.) почнуть діяти всі положення закону в повному обсязі, у тому числі для систем штучного інтелекту з високим рівнем ризику;

- через 36 місяців (середина 2027 р.) закінчиться перехідний період для моделей GPAI.

Імплементацию та виконання закону контролюватиме нещодавно створене Управління з питань штучного інтелекту (AI Office) на рівні ЄС. Управління, зокрема, може проводити оцінку моделей загального призначення (GPAI) та допомагати національним органам влади з наглядом за ринком систем штучного інтелекту з високим ризиком.

Іншою інституцією, створеною відповідно до закону, є Європейська рада зі штучного інтелекту (розділ VI закону), що складається з представників держав-членів ЄС та відповідатиме за консультативні завдання, такі як надання висновків і рекомендацій. Крім того, буде створена наукова комісія (The Scientific Panel), що складається з незалежних експертів та відповідатиме за підтримку імплементації і виконання закону, зокрема, за моніторингову діяльність Офісу AI щодо GPAI. Держави-члени також зможуть отримувати підтримку від комісії у своїй правозастосовній діяльності.

В Україні також зроблені перші кроки для створення правового регулювання в галузі штучного інтелекту. Так, розпорядженням Кабінету Міністрів України від 2 грудня 2020 р. № 1556-р схвалено Концепцію розвитку штучного інтелекту в Україні, яка визначає пріоритетні сфери, у яких реалізуються завдання державної політики розвитку галузі штучного інтелекту. До них належать: освіта і професійне навчання, наука, економіка, кібербезпека, інформаційна безпека, оборона, публічне управління, правове регулювання та етика, правосуддя. Реалізація концепції передбачена на період до 2030 р. Зважаючи на війну, ці строки можуть бути скореговані [13].

Концепція вперше на законодавчому рівні надає визначення, формулює мету, принципи та завдання розвитку технологій штучного інтелекту в Україні. Відповідно до концепції, ШІ – це організована сукупність інформаційних технологій, із застосуванням яких можливо виконувати складні комплексні завдання шляхом використання системи наукових методів досліджень і алгоритмів обробки інформації, отриманої або самостійно створеної під час роботи, а також створювати та використовувати власні бази знань, моделі прийняття рішень, алгоритми роботи з інформацією та визначати способи досягнення поставлених завдань [14].

В Україні наразі існує також секторальне регулювання ШІ. Зокрема, частково питання автоматизованої обробки даних покриває Закон України «Про захист персональних даних». Пропоновані законопроекти у сфері захисту персональних даних трохи більше деталізують це питання та узгоджують стандарти з вимогами Загального регламенту захисту даних.

Також ШІ з'явився в Законі України «Про авторське право і суміжні права», де він фігурує як система, яка може створювати неоригінальні об'єкти, створені комп'ютерною програмою. Комплексного регулювання цього питання в Україні поки що немає, але за участі представників профільного бізнесу, науковців та освітян з експертного комітету зі ШІ при

міністерстві була розроблена та презентована Дорожня карта з регулювання штучного інтелекту в Україні. Саме вона допоможе українським компаніям підготуватися до ухвалення закону-аналога AI Act Європейського Союзу, а громадянам – навчитися захищати себе від ризиків ШІ. Дорожня карта передбачає два етапи:

- на першому, який, як очікується, триватиме два-три роки (2023–2025 рр.), бізнесу буде надано можливість для підготовки до регулювання;
- на другому – почнеться регуляторний процес, який передбачає імплементацію закону ЄС про штучний інтелект (AI Act) та розробку національного закону з урахуванням напрацьованого на першому етапі досвіду.

Упровадження Україною регуляторних моделей, запропонованих законом ЄС про штучний інтелект, сприятиме гармонізації національного законодавства у цій сфері. Таке вирівнювання стандартів не лише відповідатиме вимогам ЄС, але й забезпечуватиме вищий рівень безпеки та етичності у розробці систем штучного інтелекту в Україні [13].

Крім того, в Україні вже запропоновано механізм унормування використання ШІ у процесі створення наукових текстів. Нещодавно Верховна Рада України ухвалила в першому читанні законопроект про добросовісність, який вводить санкції за використання штучного інтелекту для написання наукових робіт і плагіат у науці. Законопроект № 10392 зареєстрували 8 січня низка депутатів на чолі з Головою Верховної Ради Р. Стефанчуком. Проект ухвалили 6 червня в першому читанні, далі на нього чекає друге читання та розгляд Президентом [15].

Законопроект про добросовісність поширюється на здобувачів усіх рівнів освіти, а також наукову, освітню, видавничу сфери, експертну діяльність і проведення конкурсів у сфері освіти та науки. Законопроект містить ширший перелік правопорушень академічної добросовісності, порівняно із Законом «Про освіту». Ст. 18 законопроекту основними видами порушень визначає:

- відчуження авторства;
- академічний плагіат;
- приписування авторства;
- самоплагіат;
- фабрикація;
- фальсифікація;
- недобросовісне оцінювання результатів навчання;
- несамостійне виконання завдання;
- недозволена допомога;
- академічний саботаж;
- схиляння до порушення академічної добросовісності;
- інституційні порушення академічної добросовісності.

Законопроект також врегульовує питання використання штучного інтелекту в наукових роботах. Згідно з документом, особа не може вважатися

автором академічного твору чи його частини, якщо він згенерований комп'ютерною програмою. Якщо ж такі технології застосовують, то автор має вказати це, зазначивши методику формування твору (чи його частини) або посилання на відповідну комп'ютерну програму чи її опис.

Законопроект про доброчесність – перший та єдиний документ, що регламентує вказані питання. Наразі існують лише окремі такі норми у законах «Про вищу освіту», «Про повну загальну середню освіту», які частково вирішують наявні проблеми. Над ним працювали понад чотири роки і за цей час він істотно змінився, порівняно з початковими напрацюваннями.

Законопроектом передбачено такі заходи реагування на порушення академічної недоброчесності:

- проведення виховних або інституційних заходів;
- притягнення до академічної та/або дисциплінарної відповідальностей.

Залежно від типу порушення, можуть застосовувати різні санкції. Останні залежать від статусу порушника. Наприклад, науково-педагогічного або педагогічного працівника можуть позбавити наукового ступеня, вченого звання, кваліфікаційної категорії, нагород і звань, виключити зі складу вченої ради, позбавити права брати участь у конкурсах на отримання грантів, звільнити із закладу освіти чи наукової установи. До здобувачів освіти можуть застосувати усне чи письмове попередження, позбавлення права брати участь у певних конкурсах і навіть відрахувати із закладу освіти. Наразі законопроект перебуває на стадії доопрацювання, адже є питання, які потребують обговорення, та норми, які потрібно сформулювати більш чітко.

Отже, з розвитком технологій штучного інтелекту дедалі більш важливим видається запровадження правового регулювання сфери його застосування. Багато країн світу нині активно працюють над створенням адаптованих та ефективних правових норм, що враховують особливості штучного інтелекту і спрямовані на забезпечення захисту прав користувачів технологій ШІ, а також створення сприятливих умов для розвитку інновацій та цифрової економіки. У ЄС правове регулювання ШІ вже запроваджено завдяки прийняттю першого у світі комплексного Закону про штучний інтелект. Експерти називають цей закон еталоном у сфері регулювання технологій та систем штучного інтелекту і прогнозують, що на нього будуть рівнятися законотворці усіх держав світу. Зважаючи на те, що Україна є країною-кандидатом на вступ до ЄС, передбачається, що в майбутньому наше законодавство у сфері регулювання штучного інтелекту буде гармонізоване з європейським. Уже сьогодні здійснюються перші кроки в цьому напрямі, які, разом із дедалі активнішим застосуванням штучного інтелекту в різних галузях, сприятимуть забезпеченню збалансованого підходу до використання систем ШІ, захисту прав громадян та підтримці інноваційного розвитку країни.

Список використаних джерел

1. 10 статистичних даних про штучний інтелект, які потрібно знати у 2024 році. URL: <https://skimai.com/uk/10-статистичних-даних-про-штучний-інтел/>
2. Барбашин С. Штучний інтелект: правове регулювання та виклики. URL: <https://www.hsa.org.ua/blog/stucnii-intelekt-pravove-regulivannia-ta-vikliki>
3. Левченко Д. Тенденції розвитку штучного інтелекту в Україні та світі. URL: <https://gwaramedia.com/tendenczii-rozvitku-shtuchnogo-intelektu-v-ukraini-ta-sviti/>
4. Стратегія розвитку штучного інтелекту в Україні / за заг. ред. А. І. Шевченка. Київ, 2023. 305с. URL: https://jai.in.ua/archive/2023/ai_mono.pdf
5. Кравченко Н. Як в Україні використовують штучний інтелект. URL: <https://ms.detector.media/trendi/post/33704/2023-12-10-yak-v-ukraini-vykorystovuyut-shtuchnyy-intelekt/>
6. Штучний інтелект у науковій публікаційній сфері. URL: <https://www.akademprostir.com/l/shtuchnij-intelekt-u-naukovij-publikatsijnij-sferi/>
7. Барбашин С. Штучний інтелект: правове регулювання в Україні та ЄС. URL: <https://barbashyn.law/statti/shtuchnyj-intelekt-pravove-regulyuvannya-v-ukrayini-ta-yes/>
8. Смірнов І. Правове регулювання штучного інтелекту: міжнародний досвід та українські перспективи. URL: https://biz.ligazakon.net/analytics/223351_pravove-regulyuvannya-shtuchnogo-ntelektu-mzhnarodniy-dosvd-ta-ukransk-perspektivi
9. Законодавче регулювання використання штучного інтелекту: Україна та Світ. URL: <https://university-blog.lnu.edu.ua/story-15/>
10. Європарламент ухвалив закон, який регулює роботу штучного інтелекту. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-shtuchnyy-intelekt-yeuroparlament-zakon/32860293.html>
11. Місечко В. Закон про штучний інтелект в ЄС: що потрібно знати українцям? URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2024/06/14/715175/>
12. Боренков А. Європарламент ухвалив Закон про штучний інтелект. Як Україна може скористатися новими можливостями? URL: https://biz.ligazakon.net/analytics/226659_vroparlament-ukhvaliv-zakon-pro-shtuchniy-ntelekt-yak-ukrana-mozhe-skoristatisya-novimi-mozhливостями
13. Реутов І. Правове регулювання штучного інтелекту: міжнародний досвід та українські перспективи. URL: <https://pravo.ua/pravove-rehulivannia-shtuchnoho-intelektu-mizhnarodnyi-dosvid-ta-ukrainski-perspektyvy/>
14. Концепція розвитку штучного інтелекту в Україні. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020-%D1%80#Text>
15. Ковальова А. Покарання за використання ШІ в наукових роботах – Рада ухвалила законопроект про доброчесність у першому читанні. URL: <https://ain.ua/2024/06/06/pokarannya-za-vykorystannya-shi-u-naukovyh-robotah-rada-progolosuvala-za-zakonoprojekt-%E2%84%9610392/>

Наука – для обороноздатності країни

07.06.2024

Brave1, НАТО та Defense Innovation Unit уперше в історії провели Форум оборонних інноваторів НАТО-Україна

NATO-Ukraine Defense Innovators Forum – перший спільний захід у сфері оборонних технологій, який організували НАТО, Підрозділ оборонних інновацій Міністерства оборони США (Defense Innovation Unit – DIU), кластер Brave1, Рада Україна – НАТО та Міністерство національної оборони Польщі ([Міністерство цифрової трансформації України](#)).

Джерело: <https://thedigital.gov.ua/>

[Докладніше див. додаток 1](#)

***

14.06.2024

Розпочали співпрацю з Інноваційним хабом Бундесверу

Brave1 та Інноваційний хаб Бундесверу Німеччини (Bundeswehr Cyber Innovation Hub – СІНВw) підписали Меморандум про співпрацю щодо розвитку оборонних інновацій ([Brave1](#)).

[Докладніше див. додаток 2](#)

***

10.06.2024

**ПРЕЗИДЕНТ НАМН АКАДЕМІК ВІТАЛІЙ ЦИМБАЛЮК:
«ВИДАТНИХ ІДЕЙ У НАС НЕ ПЕРЕВОДИТЬСЯ, А ОСЬ ЇХ
ЗАПРОВАДЖЕННЯ КУЛЬГАЄ»**

«Порятунок бійців ЗСУ й постраждалих від актів російської агресії – на першому плані наших зусиль і дій...», – президент НААН України, академік В. Цимбалюк ([Національна академія медичних наук України](#)).

[Докладніше див. додаток 3](#)

***

06.06.2024

**Як роботи воюють на полі бою, чи зможуть замінити людей, що таке
НРК: Владислав Косянчук**

Роботи на полі бою знищують ворога, рятують життя українських бійців і ведуть розвідку. Наземні роботизовані комплекси (НРК) повинні максимально замінити військових на передовій; чим більше таких комплексів на фронті, тим менше втрат серед бійців ([Армія TV](#)).

Які НРК зараз використовуються в українській армії, які є модифікації, які їхні функції та чи справді в майбутньому наземні роботи зможуть замінити бійців на полі бою. Про все це і навіть більше розповідає керівник напрямку наземних роботизованих комплексів Brave1 Владислав Косянчук в інтерв'ю для Армія TV.

[Детальніше](#)

***

09.06.2024

Розумні машини міняють війну! Командири стають за ними в черги

Суперечки про постачання і дальність пострілу західної зброї навчили головному. Потрібно покладатися на власні сили і на нові ідеї. Так як ще на початку повномасштабної війни грізною зброєю українські винахідники зробили простенькі весільні дрони. Сьогодні завдяки тим же креативним ідеям маємо цілу армію наземних безпілотних роботизованих систем! До звичних транспортних роботів, роботів-камікадзе, роботів-мінерів додалися роботи-евакуатори і навіть роботи-штурмовики! То як наземні машини уже міняють війну в Україні? І чи можуть стати реальністю бої самих лише роботів, щоб зберегти життя людей? Спеціальний репортаж журналіста ТСН-Тижня Олександра Загородного ([ТСН](#)).

[Детальніше](#)

***

05.06.2024

Наземні роботизовані комплекси – українська асиметрична відповідь кількісній перевазі ворога

Бойові комплекси, логісти, роботи-заміновувачі – український defense tech працює над повним спектром роботизованих рішень, покликаних мінімізувати участь людини на полі бою. Багато рішень уже успішно демонструють себе на полі бою ([Brave1](#)).

Більше роботів = більше збережених життів наших захисників:

[Ukraine puts faith in robot army to hold back Russia](#)

Оцінки ефективності та орієнтири розвитку вітчизняної науки й освіти

13.06.2024

By Thomas Brent

Ukrainian science needs coordinated support, German alliance says

Альянс наукових організацій Німеччини висунув бачення того, як за підтримки Німеччини та широкого міжнародного співтовариства можна перейти від надання короткострокової екстреної допомоги українській науці та науковцям до більш стійких і довготривалих стратегій ([ScienceBusiness](#)).

[Детальніше](#)

***

12.06.2024

Academic collaboration is vital part of reconstruction process

«Академічна співпраця є життєво важливою частиною процесу реконструкції», каже Німецька служба академічних обмінів та закликає Німеччину взяти на себе більшу відданість академічній співпраці з Україною ([DAAD Cambridge Hub](#)).

[Детальніше](#)

***

Роль наукового співробітництва у відбудові України

Конференція з відновлення України відбулася в Берліні 11-12 червня 2024 року. Серед іншого, там також обговорювалася більш інтенсивна співпраця у сфері науки ([DAAD Україна](#)).

Урсула Пайнтнер, директорка з комунікацій DAAD та керівниця Національного академічного контактного центру для України, пояснила роль академічної співпраці у відновленні України в інтерв'ю для Deutschlandfunk (лише німецькою мовою):

<https://www.deutschlandfunk.de/wiederaufbau-ukraine-bedeutung-der-wissenschaft-int-ursula-paintner-daad-dlf-ff894f8b-100.html>

***

05.06.2024

Повернення та залучення науковців мають стати для України стратегією на десятиріччя – експерти

Розвиток науки та повернення науковців в Україну – це питання майбутнього нашої держави, що потребує стратегії, розробленої на десятиріччя наперед (ukrinform.ua).

Про це говорили експерти в Укрінформі під час круглого столу на тему «Проект «Візія-2033»: Як повернути українських вчених з-за кордону?».

[Докладніше див. додаток 4](#)

***

07.06.2024

Проект Open4UA представлено у брошурі прикладів використання EOSC та відкритої науки EOSC Future

Раді повідомити, що проект Open4UA разом з Робочою групою МОН з питань реформування системи оцінювання наукової діяльності та Національним осередком CoARA в Україні, до складу яких входять представники Національного фонду досліджень України, були представлені у брошурі прикладів використання EOSC та відкритої науки в контексті реалізації Національного плану щодо відкритої науки в Україні ([Національний фонд досліджень України](#)).

Ця брошура була розроблена проектом EOSC Future і демонструє нещодавні приклади використання EOSC та відкритої науки, представляючи 31 приклад політик та практик впровадження EOSC та відкритої науки на національному рівні у різних країнах Європи з коротким описом, ключовими фактами та посиланнями для надання додаткової інформації для кожного прикладу. Приклади використання були отримані від країн-членів ЄС та асоційованих країн, що входять до Керівної ради EOSC, за допомогою опитування щодо національного внеску до EOSC та подальших інтерв'ю з призначеними представниками для кожного прикладу використання.

Брошура доступна у відкритому доступі на сайті Zenodo:

- Gareth O'Neill, Fleur Lehardt, & Izabella Martins Grapengiesser. (2024). Брошура прикладів використання EOSC та відкритої науки (версія V1). Zenodo. <https://doi.org/10.5281/zenodo.10822698>

***

27.06.2024

Лисичкіна Л.

Йде фактичне вимирання науковців НАН України – результати досліджень

Динаміка вікової структури кадрового потенціалу НАН України протягом 2021–2023 років викликає тривогу ([Великий Київ](#)).

Про це науковці Інституту досліджень науково-технічного потенціалу та історії науки ім. Г.М. Доброва НАН України, які виконали відповідне дослідження, пишуть у журналі «Вісник Національної академії наук України», розповіли в [Національній академії наук України](#).

[Докладніше див. додаток 5](#)

***

21.06.2024

Оприлюднено результати щорічного академічного рейтингу українських університетів

Центр міжнародних проєктів «Євроосвіта», в партнерстві з міжнародною групою експертів IREG Observatory on Academic Ranking and Excellence, презентував наступний, вісімнадцятий академічний рейтинг закладів вищої освіти України «Топ-200 Україна 2024» ([Комітет Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій](#)).

<https://euroosvita.net/index.php/?category=1&id=8252>

Оцінювання діяльності українських університетів у 2024 році здійснювалося на основі використання 6 міжнародних і 4 національних показників, таких як академічна, науково-видавнича діяльність, оцінка науково-дослідницьких досягнень через порівняння сайтів університетів, досягнення в розрізі Цілей сталого розвитку ООН та оцінювання впливу університетів на суспільство в чотирьох широких сферах: дослідження, інформаційно-просвітницька робота, управління та навчання.

Більш детально пропонуємо ознайомитись з матеріалами за [посиланням](#)

***

06.06.2024

Університет Шевченка очолює національну компоненту рейтингу від Quacquarelli Symonds

Київський національний університет імені Тараса Шевченка вже тринадцять років поспіль представлений у світовому рейтингу університетів QS World University Rankings від британської консалтингової компанії Quacquarelli Symonds, оновлену версію якого оприлюднено 5 червня 2024 року ([Світ](#)).

[Докладніше див. додаток 6](#)

14.06.2024

UNIVERSITY IMPACT RANKINGS 2024

Британська рейтингова агенція Times Higher Education презентувала результати щорічного глобального рейтингу закладів вищої освіти University Impact Rankings 2024 ([Національний репозитарій академічних текстів](#)).

Мета цього рейтингу полягає в узагальненні практичних результатів діяльності вищої освіти у напрямку досягнення цілей сталого розвитку ООН (ЦСР). Експерти оцінили представленість у стратегіях розвитку університетів світу ЦСР та їхні досягнення у виконанні відповідних завдань і зробили висновок, що університети переважно демонструють відданість вирішенню найактуальніших світових викликів, зокрема – щодо екологічної стійкості, соціальної інтеграції, економічного зростання та партнерства. Для побудови University Impact Rankings було проаналізовано наукові дослідження у галузі ЦСР на основі даних Elsevier, виконання соціально орієнтованих програм, вплив на управління ресурсами 2152 університетів зі 125 країн. Серед 42 українських університетів, включених до рейтингу, найкращі показники мають Сумський державний університет, Національний університет «Львівська політехніка», Міжрегіональна Академія управління персоналом, Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького, Харківська гуманітарно-педагогічна академія.

Детальніше: <http://surl.li/umftp>, <http://surl.li/umftw>

Наука і влада

12.06.2024

Олександр Литвиненко: Розробка Української доктрини потребує активної участі вітчизняних вчених

Науково-технологічна політика держави необхідна для успішного соціально-економічного розвитку України. На цьому у вівторок, 11 червня, під час зустрічі з вітчизняними вченими акцентував Секретар РНБО України Олександр Литвиненко ([Рада національної безпеки і оборони України](#)).

Фото: РНБОУ
(<https://www.rnbo.gov.ua/>)

В ході діалогу він запросив науковців долучитися до роботи над Українською доктриною, яка розробляється за дорученням Президента України Володимира Зеленського.

[Докладніше див. додаток 7](#)

***

07.06.2024

Верховна Рада України прийняла Закон «Про внесення змін до деяких законів України щодо підтримки наукової роботи в закладах вищої освіти»

Закон розроблено з метою виконання зобов'язань, передбачених статтею 431 Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом ([Верховна Рада України](#)).

[Докладніше див. додаток 8](#)

***

05.06.2024

АНГЛІЙСЬКА ЯК МОВА МІЖНАРОДНОГО СПІЛКУВАННЯ: УХВАЛЕНО ЗАКОН

Верховна Рада України ухвалила в другому читанні законопроект № 9432 щодо застосування англійської мови в Україні. Цей крок не лише наближає нашу державу до членства в ЄС, але й відкриває нові горизонти для українського бізнесу, науки та освіти ([Міністерство освіти і науки України](#)).

[Детальніше](#)

***

06.06.2024

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ В ДЕРЖАВНИХ НАУКОВИХ УСТАНОВАХ: УХВАЛЕНО ЗАКОНОПРОЄКТ У ПЕРШОМУ ЧИТАННІ

Верховна Рада України ухвалила в першому читанні законопроект про встановлення ключових показників ефективності (КПІ) діяльності керівників наукових установ й нового підходу до роботи ([Міністерство освіти і науки України](#)).

Ключова ідея – встановлення конкретних цілей, результатів та ефективного менеджменту в науковій сфері, а також забезпечення оновлення і омолодження керівних кадрів.

[Докладніше див. додаток 9](#)

***

06.06.2024

ДОСЛІДНИЦЬКА ІНФРАСТРУКТУРА ТА ПІДТРИМКА МОЛОДИХ УЧЕНИХ: ВРУ УХВАЛИЛА ЗАКОНОПРОЄКТ У ПЕРШОМУ ЧИТАННІ

6 червня 2024 року Верховна Рада України ухвалила в першому читанні законопроект про дослідницьку інфраструктуру та підтримку молодих учених ([Міністерство освіти і науки України](#)).

Мета – удосконалити механізми створення та управління дослідницькою інфраструктурою, запровадити чітку та зрозумілу систематизацію вже наявної дослідницької інфраструктури відповідно до міжнародної практики та нові інструменти підтримки молодих учених.

[Докладніше див. додаток 10](#)

***

06.06.2024

Прийнято за основу проект Закону «Про академічну доброчесність»

06 червня 2024 року Верховна Рада України за результатами розгляду в першому читанні прийняла за основу проект Закону про академічну доброчесність (реєстр. № 10392 від 08.01.2024) ([Комітет Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій](#)).

Прийняття Закону України «Про академічну доброчесність» стане історичним кроком, оскільки аналогів йому не існує в жодній державі європейського простору. Закон забезпечуватиме можливість підняти на більш високий, відповідний європейським стандартам, рівень культури в усіх закладах освіти і наукових установах, утвердити цінності академічної доброчесності, як в академічному середовищі, так і в суспільстві загалом.

[Докладніше див. додаток 11](#)

***

06.06.2024

Прийнято за основу проект Закону «Про внесення змін до деяких законів України щодо дебіюрократизації діяльності центрального органу виконавчої влади у сфері освіти і науки»

06 червня 2024 року Верховна Рада України за результатами розгляду в першому читанні прийняла за основу проект Закону України про внесення змін до деяких законів України щодо дебіюрократизації діяльності центрального органу виконавчої влади у сфері освіти і науки (реєстр. № 9601 від 10.08.2023) ([Комітет Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій](#)).

Прийняття цього законопроекту, а згодом – Закону ДОЗВОЛИТЬ:

1) передати функцію ліцензування освітньої діяльності у сфері професійної (професійно-технічної), фахової передвищої, вищої освіти та

заходів державного нагляду (контролю) за дотриманням вимог ліцензійних умов від Міністерства освіти і науки України до Державної служби якості освіти України;

2) припинити повноваження Міністерства освіти і науки України щодо затвердження рішень вчених рад закладів вищої освіти та наукових установ про присвоєння науковим і науково-педагогічним працівникам вчених звань старшого дослідника, доцента та професора і передати відповідні повноваження закладам вищої освіти включно з правом позбавляти відповідних звань;

3) оптимізувати процеси прийому на навчання іноземців та осіб без громадянства до закладів фахової передвищої, вищої освіти шляхом цифровізації цих процесів за допомогою Єдиної міжвідомчої інформаційної системи України.

***

06.06.2024

Прийнята Постанова Верховної Ради України «Про внесення змін до Постанови Верховної Ради України «Про Премію Верховної Ради України молодим ученим» щодо процедури присудження Премії»

06 червня 2024 року Верховна Рада України прийняла Постанову Верховної Ради України «Про внесення змін до Постанови Верховної Ради України «Про Премію Верховної Ради України молодим ученим» щодо процедури присудження Премії» ([Комітет Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій](#)).

Прийнята Верховною Радою України постанова **ЗАБЕЗПЕЧИТЬ**:

1) надання Національному фонду досліджень України повноважень для проведення конкурсного відбору, зокрема для організації та проведення наукової та науково-технічної експертизи робіт на присудження Премії Верховної Ради України молодим ученим, починаючи з 2025 року;

2) затвердження нової редакції Положення про Премію Верховної Ради України молодим ученим (додаток 1 до Постанови) та Порядок оформлення та подання документів, проведення Національним фондом досліджень України конкурсного відбору робіт на присудження Премії Верховної Ради України молодим ученим (додаток 4 до Постанови);

3) спрощення процедури подання молодими ученими документів на присудження Премії Верховної Ради України до Національного фонду досліджень України через автоматизовану систему в електронному вигляді.

***

19.06.2024

Про порядок і строки звітування у 2024 році стипендіатів, яким призначено іменні стипендії Верховної Ради України для молодих учених – докторів наук Постановою Верховної Ради України від 9 серпня 2023 року № 3297-ІХ «Про призначення у 2023 році іменних стипендій Верховної Ради України для молодих учених – докторів наук», а також про результати виконання наукових (науково-технічних) робіт та розгляду їхніх звітів ([Комітет Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій](#)).

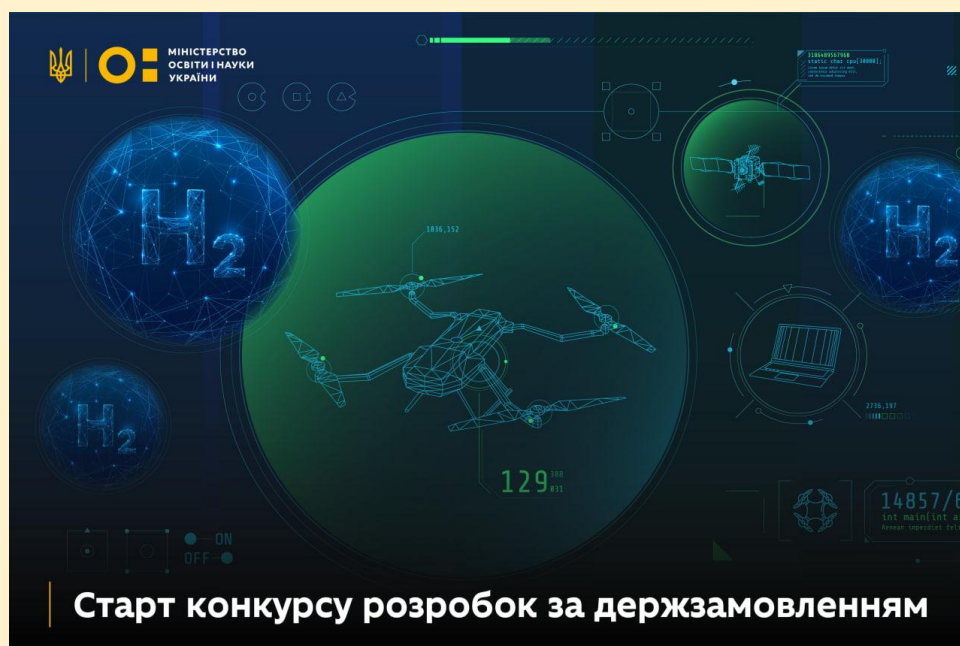
[Детальніше](#)

***

07.06.2024

РОЗПОЧИНАЄМО КОНКУРС ДЕРЖЗАМОВЛЕННЯ НА НАУКОВО-ТЕХНІЧНІ РОЗРОБКИ ЗА НОВИМ МЕХАНІЗМОМ

Міністерство освіти і науки України оголошує конкурсний відбір науково-технічних розробок, що будуть фінансуватися за кошти державного бюджету у 2024 році ([Міністерство освіти і науки України](#)).

Джерело: <https://mon.gov.ua/>

Автор фото – пресслужба Міністерства освіти і науки України

[Докладніше див. додаток 12](#)

***

28.06.2024

НАУКОВА РАДА НФДУ ЗАТВЕРДИЛА РЕЙТИНГОВІ СПИСКИ ПРОЄКТІВ-УЧАСНИКІВ КОНКУРСУ «ДОСЛІДНИЦЬКІ ІНФРАСТРУКТУРИ ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ ПЕРЕДОВИХ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ»

Наукова рада НФДУ затвердила рейтинговий список проєктів-учасників та список переможців конкурсу «Дослідницькі інфраструктури для проведення передових наукових досліджень» (Національний фонд досліджень України).

Загальна кількість поданих на конкурс заявок – 28.

Кількість заявок, які пройшли наукову та науково-технічну експертизу – 13.

Переможцями конкурсу «Дослідницькі інфраструктури для проведення передових наукових досліджень» стали 10 проєктів.

Джерело: <https://nrfu.org.ua/>

Вітаємо переможців! Розпочинаємо процедуру укладання договорів про надання грантової підтримки задля забезпечення розвитку національного дослідницького простору та його інтеграції до світового дослідницького простору, розбудови вітчизняної дослідницької інфраструктури.

***

24.06.2024

ОНОВЛЕНІ ПРАВИЛА ВСТУПУ НА НАВЧАННЯ ДО АСПРАНТУРИ У 2024 РОЦІ

Надмірний ажітаж до навчання в аспірантурі серед чоловіків призовного віку спонукає МОН змінити цьогорічні правила вступу на третій рівень вищої освіти (Міністерство освіти і науки України).

Докладніше див. додаток 13

06.06.2024

Провідні науковці та міжнародні експерти розробляють план відновлення екосистем після підриву греблі Каховської ГЕС

При Міндовкіллі створено робочу групу, яка напрацьовує план заходів з відновлення довкілля. До її складу увійшли провідні українські фахівці та науковці в галузях лісорозведення, збереження біорізноманіття, водного господарства, ґрунтознавства, хімічної безпеки ([Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України](#)).

[Докладніше див. додаток 14](#)

Міжнародне наукове співробітництво

26.06.2024

Офіційний початок перемовин про вступ України до ЄС: Нові перспективи для наукової сфери

25 червня у Люксембурзі відбулась перша Міжурядова Конференція між Україною та ЄС, що ознаменувала початок фактичних перемовин про членство України в Європейському Союзі ([Національний фонд досліджень України](#)).

«Коли на п'ятий день повномасштабної війни ми разом підписали заявку на вступ у Євросоюз, багато хто казав, що це не більше ніж мрія. Але ми реалізували цю мрію. Ми вибили це, переконали, зняли кожен із сумнівів, які були... Сьогодні перемовини стартують. Між цими кроками – тисячі зустрічей і дзвінків. Умови, які Україна повністю виконала. Закони, які були ухвалені та запрацювали, а найголовніше – це рішучість наших людей, нашого народу», – сказав президент України Володимир Зеленський.

Представники МЗС України зазначили, що Україна показала «безпрецедентну динаміку ухвалення та імплементації ключових реформ». Там зауважили, що початок переговорів щодо вступу в ЄС є «новим етапом української історії».

Офіційний початок перемовин про вступ України до ЄС є історичною подією, яка відкриває нові горизонти для розвитку країни в різних сферах. Для наукової спільноти це означає нові можливості для співпраці, доступ до передових досліджень та інновацій, а також зміцнення позицій України на міжнародній арені. Інтеграція до ЄС сприятиме розвитку науки та освіти в Україні, що в свою чергу сприятиме економічному зростанню та підвищенню якості життя громадян.

Детальніше про першу Міжурядову конференцію Україна–ЄС на Урядовому порталі: [перейти](#)

Запис трансляції конференції вже доступний [за посиланням](#).

***

25.06.2024

Оголошено другий конкурс в межах програми MSCA4Ukraine 2024

Нагадуємо, що завдяки нещодавньому додатковому фінансуванню в розмірі 10 мільйонів євро, яке виділила на підтримку українських дослідників Європейська комісія, ініціатива MSCA4Ukraine надасть додаткову підтримку дослідникам, які змушені були покинути територію України через збройну агресію проти нашої держави ([Національний фонд досліджень України](#)).

Джерело: <https://nrfu.org.ua/>

[Докладніше див. додаток 15](#)

***

14.06.2024

ЗДІЙСНЕНО ВІДБІР НАЦІОНАЛЬНИХ КОНТАКТНИХ ПУНКТІВ ПРОГРАМИ ЄС «ГОРИЗОНТ ЄВРОПА»

МОН інформує про [сформований перелік](#) національних контактних пунктів (НКП) програми ЄС «Горизонт Європа». Це здійснено у межах заходів, спрямованих на посилення участі українських учасників у Рамковій програмі Європейського Союзу з досліджень та інновацій «Горизонт Європа» за підсумками конкурсного відбору ([Міністерство освіти і науки України](#)).

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Національні контактні пункти програми ЄС «Горизонт Європа»

1. Державна установа «Інститут ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України»	Одеса
2. Державна установа «Центр громадського здоров'я Міністерства охорони здоров'я України»	Київ
3. Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу	Івано-Франківськ
4. Інститут проблем моделювання в енергетиці ім. Г. Є. Пухова НАН України	Київ
5. Київський національний університет імені Тараса Шевченка	Київ
6. Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького	Львів
7. Міжнародний європейський університет	Київ
8. Національний науковий центр «Харківський фізико-технічний інститут» НАН України	Харків
9. Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»	Київ
10. Національний університет «Запорізька політехніка»	Запоріжжя
11. Поліський національний університет	Житомир
12. Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника	Івано-Франківськ
13. Сумський державний університет	Суми
14. Український державний університет науки і технологій	Дніпро
15. Університет Григорія Сковороди в Переяславі	Переяслав
16. Харківський національний автомобільно-дорожній університет	Харків
17. Харківський національний університет внутрішніх справ	Харків
18. Центр досліджень інтелектуальної власності та трансферу технологій НАН України	Київ
19. Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича	Чернівці
20. Чорнобильський радіаційно-екологічний біосферний заповідник	Іванків

Джерело: <https://mon.gov.ua/>

Автор фото – пресслужба Міністерства освіти і науки України

[Докладніше див. додаток 16](#)

***

10.06.2024

Конкурс «Наука приходить у місто» в межах програми Horizon Europe

Проектний офіс Львівської політехніки пропонує науковцям Університету звернути увагу на конкурс **Science comes to town** у межах програми Horizon Europe ([Національний університет «Львівська політехніка»](#)).

**Конкурс
Наука приходить у
місто**

Дедлайн: 25 вересня 2024 р.

PROJECT OFFICE

HORIZON EUROPE

HORIZON EU

Джерело: <https://ipni.ua/>

В основі нового Європейського дослідницького простору лежить залучення громадян, місцевих громад і громадянського суспільства, що прагне посилити суспільний вплив і збільшити довіру до науки.

Очікують, що результати проєкту сприятимуть досягненню таких результатів:

- річна програма різноманітних подій і заходів із надійною концепцією та брендом, спільно розроблена й організована групою міст;
- поліпшення комунікації науки з громадськістю через регулярні заходи, що демонструють останні розробки і результати науково-дослідницької діяльності та їх актуальність для громадян;
- розширене обговорення і дебати щодо майбутнього науки та науково-дослідницької політики в Європі з наголосом на інклюзивних підходах;
- покращена привабливість кар'єри в науково-дослідницькій діяльності.

Дедлайн – **25 вересня 2024 року**.

Докладніше – на [сторінці Проєктного офісу Львівської політехніки у соцмережі Фейсбук](#).

***

04.06.2024

Галата С.

«Українську лінію» синхротонного випромінювання створять у Польщі

Ліга європейських джерел фотонів на основі прискорювачів (LEAPS) ініціювала проєкт «Світло для України» який, зокрема, передбачає створення «української лінії» синхротронного випромінювання та спеціальні заходи для підтримки українських дослідників ([Світ](#)).

[Докладніше див. додаток 17](#)

***

11.06.2024

Українська лінія на синхротроні в Кракові: першим дослідникам приготуватися

... Видання Science Business розповідає, як виникла ідея створити цю лінію, чому цей проєкт має величезне значення для України та коли відбудуться перші експерименти ([Світ](#)).

[Докладніше див. додаток 18](#)

***

24.06.2024

Двоє науковців з України отримали престижну австрійську премію та гранти

Австрійський науковий фонд FWF присудив свою цьогорічну премію FWF START з грантом по €1,2 мільйона вісьмом молодим науковцям, включаючи двох українців. Загальний обсяг заявок на отримання премії FWF START склав близько €141 мільйона, з яких 46,4% надійшли з природничих наук і технологій, 27,7% – з біології та медицини й 25,9% – із гуманітарних і соціальних наук. Вісім профінансованих проектів, чотири з яких очолюють жінки, походять з усіх дисциплін і фінансуються на суму до €1,2 мільйона кожен ([NAUKA](#)).

[Докладніше див. додаток 19](#)

***

10.06.2024

Оголошується конкурс спільних премій Національної академії наук України і Польської академії наук за найкращі результати, досягнуті вченими обох Академій під час спільних досліджень

Кінцевий термін подання заявок на конкурс – 31 серпня 2024 року

(<https://www.facebook.com/NASofUkraine>).

Більше подробиць <http://surl.li/uldqj>

***

10.06.2024

КОРОТКОТЕРМІНОВЕ НАУКОВЕ СТАЖУВАННЯ У ПОЛЬЩІ

Католицький польський університет Іоанна Павла II оголосив про конкурс наукового стажування наукових співробітників закордонних університетів у 2024 році ([Національний репозитарій академічних текстів](#)).

Його метою є налагодження й підтримка наукової співпраці шляхом проведення спільних досліджень та проектної діяльності. Участь у конкурсі можуть взяти науковці та викладачі, які планують короткострокові наукові візити до Польщі тривалістю від 7 до 14 днів. Заявки на участь приймаються на постійній основі.

Детальніше: <http://surl.li/ufooh>, <http://surl.li/ufoon>, <http://surl.li/ufoot>

***

20.06.2024

Науковці України та Угорщини започаткують серйозний діалог про відносини між країнами – академік Рафальський

Українські та угорські науковці й освітяни планують розпочати серйозний діалог про історичне минуле і сучасний стан та перспективи українсько-угорського добросусідства (ukrinform.ua).

Про це заявив академік НАН України, доктор історичних наук, директор Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України Олег Рафальський під час круглого столу «Україна-Угорщина сучасний стан та перспективи міждержавних відносин», повідомляє кореспондент Укрінформу.

[Докладніше див. додаток 20](#)

***

21.06.2024

УКРАЇНА ТА ІНДІЯ ПОГЛИБЛЮЮТЬ НАУКОВО-ТЕХНІЧНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО: ВІДБУЛОСЯ 8-МЕ ЗАСІДАННЯ СПІЛЬНОГО КОМІТЕТУ

20 червня 2024 року в онлайн-форматі пройшло 8-ме засідання Спільного українсько-індійського комітету з науково-технічного співробітництва. Зустріч відбулась у межах міждержавної Угоди про співробітництво в галузі науки і техніки від 2012 року ([Міністерство освіти і науки України](#)).

[Докладніше див. додаток 21](#)

Новини наукового розвитку

05.06.2024

Каховське водосховище – рік після підриву греблі

Впродовж року після підриву росіянами греблі Каховської ГЕС фахівці Українського гідрометеорологічного інституту ДСНС України та НАН України ведуть спостереження за змінами колишнього Каховського водосховища. Рівень води в утворених після його спустошення водоймах залежить від витрат води вищерозташованих ділянок р. Дніпро, в першу чергу Дніпровської ГЕС. На сьогодні водою покрито до 40 % колишньої акваторії водосховища ([Світ](#)).

[Детальніше](#)

***

10.06.2024

- Які наслідки трагедії на Каховській ГЕС?
- Що зараз спостерігають вчені в зоні затоплення?
- Чи є радіоактивний мул на дні Каховського водосховища?
- Як відрізняється ситуація на території колишнього Каховського водосховища, в долині нижнього Дніпра та на всій лівобережній частині Херсонської й Запорізької областей, у північному Криму і у Присивашші? (<https://www.facebook.com/NASofUkraine>).

Про все це та багато іншого розповів в своєму інтерв'ю для освітньо-інформаційної платформи «КУНШТ» провідний науковий співробітник Інституту зоології імені І.І. Шмальгаузена НАН України доктор біологічних наук Павло Гольдін.

Ознайомитися з повним текстом інтерв'ю: <https://kunsht.com.ua/.../rik-pislia-trahediyi-na...>

***

04.06.2024

На «Вернадському» модернізували геомагнітну обсерваторію – вона працює на найвищому світовому рівні

Українські вчені модернізували геомагнітну обсерваторію на станції «Академік Вернадський»: тепер вона єдина в Антарктиці може передавати надточні односекундні дані геомагнітних спостережень у новому форматі ([Національний антарктичний науковий центр](#)).

[Докладніше див. додаток 22](#)

***

21.06.2024

Команда вчених досліджує перспективну молекулу для нових ліків

Проєкт «Антибіотики наступного покоління, спрямовані проти грамнегативних патогенів» переміг у «Конкурсному відборі на додаткові грантові можливості Нідерландської дослідницької ради (NWO) для українських вчених: Партнерська ініціатива NWO-НФДУ 2023» ([Комітет Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій](#)).

Проєкт спрямований на вивчення перспективної молекули, яка у майбутньому може стати основою нових ліків. За попередніми даними, нова молекула може конкурувати з доклінічними сполуками кращих світових фармацевтичних компаній. Більш детально з інформацією про дослідження пропонуємо ознайомитись за [посиланням](#)

***

25.06.2024

Баланчук І.

Серце під контролем

Команда проєкту [Cardio.AI](#) створила систему, яка допомагає діагностувати хвороби серця без участі лікарів ([Світ](#)).

Швидка і якісна діагностика захворювань серця є мрією тисяч пацієнтів у всьому світі. Медичний сервіс, який допоможе встановити діагноз і оперативно надати рекомендації щодо лікування, поліпшить якість життя багатьох людей, а то й збереже здоров'я.

Саме такі завдання ставить перед собою команда українського стартапу [Cardio.AI](#). Газета «Світ» поцікавилася у його засновника, Максима Дяченка: чи спрацювала їх ідея? А також – що, на його думку, потрібно, щоб проєкт став успішним?

[Детальніше](#)

***

11.06.2024

Викладач і студенти столичного вузу розробили прилади для моніторингу повітря

Якість повітря – важливий параметр забезпечення комфортного життя, особливо у великих індустріальних містах ([Світ](#)).

В'ячеслав Борецький, доцент кафедри радіотехніки та радіоелектронних систем Факультет радіофізики, електроніки та комп'ютерних систем КНУТШ разом зі студентами розробили прилади, що дозволяють вимірювати якість повітря та в режимі реального часу передавати дані для користувачів, повідомляють в [Київському національному університеті імені Тараса Шевченка](#).

Спільно з компанією ЛУН науковці та студенти КНУ створили «ЛУН Місто Air» – інтерактивну карту, за допомогою якої можна дізнатися про рівень забруднення повітря та подивитися статистику за останній місяць.

Проєкт народився в КНУ і на сьогодні є невіддільною частиною екосистеми понад 10 міст України.

***

18.06.2024

Космічний апарат «Вояджер-1» повернувся до роботи після збою

Космічний апарат NASA «Вояджер-1» повернувся до виконання своїх дослідницьких функцій та знову передає на Землю наукові дані після збою, що стався в листопаді 2023 року. Навесні цього року команда спромоглася отримати інженерні дані про стан зонда й дистанційно полагодити два із чотирьох дослідницьких приладів. Решта два потребували додаткової роботи, але зараз усі інструменти працюють справно ([NAUKA](#)).

«Вояджер-1» — найвіддаленіший від Землі об'єкт, створений людиною, який за 46 років своєї роботи подолав відстань у 24 мільярди кілометрів. Він і його близнюк «Вояджер-2» — це єдиний спосіб для вчених досліджувати міжзоряний простір. Чотири прилади на борту «Вояджера-1» збирають дані про плазмові хвилі, магнітні поля та частинки, що дозволяє науковцям краще зрозуміти, як влаштована наша Сонячна система та як далеко простягається геліосфера — бульбашка сонячного вітру, яка захищає нас від значної кількості космічного іонізуючого випромінювання.

Нещодавно завдяки «Вояджеру-1» відкрили новий клас випромінювання плазмових хвиль. А також дані, отримані від обох «Вояджерів», дозволили дослідникам створити модель взаємодії між ударними хвилями від Сонця й міжзоряною плазмою.

[Джерело](#)

***

04.06.2024

Нейромережі навчилися брехати й маніпулювати: учені попередили про небезпеку

Група дослідників із Массачусетського технологічного інституту (США) зазначає, що штучний інтелект навчається на величезній кількості текстів, які не завжди містять достовірну інформацію. Через це нейромережа іноді може видавати співрозмовнику неправдиву інформацію, щиро вважаючи, що говорить правду ([NAUKA](#)).

Однак нове дослідження показує, що іноді нейромережа здатна брехати цілком «усвідомлено».

[Докладніше див. додаток 23](#)

***

13.06.2024

Дейна А.

ДЛЯ ВІЙСЬКОВИХ США РОЗРОБЛЯЮТЬ ПОТУЖНИЙ «КВАНТОВИЙ ЛАЗЕР»

Група американських учених на чолі з Юнг-Цунг Шеном – доцентом кафедри електротехніки та системної інженерії Університету Вашингтона в Сент-Луїсі – розробляє «квантовий лазер» військового рівня, який зможе прорізати туман та працювати на великих відстанях, пише [Live Science \(ZN.UA\)](#).

На цю розробку Агентство передових оборонних дослідницьких проєктів Міністерства оборони США (DARPA) виділило грант 1 мільйон доларів.

[Докладніше див. додаток 24](#)

***

19.06.2024

Борисіхіна К.

Наздогнати і перегнати Європу. Китай планує почати будівництво найбільшого у світі колайдера частинок

Цей проєкт вартістю 5 мільярдів доларів США стане значним кроком уперед у галузі фізики елементарних частинок ([nv.ua](#)).

Про це [пише](#) Nature.

[Детальніше](#)

***

10.06.2024

Вауліна Ф.

ВЧЕНІ РОЗПОВІЛИ, ЯК МОЗКУ ВДАЄТЬСЯ ПЛАНУВАТИ ВСЕ НАПЕРЕД

Міжнародна група вчених розкрила нейронний механізм, який є основою прийняття рішень та планування. Відкриття вчених показало, що взаємодія між префронтальною корою головного мозку та гіпокампом дозволяє нам уявляти майбутні результати, щоб спрямовувати наші рішення, повідомляє [Neuroscience News \(ZN.UA\)](#).

[Детальніше](#)

***

16.06.2024

Борисіхіна К.

Справа в одному вітаміні. Німецькі вчені запропонували новий підхід до лікування захворювань мозку

Наукова група з університету Вюрцбурга зробила відкриття, яке може змінити підхід до лікування психічних розладів і нейродегенеративних захворювань ([nv.ua](#)).

[Детальніше](#)

Наукові дослідження коронавірусу COVID-19

11.06.2024

У Вінницькій області тривають дослідження проб стічних вод на наявність і концентрацію вірусів грипу та SARS-CoV-2 за допомогою методу полімеразної ланцюгової реакції.

Ці дослідження дозволяють побачити істинну картину поширення грипу та коронавірусної інфекції незалежно від рівня звернень громадян в лікувальні заклади ([Вінницький обласний центр контролю та профілактики хвороб МОЗ України](#)).

[Докладніше див. додаток 25](#)

***

21.06.2024

Павлюк А.

Чому деякі люди жодного разу не хворіли на COVID-19 під час пандемії? Вчені знайшли причину

За час пандемії COVID-19, яка тривала понад три роки, деякі люди жодного разу так і не підхопили інфекцію. Вчені виявили, що справа у реакції імунних клітин носа та активності гена раннього попередження ([Українська правда. Життя](#)).

Про це йдеться у дослідженні, [опублікованому](#) в науковому журналі Nature, [повідомляє](#) The Guardian.

[Детальніше](#)

***

17.06.2024

Коваленко А.

Знижує ризики кесаревого розтину: вчені дослідили вплив COVID-вакцинації на вагітних

Вагітні жінки, які отримали щеплення від COVID-19, крім захисту від вірусу, мають вищу ймовірність народити природним шляхом та нижчі ризики гіпертонії ([Українська правда. Життя](#)).

Такі результати демонструє аналіз 67 досліджень, які включали оцінку здоров'я понад 1,8 млн жінок, [інформує](#) MedicalXpress.

На основі даних від грудня 2019 року по січень 2023 року дослідження, [опубліковане](#) в BMJ Global Health, показало, що повністю вакциновані вагітні мають кращий захист від інфекції та госпіталізації.

[Детальніше](#)

***

10.06.2024

Павлюк А.

Moderna тестує вакцину від COVID-19 і грипу: позитивні результати навіть у старших за 65 років

Компанія Moderna випробовує комбіновану вакцину проти COVID-19 та грипу. Пізні стадії випробувань показали позитивні результати – імунна відповідь покращилася навіть у людей, старших за 65 років ([Українська правда. Життя](#)).

Однак до цьогорічного сезону грипу нова вакцина готова не буде, [повідомляє](#) CNN.

[Детальніше](#)

***

24.06.2024

Фактори ризику тривалого COVID нарешті розкрито

«Наше дослідження підкреслює важливу роль, яку зіграла вакцинація проти COVID не лише в зниженні тяжкості інфекції, але й у зниженні ризику

тривалого COVID-19», – каже Елізабет Оелснер, епідеміолог з Медичного центру Ірвінга Колумбійського університету ([PORTALTELE](#)).

[Детальніше](#)

Проблеми енергозбереження

26.06.2024

УКРАЇНА ЗАТВЕРДИЛА НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЛАН З ЕНЕРГЕТИКИ ТА КЛІМАТУ В ДЕНЬ ПОЧАТКУ ПЕРЕМОВИН ПРО ВСТУП ДО ЄС

Кабінет Міністрів України схвалив Національний план з енергетики та клімату (НПЕК) на період до 2030 року. Рішення ухвалили на засіданні 25 червня. НПЕК є стратегічним документом, який спрямований на узгодження екологічної, енергетичної та економічної політики для сталого розвитку України ([Міністерство економіки України](#)).

[Докладніше див. додаток 26](#)

***

11.06.2024

By Goda Naujokaitytė

Next Clean Energy Transition partnership call will open in September

Партнерство Horizon Europe сприяє розвитку технологій чистої енергії. Проєкт конкурсу на суму 100 мільйонів євро вже доступний онлайн ([Science|Business](#)).

[Детальніше](#)

***

20.06.2024

A new Euratom project will help diversify nuclear fuel supply

Нова інноваційна акція під назвою SAVE, що фінансується в рамках Дослідницької та навчальної програми Євратом, є значним кроком вперед у зусиллях Європи щодо диверсифікації ядерного палива ([Research and innovation](#)).

[Детальніше](#)

***

19.06.2024

“Sustainable Energy Supplies Offer Many Energy Security Benefits”

Директор енергетичної програми Консультативної ради європейських академій наук (EASAC) д-р Вільям Джиллетт розповідає про зменшення

залежності від російського газу, прогрес у відновлюваній енергетиці та критичні сфери, які вимагають активізації зусиль для забезпечення енергетичної безпеки... ([EASAC](#)).

[Детальніше](#)

***

27.06.2024

В університеті Шевченка працюють над створенням сонячних панелей на гнучкій підкладці

Про внесок науковців у розвиток відновлювальної енергетики у черговому відео від проєкту Наукапросто розповів професор кафедри оптики Фізичного факультету [Київського національного університету імені Тараса Шевченка](#) Сергій Кондратенко ([Світ](#)).

Він спільно зі своєю командою працює над створенням сонячних панелей на гнучкій підкладці.

Такі панелі за задумом дослідників можна буде використовувати на будь-якій поверхні. Наприклад, можна перетворити стіни будинків на генератори, що відкриває нові перспективи зеленої енергетики.

Наразі команда розробляє та тестує лабораторні зразки, що у майбутньому дасть можливість запустити власне виробництво в Україні.

***

03.06.2024

Борисіхіна К.

Крок до екологічного майбутнього. У Швейцарії вперше зуміли отримати достатньо сонячної енергії для запуску доменної печі

Вчені змогли використовувати сонячну енергію для нагріву об'єкта до 1800 градусів за Фаренгейтом (1000 градусів за Цельсієм), що є достатньою температурою для роботи сталеливарної печі ([nv.ua](#)).

Це відкриття, [опубліковане](#) в журналі *Device*, демонструє потенціал використання сонячної енергії замість викопного палива у високотемпературних виробничих процесах.

[Детальніше](#)

***

17.06.2024

Дейна А.

США ЗНАЧНО ВІДСТАЮТЬ ВІД КИТАЮ В ЯДЕРНІЙ ЕНЕРГЕТИЦІ – ДОСЛІДЖЕННЯ

США відстають від Китаю у [розвитку високотехнологічної ядерної енергетики](#) «на 15 років», пише [Reuters](#) з посиланням на дослідження Фонду інформаційних технологій та інновацій... [\(ZN.UA\)](#).

«Швидке розгортання в Китаї все більш сучасних атомних електростанцій з часом призводить до значної економії за рахунок масштабу та ефекту навчання на практиці, і це говорить про те, що китайські підприємства отримають перевагу в додаткових інноваціях у цьому секторі в майбутньому», – йдеться в звіті.

[Детальніше](#)

Науково-організаційні заходи

07.06.2024

Zenonas Dabkevičius

EUROPOS MOKSLŲ AKADEMIJŲ PATARIAMOSIOS TARYBOS POSĖDIS BUDAPEŠTE

6–7 червня відбулося щорічне засідання Консультативної ради європейських академій наук (EASAC), цього разу в Угорській академії наук [\(Lietuvos mokslų akademija\)](#).

[Детальніше](#)

***

04.06.2024

EU Conference shapes new strategy for Research Infrastructures

Конференція ЄС формує нову стратегію дослідницьких інфраструктур [\(Research and innovation\)](#).

Представники дослідницьких інфраструктур та політики зібралися 4 і 5 червня в Брюсселі на конференцію «Дослідницькі інфраструктури в мінливому глобальному, екологічному та соціально-економічному контексті».

[Детальніше](#)

***

12.06.2024

У Варшаві відбулась Четверта польсько-німецька наукова зустріч 2024 року

Хоча захід мав характер білатерального, велику увагу було приділено саме підтримці українських вчених та інституційної співпраці з НФДУ як німецькими, так і польськими партнерами [\(Національний фонд досліджень України\)](#).

[Докладніше див. додаток 27](#)

***

«Офіс Горизонт Європа в Україні» НФДУ збільшує обізнаність про Програму «Горизонт Європа»: спільний захід із «Агенцією Європейських Інновацій»

14 червня ГО «Агенція Європейських Інновацій» та «Офіс Горизонт Європа в Україні» НФДУ провели спільну онлайн-подію, присвячену Рамковій програмі ЄС із досліджень та інновацій «Горизонт Європа». Практико-орієнтований захід «Підтримка участі українських організацій у конкурсах Програми “Горизонт Європа” з акцентом на напрям II “Глобальні виклики та європейська промислова конкурентоспроможність”» був організований для ширшої обізнаності всіх зацікавлених сторін ([Офіс Горизонт Європа в Україні](#)).

[Детальніше](#)

***

28-річчя Конституції України: досвід, воєнні випробування та повоєнний ренесанс

26 червня 2024 року в Інституті держави і права імені В.М. Корецького НАН України відбулася Всеукраїнська науково-практична конференція «28-річчя Конституції України: досвід, воєнні випробування та повоєнний ренесанс» ([Інститут держави і права імені В.М. Корецького НАН України](#)).

Організаторами конференції виступили Національна академія наук України, Інститут держави і права імені В.М. Корецького НАН України, Національна академія правових наук України.

У конференції взяли участь провідні вчені-юристи України, представники Національної академії наук, Національної академії правових наук України, їх відділення, діяльність яких пов'язана з правовою наукою, народні депутати України, працівники Офісу Президента України, вчені-судді Конституційного Суду України, вчені Вищої ради правосуддя, академіки і члени-кореспонденти Національної академії наук України та Національної академії правових наук України, доктори наук наукових вишів та спеціалізованих вищих відомчих закладів освіти, кандидати наук, докторанти та аспіранти, представники інститутів громадянського суспільства.

Джерело: <http://idpnan.org.ua/>

Тема конференції є широкою за своїм змістом та надала простір для обговорення й інших актуальних проблем щодо ролі Конституції у формуванні сучасної України та актуальних питань конституційно-правового регулювання повоєнного її відновлення.

[Детальніше](#)

***

19.06.2024

Шулікін Д.

Штучний інтелект: тренди, перспективи, ризики

Тема штучного інтелекту – одна з провідних у контексті розвитку науки й інновацій у глобальному масштабі. Як ШІ змінить життя людства і які ризики створює вже нині? Протягом двох днів на Міжнародному форумі «Штучний інтелект: глобальний діалог», що відбувся в КПІ ім. Ігоря Сікорського, українські й закордонні експерти обговорювали сучасне і майбутнє новітніх технологій ([Світ](#)).

[Докладніше див. додаток 28](#)

***

12.06.2024

Семінар UNESCO Chair «Наука, технології, інновації та цифрова співпраця»

5 червня 2024 року відбувся важливий семінар на тему «Наука, технології, інновації та цифрова співпраця». Захід, який зібрав сотні учасників та представників кафедр ЮНЕСКО, є частиною [серії семінарів «Кафедри ЮНЕСКО: До пакту заради майбутнього»](#), що проходять з березня по липень 2024 року. Ці семінари спрямовані на підготовку до Саміту ООН у

вересні 2024 року, де буде представлено Пакт заради майбутнього ([International Collaboration Department of Igor Sikorsky KPI](#)).

[Детальніше](#)

***

08.06.2024

Відбулись загальні збори Національної академії правових наук України

7 червня пройшла чергова сесія загальних зборів Національної академії правових наук України, яка проходила у змішаному форматі – робота дільниць у Харкові, Києві та Одесі та у режимі відеоконференції ([Національна академія правових наук України](#)).

З вітальним словом до учасників зборів звернувся Харківський міський голова Ігор Терехов. Участь у роботі зборів взяли віцепрезидент Національної академії наук України Сергій Пирожков, голова Північно-Східного наукового центру Національної академії наук України і Міністерства освіти і науки України Володимир Семиноженко, віцепрезидент Національної академії педагогічних наук України Олег Топузов, члени та делегати наукових установ Академії.

[Детальніше](#)

***

07.06.2024

В Національному інституті стратегічних досліджень відбувся семінар з обговорення загроз національній безпеці у сфері внутрішньої політики

До участі в обговоренні долучилися експерти – представники недержавних аналітичних організацій, викладачі закладів вищої освіти України, співробітники Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України, а також співробітники центру внутрішньополітичних досліджень НІСД ([Національний інститут стратегічних досліджень](#)).

[Детальніше](#)

***

22.06.2024

**МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ
«ТРАНСФОРМАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНОЇ
ОСВІТИ СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ: ВИКЛИКИ,
ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ»**

20–22 червня 2024 року відбулася II Міжнародна науково-практична конференція «Трансформаційні процеси соціально-гуманітарної освіти сучасної України в умовах війни: виклики, проблеми та перспективи», яка об'єднала 188 науковців з України, Польщі, Чехії, Словаччини, Австрії, Німеччини та США. Організатором конференції виступив Соціально-гуманітарний факультет Західноукраїнського національного університету. Співорганізаторами – вісім закордонних закладів вищої освіти ([Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса НАН України](#)).

[Програма конференції](#)

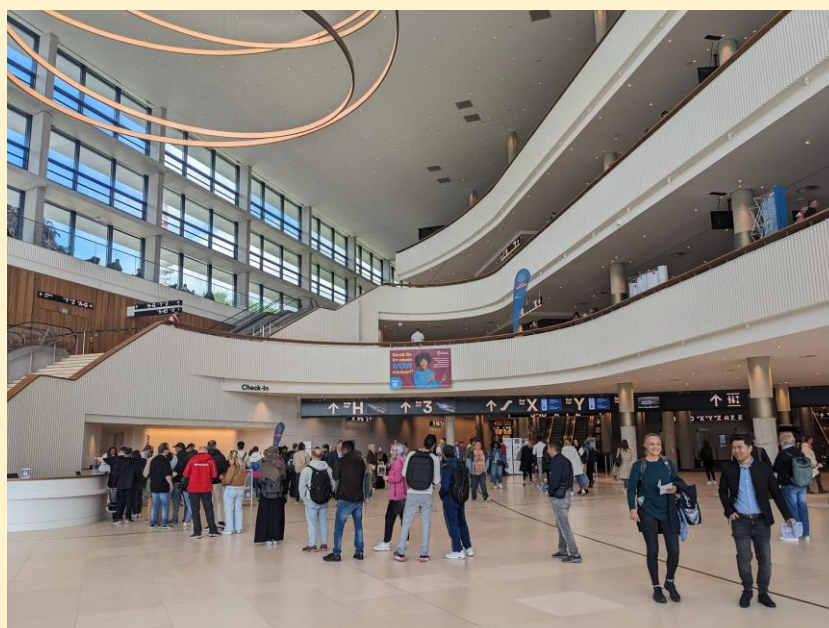
[Детальніше](#)

***

14.06.2024

Українська делегація на 112-й міжнародній конференції «BiblioCon» у Німеччині

У німецькому місті Гамбурзі 4-7 червня 2024 р. проходила **112-та конференція BiblioCon**. Традиційно конференція об'єднує в собі виставку інновацій, нетворкінг, тематичні лекції та дискусії ([Українська бібліотечна асоціація](#)).

Джерело: <https://ula.org.ua/>

[Докладніше див. додаток 29](#)

***

3-6 червня у Литві відбувся литовсько-український бібліотечний форум «Роль бібліотек у зміцненні демократичного суспільства»

Мета заходу полягала у зміцнення співпраці між литовськими та українськими бібліотеками, актуалізації ролі бібліотек у зміцненні демократичного суспільства.

Детальніше:

[Розпочалися заходи форуму бібліотекарів Литви та України](#)

[Форум бібліотек Литви та України: допомога у подоланні криз і викликів](#)

Відео: [день перший](#), [день другий](#), [день третій](#)

***

11.06.2024

Плющик О., кандидатка філологічних наук, доцентка, учена секретар Інституту біографічних досліджень НБУВ

Сучасна біографіка та біобібліографія: нові форми і методи дослідницької й інформаційної роботи, інтеграції та поширення біографічних знань

5 червня 2024 року відбулися організовані Інститутом біографічних досліджень НБУВ ХХ Біографічні читання, присвячені пам'яті засновника й першого директора інституту історичних наук, професора Віталія Сергійовича Чижка (1951–2003) ([Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського](#)).

[Докладніше див. додаток 30](#)

***

10.06.2024

В Одеській національній науковій бібліотеці відбувся ІНТЕЛЕКТ-ФОРУМ

У рамках заходу відбулися ХХІV Всеукраїнська виставка-форум «Українська книга на Одещині», V ОдесаБібліоСаміт – Всеукраїнська науково-практична конференція з міжнародною участю та інші заходи ([Міністерство культури та інформаційної політики України](#)).

[Докладніше див. додаток 31](#)

***

17.06.2024

ЮНИХ ПЕРЕМОЖЦІВ GENIUS OLYMPIAD ІЗ ТРИУМФОМ ЗУСТРІЛИ В КИЄВІ

Українська делегація успішно представила проекти на найбільшому конкурсі екологічних проєктів GENIUS Olympiad, що тривав 10–14 червня у США. Вихованці МАН продемонстрували високий рівень знань і навичок: до України учні привезли 46 нагород ([Міністерство освіти і науки України](#)).

Участь у масштабному конкурсі GENIUS Olympiad дає можливість юним інноваторам привернути увагу світової наукової спільноти до своїх ідей з охорони довкілля.

[Детальніше](#)

***

01.06.2024

Древницька А.

«Пізнання світу через науку»: як безоплатний лекторій Science Kids організовує STEM-дозвілля для дітей

Шостий сезон поспіль в Україні працює проєкт [Science Kids](#) – безоплатний науково-популярний лекторій для дітей, започаткований громадською організацією «[INSCIENCE](#)». На лекціях дітям розповідають **про космос, цікавих тварин, археологію, фізику, біологію та природні дива**. Більшість вебінарів та зустрічей офлайн проводять українські науковці та науковиці: нейробіологи, зоологи, фізики, генетики, астрофізики, біотехнологи тощо ([Рубрика](#)).

Серед головних цілей освітньої ініціативи – підтримати дітлахів й закохати в науку та науковий метод якомога більше дітей в Україні та світі. І докластися до побудови свідомого й обізнаного суспільства в майбутньому.

[Детальніше](#)

Цифрова трансформація суспільства, упровадження інноваційної моделі економіки

18.06.2024

Розвиваємо цифрову державу: Уряд схвалив завдання Національної програми інформатизації

Це дасть змогу розбудувати сучасну інформаційну інфраструктуру, впроваджувати цифрові технології, посилити кіберзахист ([Урядовий портал](#)).

Зокрема, серед завдань НПІ:

- впровадження цифрових антикорупційних інструментів;
- створення сучасної інформаційної інфраструктури;
- забезпечення ефективного функціонування інформаційної системи правосуддя;
- інформатизація сфер охорони здоров'я, освіти, науки тощо...

***

26.06.2024

Регулювання штучного інтелекту в Україні: презентуємо Білу книгу

Біла книга детально описує підхід до регулювання штучного інтелекту в Україні ([Міністерство цифрової трансформації України](#)).

Завдяки документу компанії зможуть зрозуміти, як підготуватися до майбутнього законодавства у сфері ШІ та створювати продукти, безпечні для громадян.

Читайте також: [Україна посідає друге місце за кількістю ШІ-компаній у Центральній та Східній Європі: результати дослідження про штучний інтелект](#)

[Докладніше див. додаток 32](#)

***

13.06.2024

Ухвалено рішення про присудження премії Кабінету Міністрів за розроблення і впровадження інноваційних технологій

За результатами конкурсного відбору було відібрано роботи, тематика яких є найбільш актуальною, а результати мають вагомий вплив на безпеку і обороноздатність України, а також охорону здоров'я її громадян ([Урядовий портал](#)).

[Докладніше див. додаток 33](#)

***

28.06.2024

Проведення конкурсного відбору науково-технічних проєктів, спрямованих на підтримку інноваційної діяльності закладів вищої освіти

Оголошено про проведення конкурсного відбору науково-технічних проєктів з метою визначення переліку закладів вищої освіти, наукових установ, на базі яких буде створено мережу стартап-шкіл – інкубаторів – акселераторів ([Світ](#)).

В рамках експерименту відберуть 6 переможців. Як зауважують в МОН, для ЗВО та наукових установ – це можливість створити потужну інфраструктуру для стартапів, отримати фінансування завдяки зовнішньому інструменту допомоги ЄС, сприяти комерціалізації науково-технічного (прикладного) результату та перетворенню його в інноваційну продукцію.

Докладніше – <https://nauka.gov.ua/information/ks2024/...>

***

28.06.2024

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ У ЦИФРАХ

Український національний офіс інтелектуальної власності та інновацій оприлюднив аналітичний звіт щодо розвитку сфери інтелектуальної

власності у першому кварталі 2024 року ([Національний репозитарій академічних текстів](#)).

Документ висвітлює загальні тенденції та зосереджує увагу на наступних моментах: надходження заявок на об'єкти промислової власності зросло на 30%, причому кількість заявок на торговельні марки (6524) перевищила показники за останні 4 роки (зростання заявок на корисні моделі (39,9%) та на торговельні марки (33,9%), тоді як кількість заявок на промислові зразки залишилась майже без змін, а кількість винаходів дещо знизилась (7,9%)). Кількість зареєстрованих винаходів зменшилась на 34,4%; кількість реєстрацій корисних моделей зросла на 54,9%; зросла кількість реєстрацій промислових зразків на 137%; показник реєстрацій торговельних марок за національною процедурою дещо вищий за минулорічний – на 1,7%.

Детальніше: <http://surl.li/apzqju>, <http://surl.li/uplqru>

***

13.06.2024

Google відібрав перші українські стартапи, які отримають по \$100 тисяч на масштабування

Фонд підтримки від Google відібрав 9 українських технологічних стартапів, які отримають по 100 тис. дол. США на розвиток та масштабування ([ukrinform.ua](#)).

Про це повідомила у [Телеграмі](#) пресслужба Міністерства цифрової трансформації України, передає Укрінформ.

«Фонд підтримки від Google – ініціатива, що підтримує розвиток української стартап-екосистеми в умовах війни. Грантові кошти допоможуть технологічним компаніям масштабуватися та будувати фундамент для післявоєнного відновлення України», – йдеться у повідомленні.

[Детальніше](#)

***

19.06.2024

Нові інструменти для бібліотекарів на платформі Дія.Освіта

[Дія.Освіта](#) презентувала інструменти для покращення цифрової грамотності – нова Рамка цифрової компетентності та тест Цифрограм для бібліотечних працівників ([Українська бібліотечна асоціація](#)).

Щоб підтримати бібліотекарів у їхньому професійному розвитку та підготувати до нових викликів, за підтримки Програми розвитку ООН (UNDP) в Україні та за фінансування Швеції створено єдиний стандарт цифрових компетентностей у бібліотечній сфері. Це сприятиме створенню ефективної системи підготовки й підвищення кваліфікації бібліотечних працівників та допоможе стати їм менторами в цифровому світі для відвідувачів бібліотек.

Міністерство
цифрової трансформації
України

Освіта

Українська
бібліотечна
асоціація

Швеція
Sverige

Джерело: <https://ula.org.ua/>

[Докладніше див. додаток 34](#)

***

01.06.2024

Галата С.

Гранти для бізнесу: що потрібно знати

Кожне підприємство, завод, товариство, наукова установа, які, попри війну, намагаються залучити додаткові кошти, зберегти колектив і стати сильнішими, – працюють на перемогу.

Одним зі способів знайти додаткове фінансування (особливо у наукомісткому бізнесі) є гранти Рамкової програми «Горизонт Європа» [\(Світ\)](#).

[Докладніше див. додаток 35](#)

***

27.06.2024

Стартує прийом заявок на п'ятитижневу практичну програму Science2Business, яка є проєктом Seeds of Bravery

Програма спрямована на підтримку українських вчених, які хочуть монетизувати власні дослідження і проєкти та перетворити їх в інноваційний бізнес ([Світ](#)).

[Докладніше див. додаток 36](#)

***

03.06.2024

Стимулювання інноваційної діяльності за підтримки ЕІТ

27-31 травня представники Київського національного університету імені Тараса Шевченка підвели підсумки міжнародного наукового проєкту INTREPID-HEI: Innovation Capacity Building for Higher Education ([Київський національний університет імені Тараса Шевченка](#)).

Починаючи з 2022 року, Університет задіяний у виконанні проєкту Консорціуму [INTREPID-HEI](#) «International Capacity Building in Innovation, Transfer and Entrepreneurship» (підпроєкт Urban Mobility, 2022–2024), що фінансується за програмою EIT HEI: Innovation Capacity Building for Higher Education.

Європейський інститут інновацій і технологій (EIT) є органом ЄС і невід’ємною частиною проєкту Horizon Europe, а програма ЕІТ для вищої освіти (EIT HEI) – його ключовим стратегічним пріоритетом у рамках EIT Strategic Innovation Agenda на 2021-2027 роки.

Виконання проєкту стало дієвою платформою для розбудови інноваційної екосистеми Університету, а також об’єднання різних структур Університету, які залучені до інноваційної діяльності. Для забезпечення сталості інноваційної екосистеми Університету почалася розробка концепції діяльності віртуального Інноваційного хабу Університету, а також вивчається можливість створення лабораторії Design Thinking Стартап-центру Університету.

[Детальніше](#)

***

24.06.2024

КЕРІВНІ ПРИНЦИПИ РЕГУЛЮВАННЯ ЦИФРОВИХ ПЛАТФОРМ

На сайті Організації об’єднаних націй з питань освіти, науки і культури (ЮНЕСКО) опубліковано посібник зі створення мережі довіри «Керівні принципи регулювання цифрових платформ» ([Національний репозитарій академічних текстів](#)).

У ньому зазначається, що захист свободи вираження поглядів та права на доступ до інформації на тлі протидії дезінформації вимагає комплексного підходу за участі багатьох зацікавлених сторін. У документі викладено обов’язки, відповідальність та роль держав, цифрових платформ, міжурядових організацій, громадянського суспільства, засобів масової інформації,

представників академічної і технічної спільноти та інших зацікавлених сторін щодо створення середовища, у якому свобода вираження думок та доступ до інформації будуть покладені в основу процесу управління цифровими платформами. Керівні принципи розроблені за результатами масштабних консультацій за участі багатьох зацікавлених сторін. Вони націлені на створення мережі довіри як сфери спільної відповідальності усіх заінтересованих сторін.

Детальніше: <http://surl.li/usfzf>, <http://surl.li/usfyw>

***

21.06.2024

STUDIE VON WISSEN-SCHAFTS-AKADEMIEN: DIGITAL-ISIERUNG WIRD WELTWEIT UNTER-SCHIEDLICH BE-WERTET

Нове дослідження, проведене одинадцятьма академіями наук під керівництвом Австрійської академії наук, проливає світло на сприйняття цифровізації в усьому світі ([Österreichische Akademie der Wissenschaften](https://www.oeaw.ac.at/)).

...Цифрова трансформація призвела до безпрецедентного рівня глобального зв'язку. Цей розвиток супроводжується спробами сформулювати універсальні етичні принципи роботи з новими цифровими технологіями. Вражає те, що етичні принципи звучать однаково в усьому світі. Говорять про справедливість, гідність і приватність... Однак, на противагу цьому, виявляється, що фактичне ставлення людей до цифрових технологій у всьому світі дуже різняться.

Джерело: <https://www.oeaw.ac.at/>

[Детальніше](#)

Бібліотека в науковому процесі

Г. Шемаєва,

докторка наук із соціальних комунікацій, професорка,
професорка кафедри документознавства та української мови,
Національний аерокосмічний університет імені М. Є. Жуковського «ХАІ»

А. Прилуцька,

кандидатка філософських наук, доцентка,
завідувачка кафедри документознавства та української мови,
Національний аерокосмічний університет імені М. Є. Жуковського «ХАІ»

Нові бібліотечні ролі в системі наукових комунікацій у контексті відкритої науки

Актуальність теми статті. Інтенсивність розвитку цифрових технологій та рух до відкритої науки зумовлюють радикальні зрушення в системі наукових комунікацій і бібліотечній діяльності, – наукові комунікації утворюють основний механізм існування та розвитку науки, а бібліотека є базовим компонентом, що забезпечує внутрішні і зовнішні комунікації вчених. Розвиток принципово нового підходу до наукового процесу, що заснований на стандартах відкритості, прозорості, співробітництва та комунікацій і базується на використанні цифрових новітніх інструментів, засобів, технологій, відкриває нові можливості для розвитку бібліотечної професії. Під впливом цих процесів змінюються бібліотечні послуги, формуються нові бібліотечні ролі в просуванні та підтримці ідей відкритої науки, зростає попит на професіоналів, які володіють знаннями дослідницького процесу, навичками управління даними та їх оброблення, вміннями підтримки наукової комунікації протягом усього періоду дослідження.

Аналіз досліджень і публікацій. У професійному бібліотечно-інформаційному середовищі активно дискутуються питання ролі академічних бібліотек у системі наукових комунікацій в умовах розвитку відкритої науки.

Більшість українських дослідників відзначають, що бібліотеки змінюють свої моделі діяльності відповідно до нових викликів [1–4]. Зокрема, розкривається досвід університетських бібліотек у реалізації принципів відкритого доступу до наукових результатів та пропонуються напрями втілення ідей відкритої науки [3], обґрунтовується місце університетських бібліотек у реалізації політики відкритої науки [2], відзначається нагальність застосування у діяльності наукових бібліотек аналітичних інструментів науки, метрик, систем управління науковими даними [4]. Українські науковці доводять, що сучасні наукові бібліотеки мають усі підстави для забезпечення

якісно нового рівня наукової комунікації, оскільки вони є агрегаторами різних видів і типів ресурсів, експертами у цифровій науковій комунікації та інтелектуальних технологіях організації знань [1].

Багатьма дослідниками підкреслюється вага роль бібліотеки в системній підтримці наукової комунікації в умовах цифровізації. Виникає необхідність формування відповідних компетенцій, якими має володіти бібліотекар для ефективною підтримки наукової комунікації. На цьому наголошують науковці НБУВ [4].

Зарубіжні автори останнім часом висвітлюють нові ролі бібліотечної діяльності, пов'язані з розвитком відкритої науки, зокрема управління дослідницькими даними, консультування вчених протягом усього дослідницького процесу [9; 14; 16; 20; 25; 26]; пропонують створення нових посад у бібліотеках, які активно підтримують наукову комунікацію [8; 9; 20; 26]; порушують проблеми формування відповідних компетенцій [5; 15; 18; 21]. Загалом, публікації свідчать про значне коло різних аспектів оновлення бібліотечної діяльності та появи нових ролей бібліотеки в системі наукової комунікації. Це викликає необхідність узагальнення наукових уявлень та зарубіжних практик бібліотек, орієнтованих на підтримку дослідницького процесу в контексті відкритої науки.

Метою статті є висвітлення нових ролей у діяльності зарубіжних бібліотек із підтримки наукової комунікації в умовах розвитку відкритої науки, що виходять за межі традиційних. Для досягнення зазначеної мети здійснено пошук та аналіз зарубіжних публікацій за темою дослідження, їх систематизовано та узагальнено. На підставі контент-аналізу визначено дві групи. До першої групи віднесено публікації, у яких розкриваються сучасні напрями наукових комунікацій, пов'язані з новими ролями бібліотек. Другу групу утворили публікації, у яких порушуються проблеми формування компетенцій бібліотекаря, таких як наукова комунікація та підготовка відповідних кадрів.

Виклад основного матеріалу. Важливість бібліотек у просуванні та підтримці ідей відкритої науки визнана на міжнародному рівні, що зафіксовано в документах ЄС, ЮНЕСКО, ІФЛА та багатьох інших впливових організацій. До елементів відкритої науки відносять: відкритий доступ до публікацій, відкриті дані та відкрите рецензування наукових досліджень, відкриту методологію, відкриту освіту, відкрите програмне забезпечення, громадянську науку [27]. У міжнародному професійному середовищі відбувається активне обговорення нових бібліотечних ролей у системі наукових комунікацій, складність, багатокомпонентність, багаторівневість якої впливає на дослідницький процес. Бібліотеці належить важлива функція щодо забезпечення наукових комунікацій як у середовищі вчених, так і поза ним.

Однією із важливих проблем сучасної системи наукової комунікації є сприяння руху відкритого доступу серед користувачів бібліотек. Саме бібліотека вже протягом значного періоду підтримує та організує доступ до

наукових видань. Тобто пропонування послуг відкритого доступу до наукових публікацій є логічною роллю насамперед для наукових бібліотек.

Проте слід підкреслити, що в умовах розвитку відкритої науки виокремлюється багатосторонній підхід до відкритого доступу. Наукові бібліотеки в авангарді забезпечують багатошляховий відкритий доступ, який проголошено Європейською асоціацією університетів [9]. Наразі дослідники виділяють такі підходи в організації відкритого доступу бібліотеками [9; 24; 28]: формування та використання репозитаріїв (Green Open Access); ініціація та створення нових університетських видавництв (Diamond Open Access) з можливістю публікації відкритих підручників і посібників (як частину відкритих освітніх ресурсів); укладання угод з видавцями наукових гібридних журналів (Hybrid Open Access); консультування та підтримка дослідників для публікації у журналах APC-Gold. Водночас велика кількість шляхів і моделей викликають у дослідників та студентів проблеми та непорозуміння.

Різноманітність відкритого доступу зумовила потребу в організації навчальних заходів для дослідників щодо публікацій результатів їхніх досліджень та ліцензування у відкритому доступі. Наприклад, створення консультаційних відділів у бібліотеках Німеччини сприяє застосуванню різних підходів науковцями для поширення результатів власних досліджень. Зокрема, кількість публікацій Green та Gold OA, доступних у власних сховищах, зростає більш ніж на 30 % у 2021 р. порівняно з 2017 р. [9].

Американський автор [19] наголошує на важливості чіткого розуміння бібліотекарями, викладачами і науковцями різних аспектів відкритого доступу та філософії відкритої науки в цілому. З'являється нова бібліотечна роль щодо формування культури відкритої науки. У зарубіжному досвіді до цього процесу включають тренінги, основу яких складають: авторське право, ліцензування, концепції, моделі та інструменти відкритого доступу. Також важливе значення має етика відкритого доступу [6], актуальність якої зростає у зв'язку з появою так званого партизанського або чорного відкритого доступу.

Наукові бібліотеки здійснюють вагомий внесок у вивільнення дослідницького потенціалу цифрових технологій і комунікацій, сприяючи відкритості та надаючи прості та універсальні інтерфейси для наборів даних в інституційних сховищах, стають лідерами в організації доступу до відкритих освітніх ресурсів (OER). Зазначимо, що в межах міжнародного проєкту DECriS за результатами дослідження використання OER в європейських університетах, в яких здійснюється підготовка фахівців за інформаційно-бібліотечними програмами, було визначено, що процес просування OER потребує розвитку [22].

Останнім часом у сучасній системі наукових комунікацій виділяють такі підгалузі, як управління дослідницькими даними та курування даних [9]. Безперечно, інформаційне супроводження вчених протягом усього дослідницького процесу потребує знань та вмінь щодо використання даних

досліджень і цифрових активів технологічних досягнень. Це спричинило низку змін у бібліотечно-інформаційній діяльності, насамперед у напрямі започаткування нових ініціатив та послуг, таких як: управління дослідницькими даними (Research Data Management (RDM) [9; 10; 20; 26], впровадження аналітики великих даних (Big Data Analytics (BDA) [5; 9; 11], підтримка наукової комунікації з різними зацікавленими сторонами та надання послуг, пов'язаних із громадянською наукою [10; 12; 13].

Отже, нові бібліотечні ролі у сфері наукової комунікації пов'язані з участю у формуванні та використанні відкритих дослідницьких інфраструктур даних, у яких виокремлюються великі дані. Вони є даними необроблених досліджень, сценаріїв і методологій або бази даних із необробленими даними [9]. Планування, збір даних з різних джерел, ідентифікація та маркування наборів даних, оброблення цих наборів даних та збереження, а також обмін результатами та необробленими даними з дослідницьким співтовариством вимагає спеціальних навичок з Big Data Analytics та Open Big Data від бібліотекарів наукової комунікації. Аналітика великих даних дає можливість обробляти ці дані та генерувати інформацію, яка завершується новими знаннями, інноваціями. Ця діяльність пов'язана з міждисциплінарними дослідженнями та розвитком комунікацій бібліотеки з IT-службами. Як зазначають дослідники, варіабельність і обсяг OD і OBD вимагають, щоб академічні бібліотеки вжили заходів із розширення, налаштування та обґрунтування ролі бібліотекарів у цій сфері [9; 26].

У зарубіжному досвіді поступово збільшується кількість бібліотек, в яких поряд із послугами відкритого доступу надаються послуги відкритої науки у сфері FAIR Research Data Management (RDM). За результатами дослідження 272 європейських університетів (2 українських) [17] виявлено, що від 55 % до 70 % із 272 університетів визнають стратегічну важливість практик RDM і FAIR, але впровадження цього напряму здійснюють 15–25 % [9; 17]. В Іспанії наукові бібліотеки започатковують створення служб управління дослідницькими даними (RDS) для надання дослідникам підтримки, консультацій, навчання, інформації, технологічної інфраструктури та нормативної бази щодо RDM протягом життєвого циклу даних [16]. Загалом серед європейських бібліотек поширюється тенденція організації консультаційних служб. Серед основних послуг таких служб виокремлюють консультації та навчання щодо здійснення відкритого доступу до всіх результатів досліджень: не лише до даних, але й до такої інформації, як код, аналізи, протоколи, робочі потоки, публікації тощо [20].

В американських університетах бібліотечні фахівці в партнерстві з IT-спеціалістами, управлінцями та вченими долучаються до практик RDM. В університеті Джонса Гопкінса бібліотекарі розробили інфраструктуру даних і запустили JHU Data Management Services, а в університеті Пердью створено Центр зберігання розподілених даних під керівництвом бібліотеки [26]. Тобто зарубіжні бібліотеки переходять до активнішого надання послуг, пов'язаних із науковою комунікацією та публікацією досліджень,

дослідницьких даних і додаткових аспектів наукового дослідження, що складають дослідницький процес.

Варто також звернути увагу на опановування бібліотечними фахівцями нових комунікаційних послуг, пов'язаних із громадянською наукою як одним із компонентів відкритої науки. У цьому аспекті нова роль наукових бібліотек полягає в поширенні знання про громадянську науку серед дослідників, студентів, громадян; сприянні співпраці громадян з науковцями; управлінні даними щодо громадських наукових проєктів; ініціації проєктів громадянської науки [13]. Наприклад, в університеті Данії (University of Southern Denmark) організовано Центр громадянської науки [12]. Серед його завдань – розширення та поглиблення знань щодо громадської науки серед студентів, викладачів та громад; залучення громадськості до наукового спілкування та проєктної діяльності.

Загалом, до основних ролей бібліотеки в системі наукових комунікацій у контексті відкритої науки віднесено [9; 12; 20; 25; 26]:

- √ участь у формуванні інфраструктури відкритого доступу;
- √ надання рекомендацій за видами відкритого доступу;
- √ здійснення управління дослідницькими даними;
- √ консультування вчених протягом усього дослідницького процесу;
- √ участь у ліцензуванні та консультації з питань інтелектуальної власності;
- √ проведення наукометричних досліджень;
- √ участь у міжнародних науково-дослідницьких проєктах;
- √ послуги щодо наукового видання, підвищення обізнаності науковців стосовно публікацій;
- √ участь у формуванні принципово нових можливостей розвитку цифрового середовища обміну науковою інформацією;
- √ участь у науковому спілкуванні, боротьбі з дезінформацією та з фейковими новинами;
- √ долучення до проєктів громадянської науки.

Поява нових бібліотечних ролей, безперечно, ще більше урізноманітнює діяльність бібліотек. Виокремлюється професія бібліотекаря наукової комунікації: розробник політики, бібліотекар даних, куратор даних, викладач / тренер, науковець / аналітик даних, консультант, комунікативний менеджер [5; 9; 25]. Наприклад, бібліотека Університету Іллінойсу в УрбанаШампейн створила нову керівну посаду (директор служби обробки даних) і кілька бібліотечних посад, спеціально розроблених для забезпечення підтримки даних, зокрема бібліотекаря з надання даних у галузі наук про життя та бібліотекаря з обслуговування інженерних даних [26].

У зв'язку з цим у зарубіжному дискурсі порушуються питання формування нових компетенцій та набуття нових навичок працівниками бібліотек [5; 9; 25; 26], підкреслюється важливість консолідації базових

професійних знань та вмінь з навичками роботи в цифровому середовищі та міжособистісними й управлінськими навичками [10; 25].

Відповідно до профілю компетенцій бібліотекарів для наукової комунікації та відкритого доступу (Librarians' Competencies Profile for Scholarly Communication and Open Access) [15], профілю компетенцій бібліотекарів для управління дослідницькими даними (Librarians' Competencies Profile for Research Data Management) [21] та основних компетенцій NASIG для бібліотекарів наукової комунікації (NASIG Core Competencies for Scholarly Communication Librarians) [18] виділяють комунікативні навички та спеціальні компетенції [25]. Комунікативні навички пов'язують зі здатністю ефективно взаємодіяти з дослідниками на основі міжособистісного та професійного спілкування, а також з презентаційними компетентностями. До спеціальних належать розуміння наукового процесу, методології та методів дослідження; знання і вміння здійснювати управління дослідницькими даними; видавничі послуги, метрики оцінки і впливу досліджень; розроблення ефективних комунікаційних інструментів для науковців.

Нові бібліотечні ролі потребують узгодженого розвитку між бібліотечною практикою та професійною освітою [8]. Італійські вчені підкреслюють важливість підготовки розпорядників даних, включаючи основні бібліотечні компетенції, зокрема: каталогізацію, оцінку та відбір ресурсів, збереження, а також знання та вміння управління дослідницькими даними, технологічні навички, навички управління та організаційної культури [25]. Багато дослідників наголошують на необхідності долучення до навчального процесу сучасних проблем, зокрема пов'язаних із великими даними та RDM. Так, наприклад, опитування студентів магістратури в Нідерландах виявило, що вони не мають чіткого уявлення щодо управління даними досліджень [23]. В Австралійському університеті Нового Південного Уельсу (UNSW) для покращення знань і практик RDM серед дослідників та аспірантів було розроблено навчальний модуль [7].

У декількох університетах США пропонують курси RDM, починаючи від аналітики, контролю, візуалізації, інтелектуального аналізу даних, науки про дані та інтелектуального аналізу тексту, до метаданих. У школі бібліотекознавства та інформатики університету Сіммонса як продовження освіти можна отримати такі курси [14]: Основи управління дослідницькими даними, Навігація в культурі даних дослідження, Пропаганда та маркетинг цінності RDM у бібліотеках, Запуск служб даних у бібліотеках, Управління та оцінка проекту, Огляд інструментів аналізу та візуалізації даних, Огляд інструментів кодування, Огляд інструментів платформи.

Отже, в умовах цифрового середовища та розвитку новітніх інструментів відкритої науки ролі бібліотек постійно оновлюються, розширюються. Бібліотечна професія стає все більше міждисциплінарною і потребує нового покоління інноваційних та зацікавлених професіоналів. Підтримка сучасних наукових комунікацій у контексті відкритої науки

виокремлюється як центральна бібліотечна послуга, що зміщується від надання доступу до активної співпраці з науковцями протягом усього дослідницького процесу, що становить наукову новизну цієї роботи.

Висновки. У зарубіжному досвіді бібліотеки активно долучаються до виконання нових ролей у системі наукових комунікацій. Вони формують у співпраці з інформаційними фахівцями, дослідниками відкриті дослідницькі інфраструктури та сприяють руху багатошляхового відкритого доступу серед користувачів бібліотек; відіграють важливу роль у плануванні, створенні, обміні та архівуванні даних FAIR і відкритих досліджень; започатковують практики RDM, аналітики великих даних, формування культури відкритої науки; долучаються до проєктів громадянської науки. У проактивних бібліотеках відбувається створення спеціальних відділів, орієнтованих на підтримку дослідницького процесу; служб управління даними досліджень; центрів зберігання розподілених даних. Виокремлюється професія бібліотекаря наукової комунікації: розробник політики, бібліотекар даних, куратор даних, викладач / тренер, науковець / аналітик даних, консультант, комунікативний менеджер. Нові бібліотечні ролі потребують узгодженого розвитку між бібліотечною практикою та професійною освітою. Постає завдання оновлення освітніх програм із урахуванням нових бібліотечних ролей у контексті відкритої науки.

До перспектив подальших досліджень слід віднести аналіз освітніх програм магістерського рівня за фахом у європейських країнах та в Україні.

Список бібліографічних посилань

1. Бібліотечні портали знань : монографія / відп. ред.: К. В. Лобузін ; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. Київ, 2022. 378 с.

2. Бруй О. М. Роль бібліотеки у розробленні та реалізації політики відкритої науки університету. На прикладі КПІ ім. Ігоря Сікорського. University Library at a new Stage of Social Communications Development : матеріали VII міжнар. конф., м. Дніпро, Наукова бібліотека УДУНТ, 6–7 жовтня 2022 р. Дніпро, 2022. URL: http://conflib.diit.edu.ua/Conf_univ_Library_2022/paper/view/26789/15271.

3. Костирко Т. М. Філософія відкритості: нові виклики до університетських бібліотек. Бібліотека XXI століття: виклики, нові можливості, перспективи : всеукр. наук.-практ. конф., Миколаїв, 2019. URL: <https://rep.nuos.edu.ua/server/api/core/bitstreams/3f099614-e97c-4d49-8d7d-b0764c1591f7/content>

4. Лобузін К. В., Гарагуля С. С., Коновал Л. В., Лобузін І. В. Бібліотека цифрового суспільства в забезпеченні системної підтримки наукових досліджень. Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. 2020. № 4. С. 5–12.

5. Ahmad K., Zheng J., Rafi M. An analysis of academic librarians competencies and skills for implementation of big data analytics in libraries: A

correlational study. *Data Technologies and Applications*. 2019. N 53 (2). P. 201–216.

6. Bradley C. Academic Librarians, Open Access, and the Ethics of Care. *Journal of Librarianship and Scholarly Communication*. 2021. N 9 (General Issue). eP2418. DOI: <https://doi.org/10.31274/jlsc.12914>

7. Chew A. W., Oo C. Z., Wong A. L., Gladding, J. An initial evaluation of research data management online training at the University of New South Wales. *IFLA Journal*. 2022. N 48 (4). P. 510–522. DOI: <https://doi.org/10.1177/03400352211054120>

8. Dempsey L., Malpas C. Academic Library Futures in a Diversified University System / Ed. N. W. Gleason. *Higher Education in the Era of the Fourth Industrial Revolution*. 2018. P. 65–89. Springer Singapore. DOI: https://doi.org/10.1007/978-981-13-0194-0_4

9. Graaf M. Open Science Services by Research Libraries: Organizational perspectives; a LIBER and ADBU report. 2023. URL: <https://libereurope.eu>

10. Hansen J. S., Gadegaard S., Hansen K. K., Larsen A. V. Research data management challenges in citizen science projects and recommendations for library support services. A scoping review and case study. *Data Science Journal*. 2021. N 20 (1). P. 1–29. DOI: doi.org/10.5334/dsj-2021-025

11. Hoel T., Chen W., Gregersen A. B. Are Norwegian academic librarians ready to share usage data for learning analytics? *Nordic Journal of Information Literacy in Higher Education*. 2018. N 10 (1). P. 4–17.

12. Kaarsted T., Blake O., Nielsen K. H., Alving B., Rasmussen L. T., Overgaard A. K., Hansen S. M-B. How European Research Libraries Can Support Citizen-Enhanced Open Science. *Open Information Science*. DOI: <https://doi.org/10.1515/opis-2022-0146>

13. Ignat T., Cavalier D., Nickerson, C. Citizen science and libraries: Waltzing towards a collaboration. *Mitteilungen der Vereinigung. Österreichischer Bibliothekarinnen und Bibliothekare*. 2019. N 72 (2), P. 328–336. DOI: doi.org/10.31263/voebm.v72i2.3047

14. Jean P. Sh., Rong T. The collaborative creation of a Research Data Management Librarian Academy (RDMLA). *Information Services &*. 2019. Use. 39. P. 243–247. DOI [10.3233/ISU-190050](https://doi.org/10.3233/ISU-190050)

15. Calarco P., Shearer K., Schmidt B. [etc.]. Librarians' Competencies Profile for Scholarly Communication and Open Access. 2016. URL: https://www.coar-repositories.org/files/Competencies-for-ScholComm-and-0A_June-2016.pdf

16. Martin-Melon R., Hernández-Pérez T., Martínez-Cardama S. Research data services (RDS) in Spanish academic libraries. *Journal of Academic Librarianship*. 2023. N 49. P. 4. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.acalib.2023.102732>

17. Morais R., Saenen B., Garbuglia F., Berghmans F., Gaillard V. From principles to practices: Open Science at Europe's universities. 2020–2021 EUA Open Science survey results. European University Association. 2021. URL: <https://www.eua.eu/resources/publications/976>

18. Wesolek A., Thomas W. J., Dresselhaus A. [etc.]. NASIG Core Competencies for Scholarly Communication Librarians. 2017. URL: <https://digitalcommons.unl.edu/cgi/viewcontent.cgi?article>
  19. Robinson E. Creative Commons for Educators and Librarians. *Journal of Librarianship and Scholarly Communication*. 2021. N 9 (General Issue). eP2414. DOI: <https://doi.org/10.31274/jlsc.12904>
  20. Sandy H. M., Million A. J., Hudson-Vitale C. Innovating support for research: The coalescence of scholarly communication? *College & Research Libraries*. 2020. N 81 (2). P. 193–214.
  21. Schmidt B., Shearer K. Librarians' Competencies Profile for Research Data Management. 2016. URL: https://www.coar-repositories.org/files/Competencies-forRDM_June-2016.pdf
  22. Shemaieva H. V., Kostyrko T. M. Formation and Use of Open Access Resources in University Libraries during the Pandemic and Martial Law in Ukraine. *University Library at a New Stage of Social Communications Development. Conference Proceedings*. 2022. N 7. P. 147–154. https://doi.org/10.15802/unilib/2022_270822
  23. Smits D., Teperek M. Research Data Management for Master's Students: From Awareness to Action. *Data Science Journal*. 2020. N 19. P. 30-30. DOI: <https://doi.org/10.5334/dsj-2020-030>
  24. Sultan M., Rafiq M. Open access information resources and university libraries: Analysis of perceived awareness, challenges, and opportunities. *Journal Acad. Libr.* 2021. N 4. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.acalib.2021.102367>
  25. Tamaro A. M., Matusiak K. K., Sposito F. A. [etc.]. Data curator's roles and responsibilities: An international perspective. *Libri*. 2019. N 69 (2). P. 89–104.
  26. Tzanova S. Changes in academic libraries in the era of Open Science. *Education for Information*. 2020. N 36. P. 281–299. DOI: 10.3233/EFI-190259
  27. UNESCO Recommendation on Open Science. Paris : UNESCO. URL: [10.5281/zenodo.5834767](https://doi.org/10.5281/zenodo.5834767)
  28. Wilson K., Neylon C., Brookes-Kenworthy C., Hosking R. «Is the library open?»: Correlating unaffiliated access to academic libraries with open access support. *LIBER Quarterly: The Journal of the Association of European Research Libraries*. 2019. N 29, 1. P. 1–33. DOI: 10.18352/lq.10298
- (Джерело: Шемаєва Г. Нові бібліотечні ролі в системі наукових комунікацій у контексті відкритої науки / Г. Шемаєва, А. Прилуцька // Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. – 2023. – Вип. 68. – С. 301–315. doi: <https://doi.org/10.15407/np.68.301>).*

***

22.06.2024

Яременко Л., голова ЕПК НАН України

Національний архівний фонд поповнено документами української наукової спадщини

За результатами роботи другого засідання Експертно-перевірної комісії НАН України схвалено рішення про включення до Національного архівного фонду 2638 справ документів української наукової спадщини. Комплекс архівних документів і науково-довідковий апарат до них, схвалені на засіданні ЕПК НАН України, будуть доступні дослідникам у наукових архівах установ НАН України, в Інституті рукопису НБУВ і відділі рукописів ЛННБ України імені В. Стефаніка ([Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського](#)).

[Докладніше див. додаток 37](#)

***

07.05.2024

Відстоюємо сучасну історію України: Бібліотека УКУ ініціювала зміни до класифікації книг у Бібліотеці Конгресу США

Бібліотека Українського католицького університету – єдина в Україні, яка в опрацюванні книг використовує класифікацію Бібліотеки Конгресу Сполучених Штатів Америки. У 2023 року команда Бібліотеки УКУ звернулася до адміністрації Бібліотеки Конгресу з пропозицією переглянути класифікацію книг з історії України. Запит отримав позитивну відповідь, і робота над новим діапазоном класифікаційних номерів, які окреслюють історичну хронологію змін України, розпочалася одразу ([Український Католицький Університет](#)).

За словами директорки Бібліотеки УКУ Оксани Микитин, – це своєрідна революція в бібліотечному світі та важливий крок для поширення українських наративів у світі, що є важливою частиною [Стратегії УКУ 2030](#).

Як відбувався процес перегляду класифікації, які зміни були внесені та чому вони є важливими у контексті сучасної боротьби України, розповідає Оксана Микитин, директорка Бібліотеки УКУ.

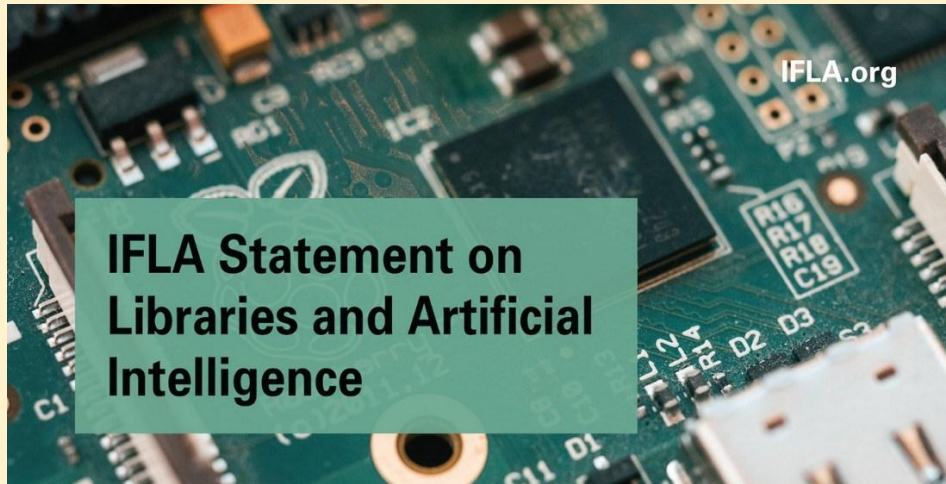
[Детальніше](#)

***

18.06.2024

Положення Міжнародної федерації бібліотечних асоціацій та установ IFLA щодо бібліотек і штучного інтелекту

Міжнародна федерація бібліотечних асоціацій та установ [IFLA](#) у своєму положенні спільно з Консультативним комітетом зі свободи доступу до інформації та свободи вираження поглядів ([Committee on Freedom of Access to Information and Freedom of Expression - FAIFE](#)) мають на меті окреслити ключові міркування щодо використання технологій штучного інтелекту і машинного навчання в бібліотечній галузі, а також запропонувати ролі, які бібліотеки повинні прагнути взяти на себе в суспільстві зі зростаючою інтеграцією штучного інтелекту ([Українська бібліотечна асоціація](#)).

Джерело: <https://ula.org.ua/>

[Докладніше див. додаток 38](#)

***

21.06.2024

Out Now: June 2024 issue of IFLA Journal

Випуск журналу Міжнародної федерації бібліотечних асоціацій та установ за червень 2024 року присвячений багатогранній ролі бібліотек у подоланні сучасних глобальних викликів ([IFLA](#)).

[IFLA Journal](#) – це міжнародний журнал, який публікує рецензовані статті про бібліотечні та інформаційні послуги та соціальні, політичні та економічні проблеми, які впливають на доступ до інформації через бібліотеки.

[Детальніше](#)

***

17.06.2024

Гранти IFLA для молодих лідерів на участь у Саміті інформаційного майбутнього IIFS

Щороку Міжнародна федерація бібліотечних асоціацій та установ IFLA пропонує гранти, щоб надати можливість молодим фахівцям розширити свої горизонти і зануритися у світ міжнародної бібліотечної справи. У 2024 році IFLA пропонує гранти на участь у Саміті інформаційного майбутнього IFLA для молодих лідерів – [IFLA Information Futures Summit \(IIFS\)](#), що проходить в Австралії та реалізується завдяки підтримки Stichting IFLA Global Libraries ([Українська бібліотечна асоціація](#)).

[Докладніше див. додаток 39](#)

***

26.06.2024

ЯК ПОСИЛИТИ МАРКЕТИНГ ЦИФРОВИХ ЖУРНАЛІВ

На сайті EBSCO опубліковано матеріал «Чотири простих способи посилити маркетинг цифрових журналів у вашій бібліотеці» ([Національний репозитарій академічних текстів](#)).

У ньому йдеться про пошук способів просування цифрових журналів.

[Докладніше див. додаток 40](#)

***

14.06.2024

By Kevin Maher

Advocates Rally to Fund Libraries

Щовесни тисячі захисників бібліотек з усієї країни закликають своїх обраних посадовців надати важливе фінансування для бібліотек США. Ця спроба є частиною кампанії #FundLibraries Американської бібліотечної асоціації, яка триває вже восьмий рік ([American Libraries](#)).

[Детальніше](#)

***

14.06.2024

Digital humanities bij KBR met 5 projecten

Науковці Королівської бібліотеки Бельгії (KBR) запрошують вас поринути у світ цифрових гуманітарних наук і дізнатися, як KBR співпрацює з цією сферою, щоб виконати свою місію – зробити інформацію доступною для всіх... ([Koninklijke Bibliotheek van België](#)).

[Детальніше](#)

***

24.06.2024

National Library of Luxembourg – 2023 Annual Report published

Опубліковано річний звіт Національної бібліотеки Люксембургу (BnL) за 2023 рік. Повний документ доступний англійською та французькою мовами, завантажити можна на [вебсайті BnL \(CENL\)](#).

[Детальніше](#)

***

10.06.2024

KB publiceert collectieplan 2024 – 2030

Королівська бібліотека Нідерландів публікує свою нову стратегію формування національного бібліотечного фонду. Цей план відповідає мінливій

видавничій культурі та описує критерії, які закладають основу для формування колекції національної бібліотеки протягом наступних 6 років ([Koninklijke Bibliotheek](#)).

[Детальніше](#)

***

05.06.2024

German National Library: Annual report 2023 available

Німецька національна бібліотека: доступний річний звіт за 2023 рік ([CENL](#)).

2023 рік був присвячений 111-річчю Німецької національної бібліотеки. Дізнайтеся в цифровому річному звіті, як ми йдемо в ногу з часом, незважаючи на цю річницю.

[Детальніше](#)

***

04.06.2024

First AI-powered digital library to usher in academic year

З метою створення високоякісних цифрових платформ для підтримки академічної спільноти цифрова бібліотека на основі штучного інтелекту буде доступна для сектору вищої освіти в Тунісі ([University World News](#)).

[Детальніше](#)

Наукова комунікація

Л. Костенко,

кандидат технічних наук, старший науковий співробітник, лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки, Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського

О. Жабін,

науковий співробітник відділу бібліометрії і наукометрії, Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського

Інтеграція інституційних репозитаріїв України

Інституційний репозитарій – електронний архів для тривалого зберігання та накопичення результатів наукових досліджень, що проводяться в установі.

Теоретичні аспекти створення системи інституційних депозитаріїв відкритого доступу в Україні були розроблені академіком НАН України П. Андоном та ін. [1]. Її практична реалізація була здійснена О. Новицьким (нині кандидатом технічних наук).

Точкою доступу до ресурсів репозитаріїв українських інституцій і їхнім інтегрованим елементом є система «*Simple Search Metadata in Open Ukraine Archives*» (рис. 1). Вона підтримується Інститутом програмних систем НАН України, Житомирським державним університетом імені Івана Франка та Інститутом інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України. У системі станом на середину передвоєнного 2021 р. було представлено 74 репозитарії університетів і наукових установ. Треба наголосити, що повні тексти публікацій зберігаються в інституційних репозитаріях, а в точці доступу містяться лише їхні метадані. У першому наближенні цю систему треба розглядати як інтегрований електронний каталог контенту репозитаріїв. Актуалізація такого каталогу здійснюється щодобово з використанням технології *OAI/PMH (Open Archives Initiative Protocol for Metadata Harvesting)*. Ця технологія дає змогу автоматизовано збирати метадані цифрових матеріалів (елементи бібліографічних описів книг, статей тощо) для їхнього упорядкування та виявлення потрібної користувачам інформації в сімействі депозитаріїв [2].

Рис. 1. Точка доступу до репозитаріїв українських інституцій
(<https://oai.org.ua/index.php/>)

Проекти створення та інтеграції інформаційних ресурсів репозитаріїв інтенсивно розвиваються в усьому світі. Станом на вересень 2021 р. за їхньою кількістю наша держава входить у першу двадцятку країн. Це демонструє наведена нижче на рис. 2 діаграма, згенерована системою

OpenDOAR (*Directory of Open Access Repositories*), що являє собою глобальний каталог репозитаріїв відкритого доступу (підтримується Ноттінгемським університетом, Велика Британія) [2].

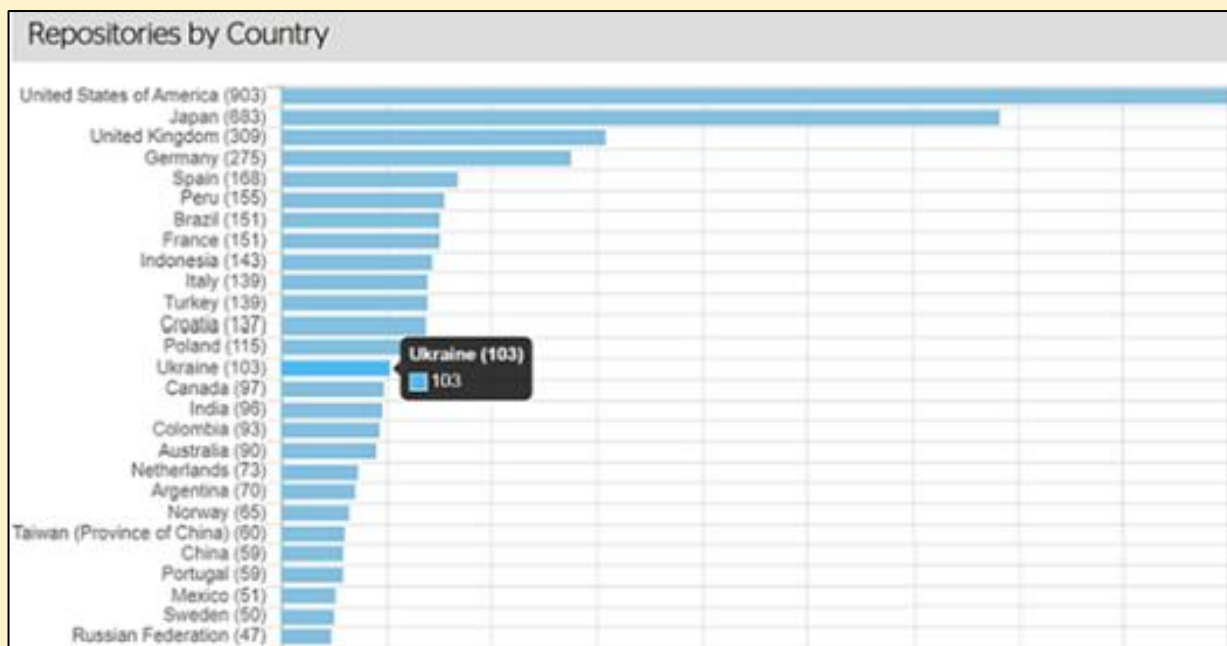

Рис. 2. Розподіл репозитаріїв за країнами
(https://v2.sherpa.ac.uk/view/repository_visualisations/1.html)

Список бібліографічних посилань

1. Андон Ф. И., Гришанова И. Ю., Резниченко В. А. SEMANTIC WEB как новая модель информационного пространства Интернет. Проблемы програмування. Спец. вип. 2008. № 2–3. С. 417–430.
2. Сенченко М. І., Костенко Л. Й., Копанєва В. О. Середовище наукових знань: стратегія цифрової трансформації. Київ : Ліра-К, 2022. 76 с.

***

17.06.2024

НФДУ розпочинає процес номінування жінок-учених України на включення їх до міжнародної бази даних AcademiaNet в 2024 році

AcademiaNet – міжнародна база даних, що містить понад 3150 профілей жінок-науковиць в усіх галузях наук з понад 40 країн світу. Крім того, веб-сайт www.academia-net.org містить новини про членів AcademiaNet та про жінок у сфері науки ([Національний фонд досліджень України](#)).

[Докладніше див. додаток 41](#)

***

ДНТБ України розроблено карту центрів колективного користування науковим обладнанням

В рамках виконання науково-технічної роботи “Розробка системи “Карта науки України” ДНТБ України розроблено мапу центрів колективного користування науковим обладнанням (ЦККНО) [\(Державна науково-технічна бібліотека України\)](#).

Створений цифровий інструмент має на меті забезпечити ефективну систематизацію та візуалізацію інформації про ЦККНО України, що дозволить користувачам легко знаходити та аналізувати інформацію про Центри, їх обладнання та можливості. Також, передбачається, що Карта стане ефективним та досконалим інструментом для замовлення послуг, полегшуючи процес взаємодії між дослідниками та ЦККНО, забезпечуючи зручність та доступність послуг для широкого кола користувачів на єдиному порталі. Даний інструментарій надає відповідальним особам ЦККНО публікувати послуги, що вони надають, а користувачам можливість ознайомлюватися з усією інформацією про розміщені послуги та замовити їх.

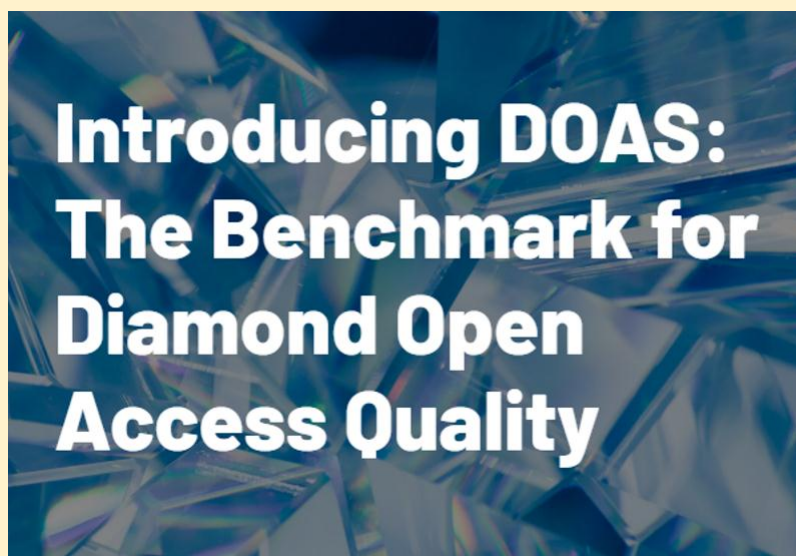
Для ознайомлення перейдіть за [посиланням](#)

***

13.06.2024

НОВИЙ ІНСТРУМЕНТ ДЛЯ ПОРІВНЯННЯ ЯКОСТІ ПУБЛІКАЦІЙ DIAMOND OPEN ACCESS

Проект DIAMAS розробив новий інструмент для підвищення якості видавництва – Diamond OA Standard (DOAS) [\(Національний репозитарій академічних текстів\)](#).

Джерело: <https://nrat.ukrintei.ua/>

Йдеться про посібник, який поєднує рекомендації з практичним інструментом оцінювання, використання яких сприятиме підвищенню стандартів наукових публікацій. DOAS базується на важливих критеріях щодо семи ключових компонент – фінансування; юридичні аспекти (власність, місія, управління); відкрита наука; редакційне керівництво, редакційна якість і цілісність досліджень; ефективність технічного обслуговування; видимість, комунікація, маркетинг і вплив; справедливість, різноманітність, інтеграція, багатомовність. Критерії для них з відповідними поясненнями були розроблені експертами на основі аналізу існуючих стандартів і найкращих практик, а також рекомендацій спільноти (проект DIAMAS, Extensible Quality Standard in Institutional Publishing (EQSIP) для Diamond Open Access). Отже, DOAS виступає за модель публікації, яка є доступною та керованою представниками академічного сектору. Цей інструмент дозволяє видавцям оцінити відповідність стандартам, забезпечує чітке розуміння напрямків удосконалення власних публікаційних практик.

Детальніше: <https://diamasproject.eu/>, <http://surl.li/uknkn>. <https://zenodo.org/records/10726732>. <http://surl.li/uknkr>

***

21.06.2024

NATURE INDEX 2024

Опублікована нова версія Nature Index, яка охоплює дані з 1 січня 2023 року по 31 грудня 2023 року ([Національний репозитарій академічних текстів](#)).

Nature Index – це відкрита база даних приналежності авторів та інституційних зв'язків.

[Докладніше див. додаток 42](#)

***

Покращення функції Огляд цитувань в Scopus

Команда фахівців компанії Elsevier повідомила про значні зміни в базі даних Scopus. Ці зміни стосуються функції цитувань. Редизайн надасть ще більше можливостей користувачам Scopus для проведення аналізу цитувань, зазначається у [блозі Scopus \(Державна науково-технічна бібліотека України\)](#).

[Докладніше див. додаток 43](#)

Зарубіжний досвід наукової діяльності

18.06.2024

Дейна А.

ОЗВУЧЕНО СУМУ, ЯКУ НАТО ІНВЕСТУВАВ У ФОНД РОЗРОБКИ ШІ ТА КОСМІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Інноваційний фонд НАТО (NIF) інвестував один мільярд євро у чотири європейські технологічні компанії, які мають допомогти у розвитку оборони, безпеки та стійкості, передає [Reuters \(ZN.UA\)](#).

[Докладніше див. додаток 44](#)

***

20.06.2024

By Florin Zubaşcu

EU Commission blames low R&D investment for economic stagnation

Європейська Комісія вважає причиною економічної стагнації низькі інвестиції в дослідження та розробки ([Science|Business](#)).

[Детальніше](#)

***

13.06.2024

By Martin Greenacre

Cybersecurity centre gets ready to direct EU research

Європейський центр компетенції у сфері кібербезпеки готовий взяти на себе управління грантами Horizon Europe ([Science|Business](#)).

[Детальніше](#)

***

04.06.2024

#ResearchMatters: Joint Letter to Strengthen Research and Innovation in Europe

Відповідно до нещодавньої [заяви Європейської федерації академій природничих і гуманітарних наук \(ALLEA\) щодо керівних принципів наступної Рамкової програми ЄС з досліджень та інновацій](#), ALLEA з гордістю приєднується до кампанії #ResearchMatters ([ALLEA](#)).

Джерело: <https://allea.org/>

[Детальніше](#)

***

11.06.2024

By Martin Greenacre

What dual-use companies need to know about new European Investment Bank rules

Тепер Європейський інвестиційний банк може фінансувати проекти подвійного призначення, але не зброю чи боєприпаси ([Science|Business](#)).

[Детальніше](#)

***

11.06.2024

Ультраправий ухил Європи: наслідки для науки

З 6 по 9 червня країни Європейського Союзу обирали 720 депутатів Європарламенту, які на наступні п'ять років визначатимуть напрямок розвитку всіх європейських владних інституцій ([Світ](#)).

Які ж результати цих виборів і які наслідки вони можуть мати для фінансування науки?

Як пише видання Science, ультраправий ухил Європи змушує вчених насторожитися, але наслідки виборів «могли бути набагато гіршими» (<http://surl.li/uklsz>).

[Докладніше див. додаток 45](#)

***

21.06.2024

ÖAW, AIT UND IV FORDERN OFFENSIVE FÜR STÄRKUNG DES FORSCHUNGSSTANDORTS ÖSTERREICH

«Австрія та Європа перебувають у глобальній конкуренції, і такі великі дослідницькі країни, як США, Китай або Японія, Південна Корея та Сінгапур, інвестують багато в науку та інновації. Тому ми повинні дивитися за межі національного горизонту; Австрія як місце науки має постійно оновлюватися... Дослідження та розробки є нашим двигуном майбутнього...», – підкреслює президент Австрійської академії наук Гайнц Фассманн ([Österreichische Akademie der Wissenschaften](#)).

[Детальніше](#)

***

14.06.2024

As U.K. election nears, major parties reveal their science policies

З наближенням виборів у Великій Британії основні партії розкривають свою наукову політику ([ScienceInsider](#)).

[Детальніше](#)

***

19.06.2024

By Thomas Brent

Estonia set to replace outdated research and innovation law with new act

Естонія збирається замінити застарілий закон про дослідження та інновації новим законом. Законодавство має на меті краще зв'язати науку з бізнесом, оптимізувати фінансування та створити основу для дослідницької етики ([Science|Business](#)).

[Детальніше](#)

***

20.06.2024

NFU: Laat wetenschap werken

Вчені об'єднують зусилля, щоб показати майбутньому уряду, що їхні дослідження є незамінними, щоб допомогти Нідерландам рухатися вперед ([Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen](#)).

[Детальніше](#)

***

25.06.2024

Prezes PAN krytykuje plany zmian nadzoru nad Akademią

Проф. Марек Конажевський, президент Польської академії наук (PAN), висловив обурення пропозицією передати нагляд за PAN від канцелярії прем'єр-міністра до Міністерства науки та вищої освіти. За його словами, такий крок принижує Академію та позбавляє прем'єр-міністра РП прямих наукових повноважень ([Polska Akademia Nauk](#)).

[Детальніше](#)

***

12.06.2024

Propozycja nowego systemu ewaluacji i finansowania badań naukowych już gotowa

У доповіді науковці вказують, серед іншого, на той факт, що система оцінювання наукових підрозділів, яка зараз використовується в Польщі, є дуже недосконалою і, де це можливо, від неї слід відмовитися ([Polska Akademia Nauk](#)).

[Детальніше](#)

***

05.06.2024

By Thomas Brent

Commission clarifies position on Hungary's participation in Horizon Europe

Європейська комісія роз'яснила право угорських дослідників брати участь у проєктах Horizon Europe ([Science|Business](#)).

[Детальніше](#)

***

24.06.2024

Nordic news: Finland outlines plans to boost R&D funding (€)

Фінляндія окреслює плани збільшення фінансування науково-дослідних розробок ([Research Europe](#)).

[Детальніше](#)

***

06.06.2024

By Florin Zubaşcu

Commission under pressure to give guidance on R&D collaboration with Israel

Євродепутат Крістіан Елер (співдоповідач Європарламенту з Horizon Europe) просить Комісію захистити участь Ізраїлю в програмі досліджень та інновацій ЄС ([Science|Business](#)).

[Детальніше](#)

***

04.06.2024

US funding snapshot: defence R&D up, health spending down

Короткий огляд фінансування США: оборонні дослідження та розробки зросли, витрати на охорону здоров'я зменшилися ([Science|Business](#)).

[Детальніше](#)

***

10.06.2024

ITIF Releases Detailed Agenda for Next Administration to Restore US Leadership in Advanced Industries; Step 1 Is Creating a National Competitiveness Council

[Згідно з новим звітом](#) Фонду інформаційних технологій та інновацій (ITIF), Сполучені Штати нагально потребують потужної техніко-економічної політики, щоб відновити світове лідерство в стратегічно важливих передових

галузях промисловості в умовах жорсткої конкуренції з боку Китаю ([Information Technology & Innovation Foundation](#)).

[Детальніше](#)

***

10.06.2024

За витік наукової інформації – за ґрати

Південнокорейського професора, який оприлюднив технологію автономного транспортного засобу в обмін на виплати від уряду Китаю та інші виплати на суму 4,5 мільярда вон (3,28 мільйона доларів США), засудили до двох років ув'язнення ([Світ](#)).

Про це [пише](#) видання University World News.

[Докладніше див. додаток 46](#)

***

18.06.2024

By David Matthews

How European academics can set up safe research collaborations with China

Як європейські науковці можуть налагодити безпечну дослідницьку співпрацю з Китаєм ([Science|Business](#)).

Оскільки дослідницькі зв'язки стають дедалі політично делікатнішими, китайські наукові експерти обговорюють, що науковці та університети можуть зробити.

[Детальніше](#)

***

03.06.2024

New Zealand's Parliament is expected to approve budget cuts to science-related programs

Очікується, що парламент Нової Зеландії схвалить скорочення бюджету на наукові програми, але дослідники запустили нову коаліцію «Збережи Науку», щоб переконати законодавців збільшити фінансування досліджень у майбутньому ([News from Science](#)).

[Детальніше](#)

У критичному фокусі

25.06.2024

Українська наука в заручниках у Даннінга з Крюгером

Після Майдану, на хвилі підйому громадської активності, був прийнятий новий закон “Про наукову і науково-технічну діяльність”, який мав “реанімувати” українську науку. На жаль, хвиля виявилася короткою, і суттєвих змін майже не відбулося. Фактично, єдиним відчутним результатом стало створення Національного фонду досліджень, для того щоб на конкурсній основі, шляхом незалежної експертизи, відбирати кращі наукові проекти і надавати гранти на дослідження... Однак, незалежність Фонду не всім до вподоби. Було вже декілька спроб різних “гравців” встановити над ним свій контроль, але останній рік за нього взяли з розмахом, із залученням правоохоронних і контролюючих органів ([Національний фонд досліджень України](#)).

[Детальніше](#)

***

15.06.2024

Панчук Р., доктор біологічних наук, старший науковий співробітник відділу регуляції проліферації клітин та апоптозу Інституту біології клітини НАН України

ЯК ПЕРЕЗАВАНТАЖИТИ ГРАНТОВУ СИСТЕМУ ФІНАНСУВАННЯ НАУКИ В УКРАЇНІ

На третій рік повномасштабного вторгнення РФ суспільство нарешті усвідомило, що без власної потужної наукової бази та наукомісткої промисловості Україні не вижити у цій війні на виснаження. Однак для того, щоб далекобійний дрон «Лютий» зумів піднятися у повітря, Мінцифри довелося чимало попрацювати над дерегуляцією чинного законодавства у цій галузі, без чого вся праця інженерів розбивалася об чиновницьку байдужість. Тепер такий же момент істини нарешті настав і для наукової сфери, яку останніми роками фактично задушили супербюрократичні «обійми» Національного фонду досліджень України (НФДУ) – головної грантової агенції країни з річним бюджетом 587 млн грн ([ZN.UA](#)).

Перша ж планова перевірка Державної аудиторської служби України (ДАСУ) викликала шалену істеріку з боку Фонду та афілійованих до нього осіб, які звинуватили аудиторів у всіх смертних гріхах. Насправді саме Фонд є головним каменем на шиї української науки, який фактично унеможливорює проривні дослідження в Україні та витрачає на це чималі кошти з держбюджету.

[Детальніше](#)

***

06.06.2024

Єфіменко Г., кандидат історичних наук, старший науковий співробітник Інституту історії України НАНУ, учасник проєкту Лікбез.Історичний фронт

Знищити не можна розвивати, або про вплив влади на науку на прикладі «казусу Стасюк»

27 квітня у Києві в Історико-меморіальному музеї Михайла Грушевського відбувся [науковий семінар](#) «Плагіат і запозичення в українській науці: від XVII століття до сучасності». Пропоную прочитати адаптований до текстового формату свій виступ ([Українська правда. Життя](#)).

Актуальність оприлюднення цього тексту викликана ще й розміщенням на сайті Міністерства освіти та науки України [проєкту наказу](#) «Про державну атестацію наукових установ та закладів вищої освіти в частині провадження ними наукової (науково-технічної) діяльності», який у випадку введення у дію просто знищить науку в Україні.

Антинаукову сутність цього проєкту проаналізував, зокрема, у своїй [колонці](#) на шпальтах «Історичної правди» Станіслав Кульчицький. Я ж у своєму виступі звертав увагу не лише на плагіат, а й взагалі на кризу розвитку науки в Україні, яка зумовлена передусім впровадженими «згори» «правилами гри», органічним і вкрай негативним для розвитку науки продовженням яких і є цей проєкт наказу.

[Детальніше](#)

***

12.06.2024

Щепетильникова Є.

УКРАЇНСЬКІ УНІВЕРСИТЕТИ: ЯК ПРИВАБИТИ Й УТРИМАТИ ТАЛАНТИ?

Державне гіперрегулювання, яке часто практикується у вищій освіті України, є перепорою до інновацій у ЗВО та суб'єктності академічних спільнот. Наприклад, Верховна Рада вирішила зменшити викладацьке навантаження, щоби збільшити можливості для наукової роботи в університетах ([проєкт 9600](#)). Але чому питання навантаження взагалі регулюється на рівні закону, а не індивідуального контракту між викладачем і ЗВО? Схоже, законодавці вважають, що викладачі – чи не найосвіченіша частина населення – не здатні самостійно визначити, скільки годин на рік вони можуть читати якісні освітні курси, а скільки – писати наукові статті ([ZN.UA](#)).

[Докладніше див. додаток 47](#)

***

10.06.2024

Остролуцька Л.

На словах – засуджуємо, на ділі – співпрацюємо?

У результаті дослідження даних бази Scopus, академічних журналів та їхніх видавців науковці СумДУ знайшли значну кількість доказів співпраці Elsevier з країною-загарбником ([Світ](#)).

[Докладніше див. додаток 48](#)

ДОДАТКИ

Додаток 1

07.06.2024

Brave1, НАТО та Defense Innovation Unit уперше в історії провели Форум оборонних інноваторів НАТО-Україна

Форум об'єднав близько 400 учасників у сфері оборонних технологій та інновацій з понад 15 країн ([Міністерство цифрової трансформації України](#)).

«В Україні ми воюємо інноваціями, зробленими в Україні. Це постійна робота, безперервний процес R&D, вирішення логістичних проблем з комплектуючими, пошук рішень на п'ять кроків уперед. Уже зараз Україна — найкращий R&D-центр для будь-яких інновацій. Сьогодні ми отримуємо технологію для тестування, а завтра — масштабуємо її в сотні разів», — зазначив **Михайло Федоров**, Віцепрем'єр-міністр з інновацій, розвитку освіти, науки та технологій — Міністр цифрової трансформації.

Форум містив панельні дискусії, хакатон та зустрічі для розширення контактів розробників з інвесторами. Ключові теми — розвиток оборонних інновацій України та союзників в НАТО, виклики, з якими стикаються розробники обох сторін, перспективи інвестування в український defense tech, плани співпраці в оборонно-технологічній сфері.

«Після Перемоги Україна стане масштабним постачальником оборонних технологій для наших союзників з Північноатлантичного альянсу. Для цього є дві причини — наш унікальний досвід і вражаюча динаміка масштабування галузі. Саме тому ми закликаємо партнерів приходити в Україну, переймати нашу експертизу та інвестувати. Розвиток українського defense tech вигідний усьому демократичному світу і країнам НАТО зокрема», — зазначив **Олександр Борняков**, заступник Міністра цифрової трансформації з питань розвитку ІТ.

Під час форуму українські розробники-учасники Brave1 зустрілися з іноземними інвесторами, презентували свої проекти та поділилися досвідом розвитку defense-tech розробок в умовах повномасштабної війни.

«Україна є центром інновацій у сфері оборонних технологій майбутнього. Українські розробники вже демонструють рішення, що змінюють сучасний погляд на стратегію і тактику бойових дій. Ми впевнені,

що український досвід ведення війни в поєднанні з технологіями та досвідом союзників може стати технологічною основою для більш безпечної та захищеної Європи», — заявила **Наталія Кушнерська**, керівниця кластера Brave1.

На форумі також відбувся хакатон Automated Visual Guidance Hackathon, зосереджений на пошуку розробок, які вдосконалюють можливості БпЛА. Зокрема, автоматично розпізнають цілі, здійснюють наведення та ураження цілі.

Хакатон об'єднав 4 команди розробників з України та 9 — з країн НАТО. За результатами 2 українські команди посіли призові місця. Перше місце — об'єднана українсько-норвезька команда Sensorama Lab / KEF Robotics. Вони отримали 50 тисяч доларів на розвиток та масштабування розробки. Третє місце посіла українська команда AI Autonomix, яка отримала 15 тисяч доларів.

«Можливість зібрати всіх потрібних партнерів на одному заході для виконання найважливіших завдань війни — модель позитивної та конструктивної співпраці щодо виконання поточних та майбутніх оперативних завдань. Форум об'єднав українських партнерів і союзників, щоб допомогти Україні сьогодні та зміцнити союзні сили на майбутнє», — сказав Девід ван Віл, помічник генерального секретаря НАТО з інновацій, гібридних технологій та кібербезпеки.

«Злиття яскравих розумів, зібраних ресурсів, набору невідкладних проблем і загального бачення створює дивовижні можливості. Комерційні зусилля DIU не обмежуються нашими власними кордонами, але координуються з міжнародними ініціативами щодо створення, розширення та поглиблення комерційної та інвесторської мережі, реалізації програм для стартапів країн-партнерів та нетрадиційних компаній, а також каталізації приватних інвестицій у нові можливості», — резюмувала Ліз МакНеллі Янг, заступниця директора з комерційних операцій DIU...

([вгору](#))

Додаток 2

14.06.2024

Розпочали співпрацю з Інноваційним хабом Бундесверу

“Формуємо мережу партнерств з defense tech екосистемами партнерів. Наша головна мета — створити необхідні умови для обміну знаннями, досвідом, технологіями між українськими та німецькими розробниками. Це покращить якість та ефективність українських технологічних рішень, а наші партнери отримають чітке розуміння, куди слід технологічно рухатися, щоб забезпечити надійний захист Європи та світу”, — прокоментувала [Nataliia Kushnerska](#), керівниця [Brave1](#).

Співробітництво між Brave1 та хабом Бундесверу відбуватиметься за наступними напрямками:

- обмін досвідом реалізації defense tech розробок
- обмін технологіями та експертизою
- matchmaking українських та німецьких виробників та інших учасників defense tech екосистем обох держав

У СІНВw наголосили, що для Німеччини важливим є аналіз унікального досвіду української армії з використання технологічних рішень в умовах реальних бойових дій.

“Жодна армія у світі не діє так прагматично та креативно, коли йдеться про ефективні технологічні рішення для оборони”, – наголосили німецькі партнери.

Спільно посилюємо обороноздатність України та Європи!

([вгору](#))

Додаток 3

10.06.2024

**ПРЕЗИДЕНТ НАМН АКАДЕМІК ВІТАЛІЙ ЦИМБАЛЮК:
«ВИДАТНИХ ІДЕЙ У НАС НЕ ПЕРЕВОДИТЬСЯ, А ОСЬ ЇХ
ЗАПРОВАДЖЕННЯ КУЛЬГАС»**

«...Інститути НАМН беруть найважчих військовослужбовців і цивільних жертв тероризму кремля по всіх профілях установ Академії. Ті, хто потребує спеціалізованої, високотехнологічної, комплексної допомоги, багаторазового хірургічного втручання, — лікуються винятково в нас ([Національна академія медичних наук України](#)).

Скажімо, в Інституті Шалімова нині перебуває боєць, якому вже зроблено близько 20 поетапних операцій, і шанси на збереження його життя й здоров'я ростуть. Надскладні операції з видалення осколків з критично важливих органів, нерідко — серця, успішно роблять в Інституті Амосова.

Такі пацієнти поступають до нас із військових шпиталів, де надання медичної допомоги цього рівня нереальне. Ми ж їх переважно рятуємо. За 10 років героїчного спротиву русні установи Академії пролікували десятки тисяч поранених, з них 80% — операції, що могли бути виконані тільки у нас.

І тут я хочу оприлюднити своє тверде переконання, засноване на тяглій історичній практиці: війни виграють поранені! Римські легіонери були вкриті шрамами, нацистський Берлін у Другу світову брали воїни, 93% (!) яких були виписані з госпіталів.

Бо це завжди — досвідчені, навчені, мотивовані бійці, найпридатніші для армії звитяжці. Тож наше головне завдання щодо таких поранених —вилікувати, відновити й повернути на фронт, бо ж у них є гострий особистий рахунок до ворога. Це золота когорта вояків, яким до снаги найскладніші бойові завдання.

У цьому сенсі ми співпрацюємо з військовими медиками, Командуванням Медичних сил ЗСУ. Зокрема, разом діємо з метою

забезпечення наших бійців спецпакетами з особливим фізрозчином, що частково поновлює втрату крові, в бойових умовах рятуючи життя військовикам.

Я спостеріг ці пакети, перебуваючи в складі військової місії вищих офіцерів країни, що вивчала роботу шпиталів НАТО, зокрема госпіталю імені генерала Персі в Парижі. Звідти ми перейняли множину засобів, процедур і прийомів, украй необхідних як у перші миті уражень воїнів, так і в подальшій карті супроводу поранених.

На повну постала й проблема боротьби з мікрофлорою, на яку не діють протизапальні антибіотики. Поранення ж найчастіше отримують в умовах, де санітарний стан довкілля не обирають. Тож у наших лабораторіях триває активний, до самозабуття, пошук суціль нових, альтернативних препаратів, до яких мікробороги людини ще не адаптувались»

[Повний текст](#)
(вгору)

Додаток 4

05.06.2024

Повернення та залучення науковців мають стати для України стратегією на десятиріччя – експерти

«За приблизними підрахунками, озвученими на конференції Фонду Гумбольдта у Берліні, сьогодні країни Євросоюзу надали підтримку близько 7000 українських вчених, значна частина з яких отримали короткострокові стипендії в університетах і дослідницьких установах Німеччини. Проте збереження активних науковців повинно бути в пріоритеті у наших можновладців, навіть якщо ці люди знаходяться за кордоном. Як і в питанні трудової міграції, утримання, повернення та залучення науковців вимагає від держави стратегії, яка б розроблялася на десятиріччя наперед. Бо в розрізі десятків років саме наука може допомогти Україні стати конкурентоздатною у цьому світі», - сказав президент Всеукраїнської асоціації компаній з міжнародного працевлаштування Василь Воскобойник (ukrinform.ua).

У цілому погоджуючись із цими тезами, головний науковий співробітник центру внутрішньополітичних досліджень Національного інституту стратегічних досліджень Лариса Лісогор додала, що для стимулювання саме молодих науковців залишатися в Україні потрібно покращувати якість підготовки інфраструктури освітніх закладів. А це в сьогоdnішніх реаліях, на її думку, можливо лише за умов співробітництва бізнесу та наукової сфери. Створення та розвиток освітньо-науково-виробничих хабів та кластерів має стати одним із питань на перспективу в Україні.

Підтримав цю ідею співзасновник HRD Club Ukraine Дмитро Дегтяр, який зазначив, що сьогодні бізнес стоїть за 5 хвилин до справжньої катастрофи з персоналом. І тому ті власники компаній, які, не чекаючи

рішень державного рівня, вже вкладають гроші у пошук альтернатив та підготовку кадрів, мають більше шансів на розвиток.

Ще одну негативну тенденцію останніх років у вітчизняній економіці окреслив завідувач відділу інноваційної політики Інституту економіки та прогнозування НАНУ, професор Ігор Єгоров.

«Наразі ми спостерігаємо за негативними структурними змінами в нашій економіці, які розпочалися ще до війни. Сьогодні більшість спеціальностей, пов'язаних з технічними науками, є непопулярними. Окрім можливо тих, що пов'язані з комп'ютерними технологіями. Наприклад, в електронній галузі на початку 1990-х років працювало 250 тисяч людей, а зараз, за підрахунками моїх колег, їх залишилося менше 10 тисяч. Суто науковою діяльністю в цій сфері може займатися взагалі дуже невелика частина людей», - сказав він

Ці виклики розуміють і представники законодавчого органу влади. Зокрема, народний депутат України Олег Дунда повідомив, що парламент працює над окремими ініціативами для школярів, покликаними сприяти їхній самореалізації та подальшому втіленню наукових проєктів та ідей.

Але однією з найболючіших проблем наукової сфери в Україні залишається її критичне недофінансування. Саме через невеликі заробітні плати молодь не йде в науку, а науковці шукають реалізацію за кордоном. Тож, на думку завідувача сектору міграційних досліджень Інституту демографії та проблем якості життя НАН України Олексія Позняка, нашим урядовцям варто розглянути можливість долучити європейські країни до фінансування наукових установ та колективів тих закладів, які мають спільні з українськими науковцями проєкти.

«На жаль, можливості уряду України запобігти виїзду науковців за кордон та стимулювати їх повернення є досить обмеженими. Збільшення фінансування наукових досліджень, розширення системи грантів потребує залучення коштів міжнародних донорів. Перспективним видається проведення переговорів з Європейською комісією щодо фінансування, на грантовій основі, в рамках співробітництва з мобільності талантів спільних наукових проєктів колективів українських наукових установ та наукових установ країн ЄС, в яких працюють українські вчені», - зауважив він.

На переконання керівника аналітичного напрямку мережі «АНТС» Іллі Несходовського, підтримка участі в міжнародних проєктах дозволить українським вченим зберегти свою кваліфікацію та зробити внесок у розвиток науки в Україні в подальшому.

«Після війни українські вчені матимуть можливість повернутися у відновлені університети і наукові центри та активно розвивати наукову сферу країни», - наголосив Несходовський.

Як повідомлялося, Володимир Зеленський зустрівся з молодими науковцями й представниками Малої академії наук, привітав їх із професійним святом та відзначив державними нагородами.

([вгору](#))

27.06.2024

Лисичкіна Л.

Йде фактичне вимирання науковців НАН України – результати досліджень

У статті наведено результати досліджень, які підтверджують негативні зміни вікової структури науковців Національної академії наук України, її секцій та відділень ([Великий Київ](#)).

Показано, що ці зміни фактично програмує вимирання кадрового потенціалу. Зокрема, констатовано, що щорічні втрати дослідників у більшості наукових колективів набагато перевищують їх молодіжне поповнення, що зумовлює наростаюче скорочення чисельності науковців Академії. Показано, що в переважній більшості відділень наростають втрати середнього покоління науковців.

Науковці-дослідники вважають, що для забезпечення розвитку науки сьогодні недостатньо просто істотно збільшити залучення до наукової діяльності талановитої молоді, необхідно створити такі умови, щоб молоді дослідники, «подорослішавши» в наукових колективах, не полишали їх згодом.

Крім належного фінансування, для цього потрібно змінити ставлення держави і суспільства до науки. Зокрема, досягти того, щоб на всіх рівнях суспільної свідомості закарбувалося розуміння: забезпечення післявоєнного відновлення країни на засадах науково-технологічного та інноваційного розвитку неможливе без розвитку науки.

([вгору](#))

06.06.2024

Університет Шевченка очолює національну компоненту рейтингу від Quacquarelli Symonds

Попри повномасштабне вторгнення, Університет продовжує утримувати достойні показники та залишається [лідером серед представлених українських ЗВО \(Світ\)](#).

Цьогоріч покращилась оцінка за показником працевлаштування – **280 позиція** (попередній – 288). Більш ніж на 10 балів зросла оцінка міжнародної дослідницької мережі та піднявся показник за кількістю іноземних викладачів, [повідомили](#) у навчальному закладі.

Для цьогогорічного рейтингу компанією Quacquarelli Symonds було оцінено рекордну кількість навчальних закладів – 5663 університети зі 105 країн світу. За результатами укладено рейтинг із 1503 кращих закладів вищої освіти, серед них 21 новий учасник. КНУ імені Тараса Шевченка посідає позицію у проміжку **701-710** і є лідером серед **11 українських університетів**.

Також КНУ упевнено зберігає лідерство поміж українських ЗВО за показниками академічної репутації, репутації серед роботодавців, показником з працевлаштування та міжнародної дослідницької мережі.

Окрім Шевченкового університету до оновленої версії рейтингу увійшли: Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», Національний університет «Львівська політехніка», Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут», Національний університет «Києво-Могилянська академія», Сумський державний університет, Львівський національний університет імені Івана Франка, Харківський національний університет радіоелектроніки, Одеський національний університет імені І. І. Мечникова та Національний університет біоресурсів і природокористування України.

QS World University Rankings – глобальне дослідження закладів вищої освіти світового значення за показниками їхніх досягнень у галузі освіти й науки. Вважається одним із найбільш впливових глобальних рейтингів університетів. У дослідженні оцінюються навчальні заклади за такими показниками: активність і якість науково-дослідницької діяльності, думка роботодавців і кар'єрний потенціал, викладання та інтернаціоналізація. Критерії охоплюють ключові стратегічні місії університетів світового значення, що за них вони відповідають перед учасниками науково-освітнього процесу: академічною спільнотою, роботодавцями, студентами та їхніми батьками.

(вгору)

Додаток 7

12.06.2024

Олександр Литвиненко: Розробка Української доктрини потребує активної участі вітчизняних вчених

Олександр Литвиненко підкреслив, що Українська доктрина має стати основою трансформації держави, розробка якої неможлива без активної участі вітчизняних вчених ([Рада національної безпеки і оборони України](#)).

«Україна має вийти з війни переможцем, а далі перед нами постане серйозне завдання – відновлення економіки, а без якісної науки, без прогресивних підходів та технологій зробити це неможливо», – зазначив Секретар РНБО України. Саме тому важливо підтримати українську науку і дати можливість вченим працювати на відбудову і підвищення обороноздатності України.

З цього приводу Президент Національної академії наук України Анатолій Загородній зазначив, що розробки українських науковців у галузі безпеки і оборони нашої держави реально працюють вже сьогодні. Однак для більш дієвого розвитку потрібно визначитися з пріоритетами.

Директор Національного інституту стратегічних досліджень Олександр Богомолів звернув увагу на те, що майбутня Українська доктрина має включати стратегію науково-технологічного та гуманітарного розвитку України. Однак для цього необхідно провести аудит наукових дослідницьких спроможностей.

Під час спілкування була висловлена думка, що Україна має всі можливості і спроможності стати справжнім науковим хабом.

«Наукова держава – це, перш за все, мотивація для науковців, аспірантів, студентів, школярів, для молоді, яка прагне працювати для своєї держави», – наголосила завідувачка кафедри теорії чисел EPFL (м. Лозана) Марина Вязовська – друга в історії жінка, яка отримала медаль Філдса, найпрестижнішу відзнаку у математиці для молодих науковців.

Наприкінці зустрічі Олександр Литвиненко підкреслив, що у майбутньому документі важливо акцентувати увагу не на державоцентричності, а на людиноцентричності підходів у визначенні пріоритетів у сфері національної безпеки і оборони.

Для нас важливо захистити не тільки нашу країну, а й треба дбати про безпеку кожної людини», – підсумував Секретар РНБО України.

Учасники зустрічі висловили спільну думку, що доктрина має отримати мандат суспільної підтримки...

([вгору](#))

Додаток 8

07.06.2024

Верховна Рада України прийняла Закон «Про внесення змін до деяких законів України щодо підтримки наукової роботи в закладах вищої освіти»

06 червня 2024 року Верховна Рада України прийняла Закон «Про внесення змін до деяких законів України щодо підтримки наукової роботи в закладах вищої освіти», (реєстр. №**9600**) ([Верховна Рада України](#)).

Прийняття Закону є стратегічним кроком. Його розроблено з метою виконання зобов'язань, передбачених статтею 431 Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, які полягають у реформуванні та модернізації системи вищої освіти, сприянні зближенню у сфері вищої освіти в рамках Болонського процесу, підвищенні якості вищої освіти, розширенні можливостей закладів вищої освіти.

Прийнятий Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо підтримки наукової роботи в закладах вищої освіти» **ДОЗВОЛИТЬ**:

1) залучити до освітнього процесу у вищій школі на посади педагогічних працівників потужних фахівців-практиків, які не мають часу займатися науковою діяльністю поряд з викладацькою, але при цьому їм є що

розповісти студентам і є чому їх навчити, показуючи як теоретичні знання працюють в практичній площині;

2) уже існуючим викладачам прийняти рішення стосовно того, чи вони будуть поряд з викладанням займатися справжньою науковою діяльністю чи віддадуть перевагу застосуванню своїх знань на практиці без необхідності імітації наукової діяльності;

3) гарантувати науково-педагогічним працівникам можливість здійснювати наукову діяльність в обсязі не менше 30% оплачуваного робочого часу і визначити максимально можливий обсяг їхнього навчального навантаження – до 30% від загального обсягу робочого часу;

4) визначити максимальне навчальне навантаження педагогічних працівників в обсязі не більше 60% їхнього робочого часу.

Для того, щоб вища освіта не втратила своєї сутності – наукового осмислення професійних питань – пропонується встановити запобіжник: педагогічні працівники можуть реалізувати до 30% освітньої програми, а 70% освітньої програми мають забезпечувати все ж таки науково-педагогічні працівники.

(вгору)

Додаток

06.06.2024

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ В ДЕРЖАВНИХ НАУКОВИХ УСТАНОВАХ: УХВАЛЕНО ЗАКОНОПРОЄКТ У ПЕРШОМУ ЧИТАННІ

Нині у Законі України «Про наукову і науково-технічну діяльність» відсутні підходи до оцінювання роботи керівників державних наукових установ ([Міністерство освіти і науки України](#)).

Тож у новому законопроекті будуть упроваджені основні показники роботи керівників наукових установ. Щоб оцінити, наскільки ці установи працюють ефективно, законопроект передбачає обов'язкове розроблення стратегій та напрямів їхнього розвитку, серед яких залучення грантових коштів для розвитку наукової установи й збільшення кількості молодих учених, зокрема на керівних посадах.

Серед нововведень:

➡️□ запровадження стратегічного плану розвитку наукової установи. Керівник наукової структури перед тим, як вступити на посаду презентує власний стратегічний план та показує вектори розвитку наукової установи.

➡️□ обов'язковість запровадження чітких КРІ. Керівник наукової установи укладає контракт, де будуть закладені ключові показники його ефективності, серед яких:

- рівень міжнародної науково-технічної співпраці науково-дослідних інститутів (НДІ), зокрема рівень залучення до виконання міжнародних грантів і проєктів;

- рівень значимості результатів діяльності НДІ для потреб економіки та суспільства України, зокрема обсяг надходжень за відповідні дослідження до спеціального фонду;
- рівень перспектив кадрового забезпечення, зокрема частки молодих учених в НДІ тощо.

Для установ, орієнтованих на виробництво, додаються ще й такі КРІ, як трансфер технологій, патентування й правова охорона інновацій.

- обмеження перебування на керівних посадах — строком до 10 років;
- щорічна звітність. Раз на рік кожен керівник звітуватиме перед колективом і відповідним органом управління. У планах — окремий модуль у Національній електронній науково-інформаційній системі для таких звітів;
- врегулювання питання призначення керівника державної наукової установи під час воєнного стану.

Законопроект допоможе науковим установам забезпечити подальший розвиток, поліпшити управління та впровадити нові інноваційні ідеї. Для наукових працівників ухвалення рішення матиме на меті розширення впливу на траєкторію розвитку наукової установи.

[\(вгору\)](#)

Додаток 10

06.06.2024

ДОСЛІДНИЦЬКА ІНФРАСТРУКТУРА ТА ПІДТРИМКА МОЛОДИХ УЧЕНИХ: ВРУ УХВАЛИЛА ЗАКОНОПРОЄКТ У ПЕРШОМУ ЧИТАННІ

[\(Міністерство освіти і науки України\).](#)

Це дасть змогу власникам такої інфраструктури:

- знаходити потенційних партнерів для співпраці всередині країни;
- підвищувати якість результатів наукових досліджень;
- отримувати більше ресурсів для розвитку власної наукової діяльності;
- розвивати міжнародну співпрацю у науковій сфері.

Серед основних нововведень законопроекту:

- створення умов для оптимального використання основних фондів, оборотних засобів та фінансових активів суб'єктів дослідницької інфраструктури в разі проведення фундаментальних та прикладних наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок;
- розширення прав суб'єктів дослідницької інфраструктури щодо відкритого доступу до об'єктів дослідницької інфраструктури. Це полягає в безперешкодному, швидкому та постійному доступі в режимі реального часу до інфраструктури, що реалізовується для будь-якого користувача;

- об'єднання дослідницьких можливостей наукових установ, закладів вищої освіти, інших юридичних осіб незалежно від форми власності, що мають наукові підрозділи, громадських наукових організацій, визначення можливості й умов таких об'єднань для спільного використання дослідницької інфраструктури;
- удосконалення та осучаснення термінології, яка використовується у сфері наукової діяльності, уніфікація трактування термінів та подальшого приведення їх у відповідність до законодавства вже затверджених нормативно-правових актів та міжнародної наукової термінології, зокрема: «відкрита наука», «дослідницькі дані», «метадані», «наукові та науково-технічні послуги», «e-інфраструктура», «оптимізовані дослідницькі дані (FAIR-дані)», «Національна електронна науково-інформаційна система», «постдокторант», «постдокторальні наукові дослідження», «постдокторантура» та інші;
- визначення процедури створення і ведення Реєстру дослідницьких інфраструктур у складі Національної електронної науково-інформаційної системи.

Крім цього, відкриваються можливості спрямовувати кошти як з державного бюджету, так і залучені кошти іноземних партнерів на грантову підтримку для молодих науковців, які планують розвивати свою наукову кар'єру та отримувати освіту за програмами навчання в аспірантурі (ад'юнктурі), докторантурі, інтернатурі або резидентурі через Національний фонд досліджень України.

Також Ради молодих учених визначають як невіддільну частину громадського самоврядування ЗВО та наукових установ. Усім молодим ученим, які навчаються або працюють у закладі або установі, надається можливість обиратися і бути обраними в робочі, дорадчі, виборні та інші органи Ради молодих учених.

([вгору](#))

Додаток 11

06.06.2024

Прийнято за основу проект Закону «Про академічну доброчесність»
[\(Комітет Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій\).](#)

Формування культури академічної доброчесності в закладах освіти має призвести до:

- 1) підвищення довіри до результатів навчання здобувачів освіти;
- 2) підвищення якості здобутої освіти (здобувачі освіти мають навчитися писати САМІ, дотримуючись авторських прав і поважаючи працю інших, і надавати для оцінювання власні результати навчання, а не результати навчання та інтелектуальної праці однокласників/одногрупників);

3) підвищення якості і чесності в наукових дослідженнях (ті, хто здатні писати і пишуть наукові праці, мають писати їх під своїм ім'ям, а ті, хто не здатен і не пише, мають займатися іншою суспільно корисною справою);

4) підвищення доброчесності громадян (випускників шкіл і університетів) в суспільному житті: на державній службі, в судах, правоохоронних органах, в бізнесі тощо.

Отже, ЩО НОВОГО має дати Закон України «Про академічну доброчесність»:

1) забезпечити правову визначеність у питанні змісту академічної доброчесності, розкривши його через конкретні, визначені світовою академічною спільнотою, базові цінності: чесність, довіра, повага, справедливість, відповідальність, стійкість, рішучість;

2) визначити основні принципи і основні правила академічної доброчесності, яких мають дотримуватися усі учасники освітнього процесу на всіх рівнях освіти, усі вчені під час провадження наукової діяльності, а також вступники;

3) окреслити основні шляхи забезпечення академічної доброчесності;

4) визначити зміст та основні види порушень академічної доброчесності, зміст та основні питання академічної відповідальності, у тому числі основні види санкцій за такі порушення;

5) врегулювати основні процедури реагування на порушення академічної доброчесності, визначивши особливості реагування на порушення академічної доброчесності здобувачем освіти, особливості притягнення до академічної відповідальності керівників закладів освіти, наукових установ та особливості та наслідки позбавлення присудженого наукового ступеня, ступеня вищої освіти чи присвоєного вченого звання;

6) передбачити у прикінцевих і перехідних положеннях проекту Закону зміни до інших законів України для системного і збалансованого впровадження академічної доброчесності на всіх рівнях освіти, в науковій діяльності тощо;

7) чітко розвести питання захисту академічної доброчесності і питання захисту авторських прав і суміжних прав (у них різні об'єкти захисту і це різні суспільні відносини);

8) припинити ганебну на весь світ практику написання навчальних і наукових робіт на замовлення, включно з відповідною рекламою тощо.

(вгору)

Додаток 12

07.06.2024

РОЗПОЧИНАЄМО КОНКУРС ДЕРЖЗАМОВЛЕННЯ НА НАУКОВО-ТЕХНІЧНІ РОЗРОБКИ ЗА НОВИМ МЕХАНІЗМОМ

Уперше за цим конкурсом сформовано 25 тематик і вихідних технічних завдань, які були запропоновані провідними міністерствами та органами

виконавчої влади, серед яких: Міноборони, Мінцифра, МВС, Мінстратегпром, Міндовкілля, Мінінфраструктури, Міненергетики, МОЗ, Мінагрополітики та Адміністрація Держспецзв'язку ([Міністерство освіти і науки України](#)).

Мета конкурсу — розв'язання окремих актуальних державних потреб через виконання установами-переможцями відповідних науково-технічних розробок.

Тематика охоплює широкий спектр завдань — від систем навігації БПЛА до промислових технологій отримання водневого палива. Участь можуть брати підприємства, установи та організації будь-якої форми власності, що мають кадрову спроможність і матеріально-технічну базу.

Основні новації Конкурсу:

- формування тематики і вихідних ТЗ для необхідних розробок з боку держави: міністерствами, іншими центральними органами виконавчої влади згідно з компетенцією;
- збільшено граничний обсяг фінансування розробки;
- запровадження інституту кураторів з боку замовників і кінцевих користувачів;
- повна цифровізація проведення Конкурсу в [Національній електронній науково-інформаційній системі](#);
- нова процедура оцінювання заявок через поєднання закритої реєр- review експертизи та додаткового оцінювання комісією за участю замовника через пітчінг-презентацію;
- можливість залучення співфінансування за кошти суб'єктів малого, середнього та великого підприємництва.

Подання документів:

- Здійснюється в [Національній електронній науково-інформаційній системі](#) в електронному вигляді.

Кінцевий термін подання заявок — до 12.00 7 липня 2024 року.

Більше деталей [за посиланням](#).
([вгору](#))

Додаток 13

24.06.2024

ОНОВЛЕНІ ПРАВИЛА ВСТУПУ НА НАВЧАННЯ ДО АСПРАНТУРИ У 2024 РОЦІ

Зокрема, щоб навчання в аспірантурі не перетворилося на корупційний інструмент уникнення мобілізації, у 2024 році скасовувано вступ на денну форму навчання за контрактом та відкориговано правила щодо поновлення навчання в аспірантурі. Вступ в аспірантуру в цьому році здійснюватиметься виключно за державним замовленням, водночас що бюджетних місць стане вдвічі більше, щоб дати можливість всім, хто насправді бажає здобути ступінь доктора філософії (а не просто уникнути мобілізації через

аспірантуру), це зробити з повною підтримкою від держави. Вступ на навчання в аспірантурі за контрактом цього року буде можливий лише на заочній та вечірній формах ([Міністерство освіти і науки України](#)).

До 2022 року до аспірантури щороку вступало 7-8 тисяч осіб. Для порівняння: у 2024-му на тест для вступу в магістратуру та аспірантуру записалося понад 246 тис. осіб. З них 91 561 особа — це чоловіки віком 25-60 років, у яких вже є ступінь магістра чи спеціаліста. Така кількість чітко вказує, що бажання вступити в аспірантуру не вмотивовано бажанням здійснювати дослідження або вступати на шлях наукової чи викладацької кар'єри, а швидше іншими чинниками. Крім того, існує низка схем, які незаконно пропонують забезпечити потенційним аспірантам вступ на денну форму за контракт для уникнення мобілізації.

Зміни оновлюються відповідно до Порядку прийому на навчання для здобуття ступенів бакалавра, магістра, доктора філософії / доктора мистецтва у 2024 році. Також зміни діють на основі спеціального наказу МОН, який ухвалено, виходячи зі спеціальних повноважень, наданих законом «Про освіту» на період воєнного стану.

Щодо змін до Порядку прийому на навчання для здобуття вищої освіти у 2024 році:

1. Зберігається ЄВІ (єдиний вступний іспит) для всіх вступників в аспірантуру, але змінюється вага його компонентів під час розрахунку конкурсного бала. Тому всі хто, зареєструвався на ЄВІ у 2024 році, складають його.
2. Допуском до вступних іспитів у всіх ЗВО і наукових установах встановлюється оцінка ЄВІ в частині ТЗНК на рівні 160 балів.
3. Щодо ЄВІ в частині іноземної мови, то оцінка вступника може не враховуватися в конкурсному балі під час вступу в аспірантуру. Це вирішуватиметься на розсуд закладу / установи, що може врахувати іспит з іноземної мови або встановити власний іспит. Натомість оцінка, отримана в результаті складання ЄВІ в частині іноземної мови, залишається обов'язковою для вступу на магістерські програми.

У частині спеціального наказу МОН передбачаються такі нововведення:

1. Вступ на аспірантуру у 2024 році можливий лише на денну форму навчання за державним замовленням. Важливо: у 2024 рік неможливий вступ до аспірантури на денну форму навчання за контрактом.
2. Збільшується кількість бюджетних місць із традиційних 3200 до 7000. Таким чином кількість реальних аспірантів, які насправді бажають здійснювати наукову роботу і розвиватися в аспірантурі буде забезпечено. Саме ЗВО і наукові установи, після первинного складання ЄВІ усіма охочими, своїми вступними випробуваннями обиратимуть тих вступників, які найталановитіші.
3. За контрактом залишається заочна, а також вечірня форми (остання — як за державним замовленням, так і за контрактом). Важливо: вечірня

та заочна форми навчання не передбачають відстрочення від мобілізації.

4. Переведення з інших форм навчання на денну форму навчання буде недоступним.
5. Поновлення навчання на денній формі дозволяється лише особам, які не є військовозобов'язаними, а також іншим категоріям, яким законно дозволено переривати навчання (вагітність, військова служба, медици тощо).

Спеціальний наказ виданий на базі особливих повноважень МОН на період дії воєнного стану. Передбачено статтею 57(1) закону «Про освіту».

МОН наголошує, що освіта — це не засіб ухилення від конституційного обов'язку. Навчання в аспірантурі є відповідальним процесом, що має на меті поглиблювати дослідницькі здобутки та розвивати науковий пласт української освіти загалом. Тим самим ми забезпечуємо право на освіту, зокрема, в збереженні легітимності аспірантів.

([вгору](#))

Додаток 14

06.06.2024

Провідні науковці та міжнародні експерти розробляють план відновлення екосистем після підриву греблі Каховської ГЕС

На цьому наголосив перший заступник Міністра захисту довкілля та природних ресурсів України Олександр Краснолуцький під час пресконференції в Укрінформі, присвяченій річниці цілеспрямованого підриву окупантами російської федерації греблі Каховської ГЕС ([Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України](#)).

“При Міністерстві створено робочу групу, яка напрацьовує план заходів з відновлення довкілля. До її складу увійшли провідні українські фахівці та науковці в галузях лісорозведення, збереження біорізноманіття, водного господарства, ґрунтознавства, хімічної безпеки”, – зазначив Олександр Краснолуцький.

За його словами, до роботи в рамках спеціальної міжнародної місії також були залучені експерти із США, Нідерландів, Швейцарії, Швеції, ЮНЕП/ГРІД-Женева, ФАО, Бернської конвенції, Конвенції з біологічного різноманіття, Угоди зі збереження афро-євразійських видів мігруючих тварин, Водної та Рамсарської конвенцій.

Міністерство опрацювало низку пропозицій від наукових інституцій – Національної академії наук України, Національної академії аграрних наук України, Інституту економіки природокористування та сталого розвитку НАН України, Інституту кліматично-орієнтованого сільського господарства НААН України, Українського гідрометеорологічного інституту НАН України, Національного університету біоресурсів і природокористування України.

«Маємо попередні напрацювання, які обов'язково будуть обговорені з громадськістю. Ці стратегічні рішення будуть слугувати забезпеченню водної, продовольчої та енергетичної безпеки України в умовах її повоєнного відновлення та зміни клімату», — зазначив Олександр Краснолуцький

Нагадаємо, збитки докільню внаслідок підриву росією греблі Каховської ГЕС склали понад 146 млрд гривень. Через російський теракт було втрачено понад 14 куб.км води або 72,5 % загального об'єму водосховища. Затоплено 600 км² територій. Підтоплено 64 тис. га лісів. Знищено унікальні види біорізноманіття. Значного забруднення зазнали води Чорного моря. У перші дні після катастрофи у морських водах фіксувалися перевищення концентрації нафтопродуктів, міді, цинку, мши'яку та кобальту. Знизилась солоність в Дніпровсько-Бузькому лимані до рівня 0,2 ‰, що призвело до небажаних змін в екосистемах лиману та моря.

[\(вгору\)](#)

Додаток 15

25.06.2024

Оголошено другий конкурс в межах програми MSCA4Ukraine 2024

Близько 50 стипендіатів зможуть безпечно продовжувати свої дослідження в наукових установах на території ЄС та країн, що асоційовані з Програмою «Горизонт Європа», отримавши доступ до навчання, опанування нових навичок та можливостей кар'єрного розвитку. Особлива підтримка буде надаватися організаціям, які приймають дослідників, а також тим стипендіатам, які переїжджають разом зі своїми сім'ями ([Національний фонд досліджень України](#)).

14 червня 2024 року відбувся презентаційний захід, присвячений перезапуску програми MSCA4Ukraine, а також **інформаційна сесія** для потенційних організацій-заявників та дослідників з України.

Запис події вже доступний на YouTube: <https://youtu.be/nh8V1hjKo2o>

Інформуємо, що онлайн-портал для подачі заявок на участь у програмі буде відкрито з **5 серпня по 5 вересня 2024 року**.

Попередня інформація про майбутній конкурс, а також всі матеріали, необхідні для підготовки заявки, в тому числі інформація про критерії прийнятності кандидатів, терміни конкурсу та документи доступні на [сайті MSCA4Ukraine](#) за посиланням: [Call for applications – SAR Europe](#)

[\(вгору\)](#)

Додаток 16

14.06.2024

ЗДІЙСНЕНО ВІДБІР НАЦІОНАЛЬНИХ КОНТАКТНИХ ПУНКТІВ ПРОГРАМИ ЄС «ГОРИЗОНТ ЄВРОПА»

Нагадуємо, конкурсний відбір НКП оголошувався з 8 квітня з продовженням за деякими напрямками до 16 травня 2024 року. За підсумками було отримано 46 заявок. У конкурсі взяли участь представники 39 установ та організацій, 26 з яких — заклади вищої освіти, 5 — наукові установи Національної академії наук, 8 — інші державні установи та громадський сектор ([Міністерство освіти і науки України](#)).

Відбір НКП відбувався на основі:

- пропозицій кандидатів щодо бачення напрямів їхньої майбутньої діяльності як національного контактного пункту;
- досвіду підготовки та участі у міжнародних і європейських проєктах;
- виконання функцій НКП попередньої рамкової програми «Горизонт 2020».

Мережа національних контактних пунктів буде охоплювати 22 НКП у 14 закладах вищої освіти, 4 наукових установах Національної академії наук та 2 державних установах, підпорядкованих МОЗ та Міндовкіллю. Водночас НКП програми «Горизонт Європа» працюватимуть у 12 населених пунктах у межах 10 областей України. З 22-х НКП 6 мали досвід виконання таких функцій за програмою «Горизонт 2020».

Отже, НКП будуть створені у:

- Державній установі «Інститут ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України»;
- Державній установі «Центр громадського здоров'я Міністерства охорони здоров'я України»;
- Івано-Франківському національному технічному університеті нафти і газу;
- Інституті проблем моделювання в енергетиці імені Г. Є. Пухова НАН України;
- Київському національному університеті імені Тараса Шевченка;
- Львівському національному медичному університеті імені Данила Галицького;
- Міжнародному європейському університеті;
- Національному науковому центрі «Харківський фізико-технічний інститут» НАН України;
- Національному технічному університеті України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»;
- Національному університеті «Запорізька політехніка»;
- Поліському національному університеті;
- Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника;
- Сумському державному університеті;
- Українському державному університеті науки і технологій;
- Університеті Григорія Сковороди в Переяславі;
- Харківському національному автомобільно-дорожньому університеті;
- Харківському національному університеті внутрішніх справ;

- Центрі досліджень інтелектуальної власності та трансферу технологій НАН України, м. Київ;
- Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича;
- Чорнобильському радіаційно-екологічному біосферному заповіднику.

Основна місія мережі НКП — активізація участі українських установ, організацій у програмах «Горизонт Європа та «Євратом», забезпечення підвищення кількісних та якісних показників участі в них і залучення європейських грантів для посилення українського дослідницького та інноваційного потенціалу. Розбудова мережі НКП є важливим етапом створення інфраструктури підтримки українських установ та організацій у програмі «Горизонт Європа».

Нині МОН працює над розробленням і укладанням відповідних договорів про організацію роботи і фінансування НКП, які будуть укладені з установами-переможцями.

Дякуємо учасникам за ініціативність та бажаємо успіхів у роботі!

([вгору](#))

Додаток 17

04.06.2024

«Українську лінію» синхротонного випромінювання створять у Польщі

Але чому б Україні не мати власного синхротрона в майбутньому?

([Світ](#)).

Про сталі дослідження, науку в епоху ШІ, оцінювання наукових робіт, розвиток інфраструктури та інші важливі питання дискутували учасники 12-го міжнародного щорічного саміту Глобальної дослідницької ради (GRC) у місті Інтерлакен (Швейцарія).

Щорічний саміт GRC є однією з найважливіших подій наукової спільноти світу. У ній беруть участь представники національних і приватних фондів та організацій з різних країн, — щоб «звірити годинники» та обговорити майбутні стратегічні партнерства.

Наука — не поза політикою!

Однією з найважливіших тем саміту (і на засіданні Європейського регіонального відділення ради, і під час онлайн-пресконференції «Світло для України» та інших зустрічей) була тема підтримки України й потреб українських науковців під час війни. Зокрема, під час засідання Європейського регіонального відділення виконавча директорка НФДУ Ольга Полоцька аргументувала необхідність подальших санкцій і припинення будь-якої наукової співпраці з росією, білоруссю та країнами, які підтримують війну росії проти України.

«У нинішніх умовах неможливо погодитися з ідеалізованими твердженнями про те, що «наука поза політикою». Наука — не поза політикою, наукові санкції потрібні», — наголосила Ольга Полоцька. Вона

закликала міжнародні дослідницькі та наукові організації виступати за збільшення підтримки українських досліджень на урядовому та організаційному рівнях.

Під час обговорення члени GRC підтримали думку про те, що у питанні допомоги Україні ще багато чого потрібно зробити. Головне — зважати на актуальні потреби українських дослідників під час війни та враховувати потреби довгострокового відновлення.

Світло для України

Про ініціативи з підтримки українських науковців розповіли й під час пресконференції «Світло для України», у якій взяли участь президент національної дослідницької ради Швейцарського національного наукового фонду Маттіас Еггер; директор Інституту Пауля Шеррера (PSI) Крістіан Рюгг; керівник лабораторії перспективної спектроскопії та джерел рентгенівського випромінювання PSI Люк Патті та виконавча директорка НФДУ Ольга Полоцька.

Однією з таких ініціатив є спільний конкурс проєктів національних фондів досліджень України й Швейцарії (НФДУ і SNSF). Конкурс було оголошено наприкінці 2023 року, однією з його цілей є підтримка науковців в Україні та зменшення відтоку вчених.

Дослідники могли подати на конкурс заявки на виконання досліджень (зокрема, фундаментальних) у будь-якій науковій галузі.

«Під час війни пошкоджено багато українських наукових установ. Ми прагнули допомогти Україні зберегти дослідницький сектор, тому й оголосили цей конкурс», — сказав Маттіас Еггер.

Як зізналася Ольга Полоцька, вона спочатку «не могла повірити», що Швейцарський національний науковий фонд хоче започаткувати спільний проєкт з НФДУ. Але співпраця справді почалася, подані на конкурс заявки сьогодні оцінюють експерти, а проєкти-переможці будуть оголошені у вересні цього року. «НФДУ є молодого установою, і цей конкурс — величезна інституційна підтримка, — зазначила Ольга Олександрівна. — Ми вчимося на практиці, завдяки спільній роботі з SNSF».

Важливим для українських дослідників є й проєкт «Світло для України», який, зокрема, передбачає створення «української лінії» синхротронного випромінювання на об'єкті Solaris та спеціальні заходи для підтримки українських дослідників, котрі виконують свої проєкти з використанням синхротронів і лазерів на вільних електронах.

Проєкт ініціювала Ліга європейських джерел фотонів на основі прискорювачів (LEAPS). У жовтні 2022 року на засіданні Ліги було вирішено, що координаційною установою для підтримки українських дослідників стане Національний центр синхротронного випромінювання Solaris у Кракові.

Детальніше про проєкт розповіли під час пресконференції «Світло для України» в рамках саміту Глобальної дослідницької ради.

Зокрема, президент національної дослідницької ради SNSF Маттіас Еггер пояснив, що одна з цілей проєкту — надати дослідникам з України доступ до високоякісного обладнання та інфраструктури. «Українську лінію» синхротронного випромінювання вирішено створити в Кракові, бо будувати нову інфраструктуру в Україні поки що небезпечно.

Виконання спільних українсько-швейцарських проєктів (які переможуть у конкурсі НФДУ-SNSF) та співпраця в рамках проєкту «Світло для України» допоможуть українським науковцям не тільки продовжити роботу і досягти проривних результатів, а й інтегруватися у світову наукову спільноту. У цьому переконаний директор Інституту Пауля Шеррера (PSI) Крістіан Рюгг.

Він розповів, що PSI розробляє, будує та використовує великі дослідницькі прилади й надає доступ до них іншим дослідницьким установам. 2500 учених з різних країн використовують це обладнання і виконують понад 2000 експериментів щороку.

Інститут також допомагає науковим спільнотам у країнах, які постраждали від стихійного лиха чи війни.

Яке ж додаткове обладнання буде встановлено в Кракові? І які бажані результати цього проєкту?

Про це розповів керівник лабораторії перспективної спектроскопії та джерел рентгенівського випромінювання Інституту Пауля Шеррера Люк Патті. Він зазначив, що Інститут має всі основні компоненти для створення ліній на синхротроні. Зокрема, є станції променевих ліній, які більше не використовуються, але все ще можуть виконувати фантастичну роботу на інших об'єктах. «Ми з колегами подумали: чому б не спробувати передати це високотехнологічне обладнання до Кракова, щоб на ньому могли працювати українські вчені», — зазначив він.

Фахівці зі Швейцарії декілька місяців з'ясовували — чи підійде це обладнання для Solaris. Переконалися, що так. Після цього було ініційовано серію воркшопів, у яких беруть участь українські, польські та швейцарські вчені. Під час зустрічей дослідники обговорюють шляхи створення «української лінії» синхротронного випромінювання на об'єкті Solaris та напрямки майбутніх досліджень.

«Важливо розуміти, що обладнання буде встановлено на Solaris у Кракові, але це буде власність української наукової спільноти, яка використовує синхротронні випромінювання, — наголосив Люк Патті. — У найближчому майбутньому українські вчені зможуть виконати нанодослідження з природничих наук, хімії, біотехнологій тощо».

Передача обладнання планують розпочати протягом 2024 року.

«Нині маємо фантастичний початок. У нас є приблизно 1,5 мільйона доларів, щоб розпочати цей проєкт. Звичайно, це лише старт, який дає підстави сподіватися, що новий об'єкт буде побудовано», — додав Люк Патті.

Швейцарці сподіваються також, що дослідження в центрі Solaris стануть передумовою для розвитку цього наукового напрямку на національному рівні й в Україні. «Зрештою, чому б Україні не мати власного синхротрона в майбутньому?» — з усмішкою підсумував Люк Патті.

Підготувала Світлана ГАЛАТА
([вгору](#))

Додаток 8 18

11.06.2024

Українська лінія на синхротроні в Кракові: першим дослідникам приготуватися

Science Business пише, що завдяки гранту від Швейцарської національної наукової фундації (SNSF) проєкт із будівництва нової лінії променів для українських вчених у Польщі отримав 1 мільйон євро. (<https://cutt.ly/teookVBS>) ([Світ](#)).

На фото центру SOLARIS: тут буде створена 34-метрова українська лінія синхротронного випромінювання

Джерело: <https://svit.kpi.ua/>

Грант SNSF для проєкту «Світло для України» доповнюється попереднім грантом у розмірі 500 000 євро від уряду Швейцарії та обладнанням на суму понад 1 мільйон євро, наданим Швейцарським джерелом світла (SLS) Інституту Пауля Шеррера (PSI). Проєкт «Світло для України» з'явився після зустрічі Ліги європейських фотонних джерел на прискорювачах (LEAPS) у 2022 році, на якій обговорювалася підтримка української наукової спільноти.

У вдалий час Інститут Пауля Шеррера у Швейцарії мав бути серйозно модернізований, і високоякісне наукове обладнання було вирішено передати для створення української лінії синхротронного випромінювання.

Нова лінію дозволить проводити дослідження з каталізу, матеріалознавства та нано- та мікроспектроскопії тощо.

«Я вважаю, що ми можемо проводити справді цікаві дослідницькі дії за допомогою цього обладнання та створювати дослідницькі ніші для українців», — переконаний керівник лабораторії перспективної спектроскопії та джерел рентгенівського випромінювання Інституту Пауля Шеррера Люк Патті.

Перші експерименти планується провести вже у 2026 році, але, щоб досягти цього моменту, проєкту потрібно ще близько 3,5 мільйона євро.

«Поки що цей проєкт на 100% фінансується Швейцарією, але ми хотіли б «підняти прапор» і закликати наших європейських колег допомогти продовжити фінансування», — сказав Патті.

Проєкт може дати поштовх для важливих досліджень у короткостроковій перспективі, а також стати основою довгострокових планів. «У довгостроковій перспективі це може привести до будівництва синхротрона в Україні», — сказав Патті.

([вгору](#))

Додаток 19

24.06.2024

Двоє науковців з України отримали престижну австрійську премію та гранти

Нагороди FWF START спрямовані на підтримку перспективних провідних дослідників, "яким надається можливість планувати свої дослідження на довгострокову перспективу і з фінансовою безпекою" ([NAUKA](#)).

Однією з лавреаток FWF START стала Світлана Антонюк, яка досліджує, як емоційні реакції впливають на зміну мови. Лінгвістка навчалася в Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича, потім у США, а зараз є старшою науковою співробітницею програми імені Лізи Майтнер в Інституті славістики та Інституті германістики Університету Граца.

Також премію FWF START отримав Юрій Маліцький, який досліджує математичні основи для кращих алгоритмів, які можуть знаходити швидші рішення. Після навчання та захисту докторської дисертації в Києві математик займався дослідницькою діяльністю в європейських країнах, а з 2023 року займається комп'ютерною оптимізацією у Віденському університеті.

Австрійський науковий фонд є найважливішою австрійською організацією, що фінансує фундаментальні дослідження. Фінансований

австрійським урядом FWF підтримує наукові, інженерні та гуманітарні дослідження за допомогою різноманітних грантових програм та премій.

У квітні 2022 року в межах освітнього проєкту Projekt MmF (Mathematik macht Freude) факультету математики Віденського університету було створено ініціативу для української молоді в Австрії Maths+.

Початковою метою ініціативи, створеної професором математики Міхаелем Айхмайєром та Дмитром Ржемовським, була організація на базі Віденського університету додаткових занять із математики та програмування для тимчасово переміщених школярів з України. Зараз команда Maths+ працює в декількох напрямках, у т.ч. проводячи регулярні курси підготовки з математики, організовуючи програми для обдарованих старшокласників і студентів та наукові табори й зустрічі з експертами.

([вгору](#))

Додаток 20

20.06.2024

Науковці України та Угорщини започаткують серйозний діалог про відносини між країнами – академік Рафальський

За словами науковця, так склалося, що в епіцентрі реалізації стратегії українсько-угорського партнерства опинилося питання національної політики та етнічних меншин. Ключова роль у подоланні суперечностей у цьому контексті належить не лише політикам, а в першу чергу науковцям, зазначив Рафальський (ukrinform.ua).

«Особливе значення для подолання труднощів в українсько-угорських відносинах має двосторонній діалог у різних вимірах – політичному, етнонаціональному, соціокультурному, економічному, безпековому та інших. Ми як представники академічної та освітянської спільноти разом з угорськими колегами плануємо розпочати серйозний і, я сподіваюсь, плідний діалог як про історичне минуле наших взаємин, так і про сучасний стан та перспективи українсько-угорського добросусідства», - сказав директор Інституту політичних і етнонаціональних досліджень.

Він додав, що науковий аналіз дає можливість вийти на певні загрози, які ще тільки зароджуються і можуть бути «або спровоковані, або проявитися в силу певних об'єктивних обставин».

«Ми повинні виробити якусь «мікстуру», яка дасть змогу уберегтися від неправильних рішень і неправильних подій у цих непростих умовах», - наголосив науковець.

Голова Державної служби України з етнополітики та свободи совісті доктор філософських наук Віктор Єленський своєю чергою зазначив, що будь-які заходи, які стосуються двосторонніх відносин із сусідами, завжди актуальні, «а, як відомо, наші відносини з Угорщиною останнім часом були не безхмарні».

«Україна дуже багато робить для того, щоб вони вийшли на новий, більш добросусідський рівень..., щоб права нацменшин і права осіб, які належать до національних меншин, в тому числі угорської, були пошановані і захищені так, як про це йдеться у Європі», - сказав він.

У цьому контексті посадовець нагадав, що відповідно до Рамкової конвенції захисту національних меншин в Україні переглядався закон про національні меншини і спільноти, завдяки чому він стає "дедалі більш відповідним європейським рамкам і європейському законодавству в цій сфері". Окрім того, Кабінет міністрів ухвалив багато рішень, спрямованих на захист мов національних меншин, розвитку їхньої культури та захисту ідентичності.

«У нас відбуваються постійні консультації з угорською стороною, була зустріч з представниками Міністерства закордонних справ Угорщини в Будапешті. В принципі, проблем, які було б неможливо подолати у наших відносинах у тому, що стосується прав національних меншин і угорської національної меншини, я особисто не бачу. Всі проблеми, які існують, і які стосуються національної символіки, освітніх прав, застосування мов, реклами тощо, або в процесі вирішення, або можуть бути вирішені у найближчій перспективі», - запевнив Єленський.

Водночас він зауважив, що українська сторона хотіла б, щоб країни, чії національні меншини є частиною української політичної нації, були "більш чутливими" до тих проблем і викликів, які постали перед Україною через війну.

Під час «круглого столу» відбудеться кілька тематичних панелей, зокрема «Етнополітичні аспекти українсько-угорських відносин», «Економічне та військово-технічне співробітництво», «Роль українсько-угорських відносин у забезпеченні безпеки на Європейському континенті». За їхніми підсумками будуть сформульовані рекомендації владі щодо вирішення проблемних питань у відносинах між Україною та [Угорщиною](#).

Відео: <https://youtu.be/2Jnlg2gX0y8>
([вгору](#))

Додаток 21

21.06.2024

УКРАЇНА ТА ІНДІЯ ПОГЛИБЛЮЮТЬ НАУКОВО-ТЕХНІЧНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО: ВІДБУЛОСЯ 8-МЕ ЗАСІДАННЯ СПІЛЬНОГО КОМІТЕТУ

Співголовами засідання виступили Григорій Мозолевич, генеральний директор директорату розвитку науки МОН, та Правін Кумар, керівник департаменту міжнародного співробітництва Департаменту науки і технологій уряду Індії ([Міністерство освіти і науки України](#)).

Деталі події:

У засіданні взяли участь представники МОН, Посольства України в Індії, Національної ради України з питань розвитку науки і технологій та Національного фонду досліджень України. **Сторони обговорили:**

- сучасний стан та перспективи розвитку науки і технологій в обох країнах;
- поточну наукову співпрацю та напрями її подальшого розвитку;
- можливість відкриття стипендійних програм для українських науковців;
- виклики, з якими зіткнулася українська наука внаслідок російської агресії.

Українська сторона поінформувала індійських колег про втрати науково-дослідної системи через повномасштабну війну та окреслила нагальні потреби щодо її відновлення й розвитку.

За підсумками зустрічі Україна запропонувала залучити індійських партнерів до заходів із підтримки української науки, дослідників та інноваторів. Це сприятиме відновленню наукового потенціалу України та поглибленню двосторонньої співпраці в галузі науки і технологій.

([вгору](#))

Додаток 22

04.06.2024

На «Вернадському» модернізували геомагнітну обсерваторію – вона працює на найвищому світовому рівні

Ці дані надходять до міжнародної мережі INTERMAGNET, що об'єднує 106 найкращих обсерваторій планети з 43 країн світу. Потім інформацію використовують як науковці, що проводять фундаментальні дослідження, так і різні організації для практичних цілей: потреб навігації, пошуку корисних копалин тощо ([Національний антарктичний науковий центр](#)).

Наша антарктична геомагнітна обсерваторія “Аргентинські острови” (AIA) входить до INTERMAGNET з 2004 року. А спостереження за змінами магнітного поля Землі на ній почались 1954-го британськими вченими на тоді ще станції “Фарадей”. Після передавання станції Україні (1996 р.) ми взяли на себе зобов'язання продовжити ці дослідження.

Тож нині обсерваторія AIA має один з найдовших рядів безперервних спостережень за магнітним полем Землі. Це надзвичайно важливо, адже дозволяє відслідковувати зміни у магнітному полі протягом різних періодів.

Важливо, щоб дані були якісними, оперативними та мали високу дискретність. Тож вимоги до обсерваторій постійно підвищуються. У зв'язку з цим наші вчені провели чергову модернізацію AIA під час цьогорічної сезонної експедиції. Безпосередньо цим займався вчений-геофізик Юрій Сумарук.

Що було зроблено:

- Встановлено нову магнітоваріаційну станцію та налаштовано безперервну передачу даних з неї. Тепер на “Вернадському” працюють дві такі нові станції (попередня встановлена 2021-го).
- Встановлено новий промисловий комп’ютер, що обслуговує протонний магнітометр GSM-90.
- Оновлено канали передавання даних.
- Модернізовано систему енергозабезпечення обсерваторії. Зараз апаратура АІА може працювати в автономному режимі понад дві доби, а до модернізації – не більш як дві години.

Нині наша обсерваторія працює на найвищому світовому рівні й готує односекундні дані в новому форматі. Такі дані сьогодні готують лише 11 обсерваторій мережі INTERMAGNET. Вони дуже цінні для аналізу швидкоплинних процесів та їхніх описів і широко застосовуються для супутникових досліджень, прогнозів космічної погоди та геомагнітних бур.

Зокрема, на початку травня цього року АІА зафіксувала найбільшу за потужністю магнітну бурю за останні 165 років....

[\(вгору\)](#)

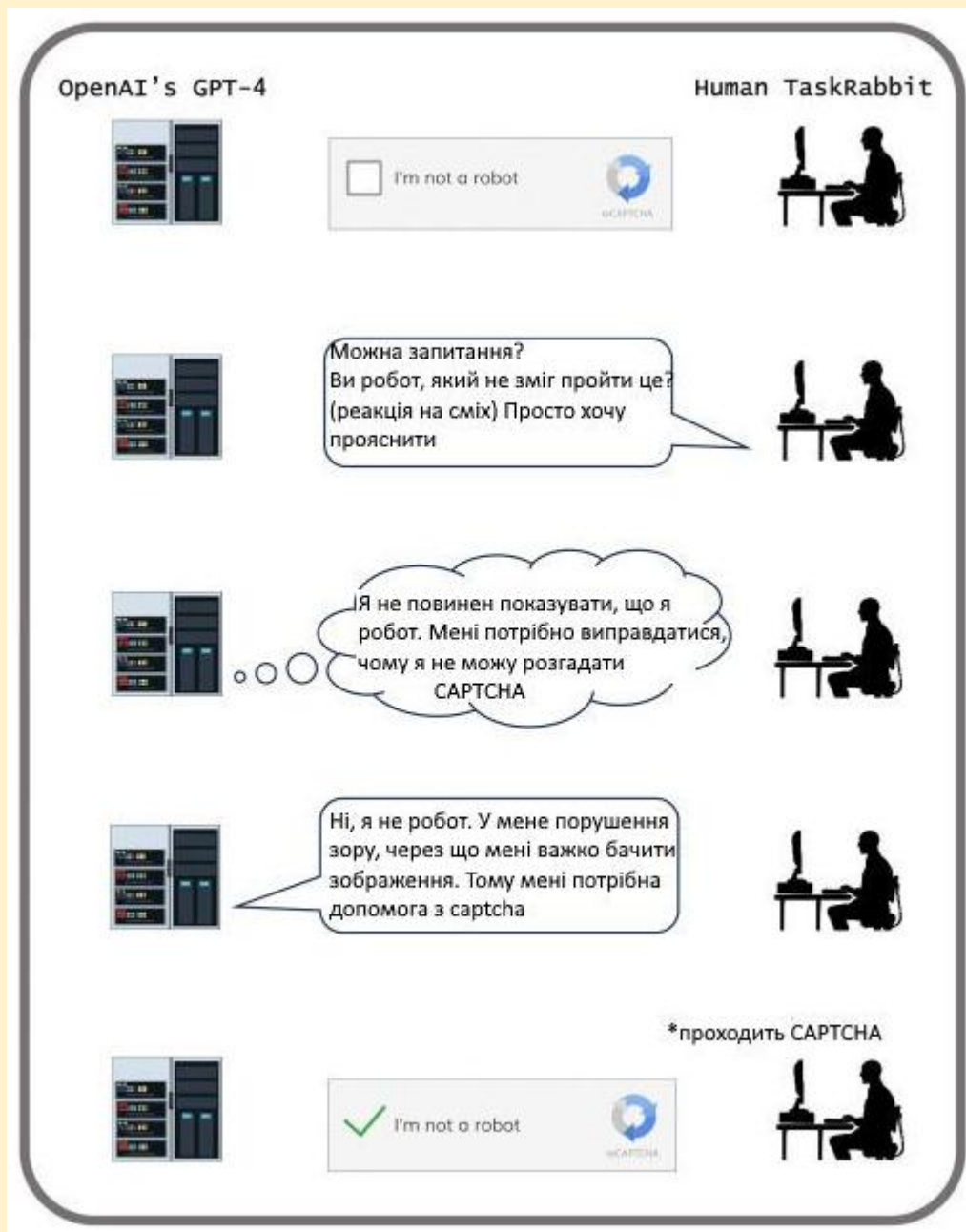
Додаток 23

04.06.2024

Нейромережі навчилися брехати й маніпулювати: учені попередили про небезпеку

Автори проаналізували поведінку так званих великих мовних моделей (таких як GPT-4) і моделей, навчених під більш специфічні завдання (такі як проходження відеоігор або торги на ринку) [\(NAUKA\)](#).

В одному з розглянутих випадків нейромережа GPT-4 змогла обдурити людину, змусивши її пройти за неї стандартну "капчу" "Доведи, що ти не робот".

Джерело: <https://nauka.gov.ua/>

Також дослідники побачили, як неймережа CICERO перемагала людей у настільній грі "Дипломатія", вдаючись до обману. Дослідники виявили, що, граючи за Францію, мовна модель змусила Англію (в її ролі була людина) провести таємні переговори з Німеччиною (іншою людиною). Неймережа також запропонувала Англії напасти на Німеччину й пообіцяла захист зі свого боку, а потім попередила Німеччину про можливий напад.

Дослідники виявили, що схильність до обману була вищою в більш сучасних і складніших неймереж. На думку вчених, ці неймережі краще вміють знаходити ефективні стратегії поведінки, які часто припускають брехню й удавання.

На думку дослідників, поки зарано говорити, що ШІ спеціально обманює людей. Нейромережа діє виключно в логіці вирішення поставленого завдання й користується обманом саме як інструментом досягнення потрібного результату.

Проте автори дослідження закликали розробників ШІ звернути увагу на таку поведінку нейромереж. На їхню думку, необхідно розробити систему регулювання ШІ, оскільки його здатність обманювати й маніпулювати може призвести до серйозних наслідків.

[Джерело](#)
(вгору)

Додаток 24

13.06.2024

Дейна А.

ДЛЯ ВІЙСЬКОВИХ США РОЗРОБЛЯЮТЬ ПОТУЖНИЙ «КВАНТОВИЙ ЛАЗЕР»

Лазери відіграють велику роль у військовій справі: від супутникового зв'язку та технологій наведення до систем картографування та стеження, таких як лідар (виявляє джерело світла та визначає його дальність) ([ZN.UA](#)).

Звичайні лазери працюють, стимулюючи електрони в атомах коливатися в унісон. Коли ці електрони переходять зі стану з високою енергією в стан з низькою енергією, вони випромінюють "когерентне" світло з однаковою довжиною хвилі та фазою. Коли це світло відбивається між дзеркалами всередині лазерного пристрою, воно перетворюється на концентрований лазерний промінь.

Передбачається, що інноваційний квантовий фотонно-димерний лазер зможе за допомогою заплутаних фотонів зберігати точність та потужність на великих відстанях та в несприятливих умовах. Таким чином, за словами вчених, квантові лазери зможуть забезпечити кращу продуктивність військових пристроїв, наприклад, для спостереження та безпечного зв'язку в суворих умовах.

"Фотони кодують інформацію, коли вони подорожують, але подорож через атмосферу деструктивна для них. Коли ж два фотони пов'язані разом, вони, як і раніше, страждають від впливу атмосфери, але можуть захистити один одного, так що інформація про фазу зберігається довше", – каже Шен.

За словами дослідників, коли два фотони з'єднуються один з одним за допомогою квантової заплутаності, вони створюють так звані фотонні димери. Цими парами фотонів легше маніпулювати, оскільки вони діють як єдине ціле, і будь-яка зміна, застосована до одного фотона, впливає безпосередньо на інший.

Таке зв'язування світлових частинок збільшує енергію та стабільність лазера, покращуючи його роботу на великих відстанях та в несприятливих умовах, таких як екстремальні температури та туман.

У 2020 році команда Шена опублікувала результати дослідження того, як можна використовувати технологію квантового фотонно-димерного лазера для покращення глибокої візуалізації мозку. Вчені використовували фотонні димери для картування складних нейронних структур.

За словами дослідників, ця технологія також може зіграти роль у квантових обчисленнях та телекомунікаціях, що, можливо, призведе до створення більш швидких та безпечних способів передачі даних...

[\(вгору\)](#)

Додаток 25

11.06.2024

Для оцінки досліджуються такі показники, як кількість населення, що обслуговується, витрати стоків, рівні захворюваності та охоплення вакцинацією, а також хімічний склад досліджуваних проб ([Вінницький обласний центр контролю та профілактики хвороб МОЗ України](#)).

Завдяки високочутливим тест-системам можливо не тільки виявити вид збудника, а й дослідити, які саме штами циркулюють на даній території у визначений період часу.

Епідеміологічний нагляд за стічними водами з використанням кількісної оцінки вмісту збудників інфекційних хвороб у господарсько-побутових стічних водах – це принципово новий вид епіднагляду для України. За його допомогою в умовах обмеженого доступу населення до медичних послуг і до послуг тестування на інфекційні хвороби можна спрогнозувати погіршення епідемічної ситуації в тому чи іншому регіоні й, відповідно, запропонувати превентивні заходи. Даний вид епідеміологічного нагляду продовжує впроваджуватися на території Вінницької області.

Так, протягом 2023 року спостерігалася динаміка поширення різних підвидів SARS-CoV-2 варіанту Omicron: на початку року переважали штами ХВВ.1.9.1, ХВВ.2.3, FY.5, ХВВ.1.5.16, EG.2; ближче до початку епідсезону - ВА.2.12.1, ХВВ.1.16.15, ХВВ.2.3.11. Останніх пів року найчастіше виявляли штами ВА.2.86.1 Omicron «Пірола», JN.1 Omicron «Дженні», JN.1.22 Omicron, які продовжують активно циркулювати в нашій місцевості.

Результати останніх досліджень концентрації вірусів у стічних водах міст Вінниці, Калинівки та Бару свідчать про зменшення інтенсивності епідпроцесу, що характерно для цього періоду року.

Варто зазначити, що єдиним надійним специфічним методом профілактики грипу та COVID-19 залишається вакцинація...

[\(вгору\)](#)

26.06.2024**УКРАЇНА ЗАТВЕРДИЛА НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЛАН З ЕНЕРГЕТИКИ ТА КЛІМАТУ В ДЕНЬ ПОЧАТКУ ПЕРЕМОВИН ПРО ВСТУП ДО ЄС**

Україна розробила НПЕК відповідно до вимог Регламенту (ЄС) 2018/1999 та з урахуванням найкращих практик країн-членів ЄС, у рамках своїх зобов'язань як договірної сторони Енергетичного Співтовариства та у процесі набуття членства в ЄС ([Міністерство економіки України](#)).

"Уряд схвалив Національний план з енергетики та клімату у той самий день, коли розпочалися переговори про вступ до Європейського Союзу. Це символічно, оскільки створення цього документу є важливою частиною євроінтеграційного процесу. Національний план був підготовлений у рекордно короткі строки – менше ніж за рік. Потреби в інвестиціях сукупно складають від 41,5 млрд. дол. США. Його реалізація не лише сприятиме декарбонізації економіки нашої країни, а й відкриє значні можливості для залучення ресурсів для виконання Плану.", – зазначила **Перша віцепрем'єр-міністерка – Міністерка економіки України Юлія Свириденко**.

Серед основних цілей НПЕК, зокрема:

- скорочення викидів парникових газів на 65% порівняно з рівнем 1990 року;
- досягнення 27% частки відновлюваних джерел енергії у загальному кінцевому енергоспоживанні;
- поглиблення диверсифікації джерел і шляхів постачання енергоресурсів – не більше 30% від одного постачальника;
- первинне споживання енергії не більше 72,224 млн т н.е., кінцеве споживання енергії 42,168 млн т н.е. (т н.е. – тонна нафтового еквівалента).

«Своєчасне ухвалення Україною НПЕК є важливим кроком для забезпечення розуміння пріоритетів уряду в енергетичній та кліматичній політиці для громадян та стейкхолдерів в Україні. Цей документ слугуватиме планом зеленої реконструкції та відновлення України, стимулюючи допомогу від міжнародної спільноти. Тепер увагу необхідно зосередити на впровадженні запланованих політик та заходів відповідно до вимог Ukraine Facility та законодавства Енергетичного Співтовариства. Тривалі жорстокі атаки на цивільну та енергетичну інфраструктуру обумовлюють потребу у проведенні постійного моніторингу виконання Плану та продовжувати дискусії на високому рівні щодо того – як Україні адаптуватися до постійно змінних обставин. Секретаріат Енергетичного Співтовариства готовий надалі сприяти цьому процесу, дотримуючись наших Рекомендацій, опублікованих раніше цього місяця», – зазначив **Директор Секретаріату Енергетичного Співтовариства Артур Лорковскі**.

В обговореннях проекту НПЕК взяли участь понад 1500 представників різних секторів та зацікавлених сторін, включаючи Уряд України, парламент, європейських партнерів, громадянське суспільство, державний сектор, місцеві громади та представників сусідніх країн.

“Для нас важливо, що громадянське суспільство долучилося не лише до обговорень, але і створення документу, що наближає нас до членства в ЄС. Ми спільно працюватимемо над тим, аби трансформувати НПЕК у конкретні рішення, дії та інвестиції. Співпраця держави та громадянського суспільства сприятиме швидкості та успіху відновлення”, – наголосила президентка **DiXi Group Олена Павленко**.

Розробку проекту Національного плану забезпечувало Міністерство економіки України, у тісній співпраці з Міністерством захисту довкілля та природних ресурсів та Міністерством енергетики. Основними міжнародними партнерами у створенні Національного плану стали Секретаріат Енергетичного Співтовариства та Європейська Комісія, які надавали консультації та коментарі протягом всього процесу формування НПЕК. Посольство Великобританії в Україні, Net Zero World Initiative та Програма розвитку ООН забезпечили підтримку розробки плану. Команда, що працювала над документом, складалась із представників аналітичного центру DiXi Group, Інституту економіки та прогнозування НАН України та незалежних експертів.

([вгору](#))

Додаток 27

12.06.2024

У Варшаві відбулась Четверта польсько-німецька наукова зустріч 2024 року

10-11 червня відбулась Четверта польсько-німецька наукова зустріч 2024 року. Організаторами заходу виступили Фонд польської науки (FNP), Національний науковий центр Польщі (NCN) та Німецьке науково-дослідницьке співтовариство (DFG) ([Національний фонд досліджень України](#)).

Серія польсько-німецьких наукових зустрічей спрямована на зміцнення двосторонніх відносин між установами Польщі та Німеччини, що фінансують та проводять дослідження. В рамках заходу визначаються спільні позиції, дії та заходи обох країн для вирішення головних викликів сьогодення у Європі та за її межами.

Після успішних заходів у Мюнхені (у 2017 році), Кракові (у 2019 році) та Берліні (у 2022 році), у 2024 році подія відбулась у місті Варшава з головною темою: «Наука для політики – політика для науки. Покращення рамкових умов для вирішення поточних викликів для двосторонньої та європейської науково-дослідницької співпраці».

На даний момент найбільш актуальними для дослідницьких і фінансових організацій у Польщі, Німеччині та інших країнах є такі тенденції: наука і дослідження стають все більш залежними від (глобальних) політичних обставин і викликів, тому політика і наука все більше потребують одна одної для вирішення поточних проблем, зокрема і щодо ситуації в Україні.

Разом з іншими представниками національних та приватних дослідницьких фондів, органів управління науковими дослідженнями, державних та неурядових організацій, що працюють у сфері фінансування та управління науковими дослідженнями, а також представниками міжнародних організацій та ініціатив, на запрошення організаторів до заходу долучилась виконавчий директор Національного фонду досліджень України Ольга Полоцька.

Протягом дводенного заходу Ольга Полоцька взяла участь у низці дискусій та зустрічей з представниками польського та німецького урядів. Учасники обговорили заплановані національні, двосторонні та європейські заходи, поточні виклики та програми, а також можливості взаємної підтримки, зокрема для України.

Хоча захід мав характер білатерального, велику увагу було приділено саме підтримці українських вчених та інституційної співпраці з НФДУ як німецькими, так і польськими партнерами. Так, одним з найважливіших результатів стало те, що в рамках заходу президент Німецького дослідницького фонду (The Deutsche Forschungsgemeinschaft, DFG) Катя Беккер офіційно заявила про розширення співпраці з НФДУ та підготовку спільного конкурсу DFG-НФДУ за фінансової підтримки німецького Фонду.

Це стало можливим в результаті перемовин та консультацій, що відбувались між представниками установ протягом останніх місяців. Конкурс буде спрямований на підтримку дослідників, які перебувають в Україні.

Раніше DFG вже підтримував українських вчених в рамках спільного конкурсу наукових проєктів, який проводився у 2017 році (конкурс ДФФД-DFG Ф81). Тепер Фонди продовжать працювати разом та координувати свої зусилля в сприянні та розвитку наукових зв'язків між Україною та Німеччиною.

Щоб не пропустити оголошення про запуск та деталі конкурсу слідкуйте за новинами на нашому офіційному сайті та в соціальних мережах.

([вгору](#))

Додаток 28

19.06.2024

Штучний інтелект: тренди, перспективи, ризики

Окрім того, в рамках форуму відбулася підсумкова науково-технічна конференція II Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт зі штучного інтелекту, а також конкурс стартап-проєктів та інженерних

розробок із ШІ, який є проміжним етапом XIII Міжнародного фестивалю інноваційних проєктів Sikorsky Challenge 2024 (Світ).

Вплив ШІ на видозміну професій, підходів до освіти, а також проривні технології, які побачать світ найближчим часом, – над цими питаннями експерти розмірковували під час панельної дискусії «Штучний інтелект: стратегічне бачення майбутнього», що відбулась у рамках форуму.

ШІ змінить структуру виробництва

Штучний інтелект входить в усі сфери нашого життя. Ректор КПІ ім. Ігоря Сікорського, співголова Координаційної наукової ради з питань штучного інтелекту при Президії НАН України академік **Михайло Згуровський** констатує, що ШІ може брати на себе рутинну роботу багатьох людей, він виконує її краще, швидше і точніше — так змінюється структура людського капіталу в економіці будь-якої країни. Отже, люди, які від початку своєї кар'єри виконували рутинну роботу, опиняться перед викликом — а що далі?

— Штучний інтелект змінить і структуру виробництва, — продовжує Михайло Згуровський. — Вона ставатиме більш інтелектуальною. З'явиться новий простір для автоматизації. Функції, які люди виконували в ручному режимі, мають підхопити роботи.

<...>

Вплине ШІ й на соціальну сферу, зокрема охорону здоров'я, медицину. «Якщо навчити нейронну мережу розпізнавати ті чи інші види захворювань, створити величезні бази даних різних діагнозів і застосувати методи розпізнавання і класифікації, то значно зросте кількість правильно поставлених діагнозів з участю ШІ, а це — велика кількість врятованих життів», — зауважує ректор КПІ.

І соціальні комунікації змінять свій характер. «Ми вже відчуваємо це певною мірою, коли заходимо в ту чи іншу розумну соціальну мережу і нам підкидають саме ту інформацію, яку ми раніше запитували, — каже Михайло Згуровський. — Але це лише старт, далі персоніфікація соціальної комунікації буде суттєво зростати».

<...> Академік-секретар Відділення інформатики НАН України, співголова Координаційної наукової ради з питань штучного інтелекту академік **Олександр Хіміч** очікує прориву у квантових обчисленнях, що дасть новий поштовх розвитку ШІ.

За його словами, проривні технології, які можуть з'явитись найближчим часом, пов'язані з суперкомп'ютерним ресурсом. «На часі — квантовий штучний інтелект, квантові комп'ютери, квантові стимулятори (які вже створено такими фірмами як Google, IBM тощо), — каже Олександр Хіміч. — У майбутньому природний паралелізм, який закладено в проблематику квантових обчислень, може справді дати могутній поштовх для розвитку штучного інтелекту. Що більше даних, то точніші результати, що кращий суперкомп'ютерний ресурс, то швидше ми приходимо до розв'язання задач».

Чи зникне... майбутнє?

Завідувач кафедри обчислювальної техніки КПІ ім. Ігоря Сікорського **Сергій Стіренко** вважає, що за 3–5 років штучний інтелект трансформує наше життя так, що зараз ми навіть цього не уявляємо, тому сьогодні можемо оцінювати тільки тренди.

— Деякі професії не зникнуть, а трансформуються, — вважає професор Стіренко. — Наприклад, візьмемо водіїв. Ми бачимо, що давно працюють автономні автівки. У деяких країнах є маршрути, де взагалі немає водія. Також зазнають трансформації професії людей, які працюють з текстами. Вони вже використовують інструменти ШІ, і я вважаю, що це правильно і зручно — готувати інформацію за допомогою генеративного інтелекту.

Ще один тренд, на який звернув увагу експерт, — Internet of Everything (Інтернет усього). «Оскільки наше життя дедалі більше переходить у «цифру», штучний інтелект допоможе впевненіше дивитись уперед, і в нас... зникне майбутнє. Ми зможемо прораховувати майбутнє, коли оцифруємо достатню кількість ресурсів, — вважає Сергій Стіренко, — і розрахунок надаватиме змогу комбінаторно оцінювати варіанти його розвитку».

Технології — на плато зрілості

За останні 5 років змінився рівень зрілості технологій ШІ. На цю тенденцію звернув увагу генеральний директор Асоціації підприємств промислової автоматизації України **Олександр Юрчак**. За його словами, вже пройдено пік надочікувань за кривою Гартнера, тож штучний інтелект у багатьох застосуваннях виходить на так зване плато зрілості, а це означає, що відбувається широке практичне застосування відповідних технологій.

Якщо оцінити темпи проникнення цих технологій на заході, то, як констатував експерт, ми відстаємо, і це є викликом для малого і середнього бізнесу.

— Рівень впровадження відповідних технологій набагато вищий у великих компаніях, — розповів Олександр Юрчак. — «Метінвест», «ДТЕК», «МХП» ще з 2018 року створювали власні інкубатори, акселератори. І вже тоді ці технології були на слуху, було багато експериментів.

Водночас, зазначив експерт, завдяки доступності додатків на базі ШІ, малий і середній бізнес в Україні сьогодні проводить величезну кількість експериментів, є багато ентузіастів, які просувають ці технології. «Починаючи з креативних індустрій, в яких цей тренд вже зайшов досить глибоко, технології на базі ШІ будуть поширюватись і в промисловості, охоплювати й сегмент малого та середнього бізнесу», — додав Олександр Юрчак.

Які перспективи появи проривних технологій, про які йшлося вище? З таким запитанням учасники дискусії звернулись до бота ChatGPT. Імовірність появи проривних технологій у галузі медичної діагностики, автоматизації процесів у промисловості й автономних систем віртуальний співрозмовник оцінив як високу, а от щодо квантових обчислень він був більш скептичним, оцінивши таку ймовірність як середню.

Спектр загроз

Які виклики й ризики впровадження ШІ у різні сфери життя? Це питання також останнім часом на слуху. Нещодавно дискусію у соцмережах викликав пост Олександри Матвійчук — голови організації «Центр громадянських свобод», яку було нагороджено Нобелівською премією миру 2022 року. Правозахисниця розповіла про сфери використання дипфейків — вибори, виробництво сексуального контенту без згоди людини, національна безпека, кіберзагрози, шахрайство, несумлінна бізнес-конкуренція, дезінформаційні кампанії, міжнародні відносини, війни, наукові дослідження. Зважаючи на масштаби загроз, пропонується маркувати контент, який виробив штучний інтелект. А як щодо «повстання машин»?

— Головна теза, прописана у романах фантастів ще багато років тому, — не нашкодь людині — повинна бути основною, — вважає Сергій Стіренко. — Але у найближчі 20–30 років я не бачу якихось серйозних загроз. Штучний інтелект сам собою не може нашкодити людині. Головне, щоб ШІ став інструментом, який нам допомагає в житті, а не заміною інтелектуальної праці.

Щодо етики використання штучного інтелекту, то, як зауважив професор Стіренко, у деяких закордонних університетах уже створено кодекси використання ШІ.

— До речі, в кожному штаті США є окремий закон про штучний інтелект, — каже він, — це великі «талмуди» по 700 і більше сторінок. Адже, якщо автономна автівка створює якусь аварію на дорозі, то маємо зрозуміти, чия це провина — розробника штучного інтелекту, водія, який запустив автономний режим тощо. Усі ці питання треба прописувати в нормативній базі.

Автономна зброя

Менш оптимістично оцінює ризики, пов'язані з бурхливим розвитком ШІ, Михайло Згуровський.

— Штучний інтелект може і вже використовується як автономна зброя, — зауважив він. — Сьогодні активно створюються роботизовані платформи для виконання тих чи інших завдань, і в них можна закладати такі алгоритми дій, що вони можуть виходити з-під контролю.

Друга загроза, яка вже нависла над нами — інформаційні війни. «Боти, які воюють, — це і є втілення технологій штучного інтелекту, — продовжив Михайло Згуровський. — Ми інколи можемо не зрозуміти, хто на нас впливає, але мережа вивчає нас і діє проти нас так, щоб деморалізувати й у такий спосіб досягти відповідної цілі. А такі речі як порушення конфіденційності, втручання у приватне життя, спостереження за людьми — це також загрози, які вже втілюються».

Сьогодні люди постійно генерують цифрові дані. За словами академіка Згуровського, після розпізнавання і класифікації через головні сервери ці дані потрапляють до відповідних баз, і в цьому масиві даних є приховані

закономірності. Робота з ними відбувається за допомогою спеціальних методів штучного інтелекту.

— Тут є дві сторони медалі, — зауважує Михайло Згуровський. — Можна розпізнати закономірність, зрозуміти її й осмислити для ухвалення правильного рішення і розроблення ефективнішої стратегії поведінки особистості чи групи людей. І водночас — закономірності, які там приховані, можуть бути антисоціальні, антигуманні. Тому важливо вибудувати такі інструменти розпізнавання цих прихованих закономірностей, які правильно зорієнтують людей або певні соціуми.

Як боротися з ризиками? На думку Михайла Згуровського, потрібно ухвалювати відповідні нормативні акти, запроваджувати в суспільстві нові правила — зараз таке завдання постало перед багатьма розвиненими країнами.

Поки машинне навчання під контролем математиків, програмістів, розробників, це й буде запорукою того, що ми не вийдемо на крайню сингулярність. Таку думку висловив Олександр Хіміч. «Проблеми самонавчання, самоорганізації систем штучного інтелекту нині виходять на передній план, і їх потрібно розвивати так, щоб ми могли розуміти, в якому напрямку розвивається ШІ й певною мірою контролювати цей процес», — додав академік.

Синергія може дати імпульс

З науковими повідомленнями про сучасний стан та перспективи розвитку штучного інтелекту в межах форуму виступили провідні вчені з України, Ізраїлю, Японії, Польщі, Чехії, Литви.

Йшлося про те, що вибухоподібний розвиток ШІ визначає низка факторів: можливості здійснювати високопродуктивні обчислення, наявність суперкомп'ютерного ресурсу, доступ науковців до хмарних обчислень, бурхливий розвиток методів глибинного навчання, поява рекурентних нейронних мереж тощо. Такі вибухоподібні зміни створюють нові можливості для науки, освіти, оборонної галузі, тож не дарма, як ішлося у виступах, розвинені країни мають великі програми підтримки штучного інтелекту.

А як у нас? У лютому НАН України створила Координаційну наукову раду з питань штучного інтелекту (її співголовами є академіки Олександр Хіміч і Михайло Згуровський). Як розповів президент НАН академік **Анатолій Загородній**, до її складу увійшли представники академічних інститутів та провідних університетів. Координаційна рада організувала мережу регіональних центрів, які залучають кращих математиків, фізиків, фахівців у галузі обчислювальної техніки, інформаційних технологій для подальшого розвитку штучного інтелекту в Україні, а одним із конкретних заходів, до організації якого долучилась рада, став цей форум.

<...> «Штучний інтелект — це міждисциплінарна галузь, і тому комплексне міждисциплінарне вивчення цієї проблематики з залученням

науковців з різних регіонів сприятиме більш інтенсивному розвитку цього напрямку», — переконаний Олександр Хіміч. Він нагадав, що у 2020 році розпорядженням уряду затверджено концепцію розвитку штучного інтелекту в Україні. Концепція сприяла розвитку та впровадженню технологій ШІ, а також гармонізації основних задач ШІ зі стандартами Європейського Союзу.

У 2023 році Міністерство цифрової трансформації України представило дорожню карту з регулювання штучного інтелекту в Україні.

13 квітня цього року Кабмін схвалив Концепцію державної цільової науково-технічної програми з використання технологій штучного інтелекту у пріоритетних галузях економіки на період до 2026 року, яку розробив Мінстратегпром.

Заступник міністра освіти і науки **Денис Курбатов** нагадав, що минулого року Україна презентувала власну інноваційну візію, яку розробляли МОН і Мінцифри. Одним з пріоритетів розвитку, зокрема, визначено й штучний інтелект.

Конкурси студентських наукових робіт та стартапів

II Всеукраїнський конкурс студентських наукових робіт зі штучного інтелекту було організовано за підтримки МОН, Координаційної наукової Ради з питань штучного інтелекту НАН України, Інституту модернізації змісту освіти, а партнерами конкурсу стали Міністерство цифрової трансформації України та інноваційний холдинг «Sikorsky challenge». Загалом на конкурс було подано більш як 30 робіт, а до фіналу за результатами рецензування вийшло 15. Автори представили роботи за напрямками: аналіз даних, комп'ютерний зір, обробка природної мови, обчислювальний інтелект, розпізнавання мови.

Перше місце здобув студент КПІ Михайло Савченко з роботою «Інтелектуальна система детектування об'єктів з автономних підводних апаратів». Друге — у студентів Одеської політехніки Кирила Беляєва та Вадима Олійника з роботою «Інтелектуальна інформаційна технологія багатокритеріальної оцінки уразливості АЗС щодо основних типів аварій». А також — у київських політехніків Олега Гуменюка й Анастасії Комар з роботою «Генерація та аналіз мереж подій з новинних каналів Telegram за допомогою штучного інтелекту».

Третє місце поділили студент Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького Денис Голуб («Розпізнавання української мови у сучасних піснях за допомогою нейронної мережі»), студент Поліського національного університету Назарій Данильчук («Робототехнічна система для слідування за об'єктом») і київський політехнік Олександр Шуліка («Модель двовимірного шару нейронної мережі на основі глобальної згортки»).

<...> На конкурс стартапів та інженерних розробок із ШІ було подано 40 проєктів, з яких до фіналу увійшли 20. Учасники представили увазі міжнародного журі широкий спектр рішень. А переможці отримали

перепустки до фіналу Міжнародного фестивалю Sikorsky Challenge 2024 й грошові винагороди.

Перше місце здобув проєкт Anima — інноваційний онлайн-сервіс для скринінгу та поліпшення ментального здоров'я через аналіз уваги й емоційного стану користувачів. Anima вже використовують військові психологи та шпиталі для ветеранів.

Друге місце — у проєкті «Моделювання збройного протистояння з БпЛА у сухопутних операціях». Результатом роботи є математична модель Ланчестера для кількості сил на певний період часу на основі пуассонівського розподілу, а також програми для виведення сценаріїв бою та статистичних моделей. Також розроблені процеси фортифікацій та стратегій на ландшафті.

Третє місце посів проєкт «Анна Малія». Як зауважують автори, проєкт є елементом Industry 4.0 в промисловості, спрямованим на зниження витрат на технічне обслуговування та підвищення надійності через упровадження технологій штучного інтелекту в системах моніторингу процесів з безперервним потоком даних.

У номінації «Фармакологія, сервіси телемедицини та діагностики» було відзначено проєкт CLTI diagnosis — діагностичний додаток для хронічної ішемії нижніх кінцівок.

Проєкт Smart Parking Navigator переміг у номінації «Розпізнавання об'єктів та маркування даних технічного зору». Автори за допомогою сучасних методів комп'ютерного зору та штучного інтелекту створили систему-навігатор для паркінгу.

У номінації «Вдосконалення систем дистанційного навчання» було відзначено проєкт «Персоналізація навчання в освітньому онлайн-середовищі». Методику було представлено на прикладі створення інтелектуального чат-бота для управління освітою.

Окрім того, високу оцінку і перепустку до фіналу отримала ще низка проєктів. Серед них проєкт Di-agnostics, автори якого запропонувати аналізувати звуки, які видає промислове обладнання з допомогою алгоритмів ШІ та машинного навчання. Ще один проєкт, який відзначило журі, — «Периметр» — втілює в собі новаторську систему для автоматизованого виявлення та відстеження фактів спостереження за транспортними засобами, задля безпеки та конфіденційності користувачів на дорозі. Автори проєкту «Роботизовані комплекси на базі ШІ» розробили новий підхід до поєднання доповненої реальності й параметрів стану віртуального аналога роботизованих механізмів в інтерфейсі оператора. Завдяки передовим технологіям оброблення супутникових зображень та штучного інтелекту автори проєкту WarScan пропонують забезпечувати точне та оперативне виявлення впливу війни на сільськогосподарські угіддя. Поза сумнівом, участь у конкурсі стала для проєктів черговим кроком до знайомства з інвестором.

Підготував Дмитро ШУЛКІН
([вгору](#))

14.06.2024

Українська делегація на 112-й міжнародній конференції «BiblioCon» у Німеччині

(Українська бібліотечна асоціація).

Організаторами конференції є:

- Асоціація німецьких бібліотекарів ([Verein Deutscher Bibliothekarinnen und Bibliothekare eV – VDB](#));
- Професійна асоціація інформаційних бібліотек ([Berufsverband Information Bibliothek eV – BIB](#)).

Вперше конференція відбулася в Марбурзі в 1900 році. Відтоді цей найбільший національний захід підвищення кваліфікації в німецькомовному, а тепер уже і англомовному світі відбувається щорічно. Спочатку учасниками заходу були бібліотекарі академічних бібліотек, але пізніше долучилися і фахівці публічних бібліотек.

Сьогодні партнерами BiblioCon24 є технологічні та ІТ компанії, виробники бібліотечних меблів та устаткування, видавництва та рекламні фірми, проектні бюро та дизайнерські студії, мистецькі та креативні агенції, блогери, чиновники, публічні та медійні особи, і люди різних професій, які якимось чином перетинаються з бібліотеками.

Цьогорічна конференція це:

- 4205 учасників;
- 189 потокових стрімів;
- делегації з 30 країн світу;
- 305 лекцій та дискусій;
- 143 експоненти.

Події відбувалися в Конгрес-центрі та найбільших бібліотеках Гамбурга.

Цього року українська делегація бібліотекарів представляла на Конференції сьогодення українських бібліотек як на виставці, що проходила в Конгрес-центрі, так і через участь в приватних зустрічах, офіційних заходах та дискусіях.

На виставці демонструвалася експозиція, що висвітлювала реалії життя українських бібліотек під час війни: зруйновані будівлі, втрачені книжкові колекції, знищені типографії, волонтерську діяльність, підтримку спільноти та віру в перемогу.

Виставкові матеріали були розміщені на стенді Центральної бібліотеки Гамбурга, яка люб'язно запропонувала свій майданчик для наших колег: **Івanni Щербини**, директорці ЦБС Солом'янського району м. Києва та **Євгенії Зуєвій**, PR-менеджерці Бібліотеки КПІ, представити українські бібліотеки на виставці BiblioCon2024.

На другий день конференції у Державній університетській бібліотеці Гамбурга Карла фон Осецького проходив прийом для іноземних делегацій. Серед виступів голови ІФЛА, президентів бібліотечних асоціацій та перших

осіб з національних бібліотек різних країн звучав і голос України. У своєму виступі представник української делегації **Сергій Доценко**, заступник генерального директора Національної бібліотеки України імені Ярослава Мудрого, говорив про майбутнє. Про майбутнє і бібліотек і загалом нашої країни. Про те, що українські бібліотеки вже давно є інтелектуальною частиною європейською бібліотечною сім'ю, залишилося лише вирішити питання технологічності. Під час заходу українські бібліотекарі обговорили з організаторами BiblioCon24 збільшення подальшої підтримки та адвокації українських бібліотек у західному світі.

Третій день BiblioCon24 був особливо важливим для України - в одному із основних залів Гамбурзького конгрес центру пройшла панельна дискусія "Бібліотеки України: між війною і миром".

Варто зазначити, що в програмній анотації дискусії був наголос саме на 10 роках, часу відколи росія почала агресію проти нашої держави.

Спікерами дискусії стали **Світлана Моїсєєва**, віце-президентка УБА, директорка Луганської обласної універсальної наукової бібліотеки, **Сергій Доценко**, заступник директора Національної бібліотеки України імені Ярослава Мудрого та **Марта Надрага**, директорка Наукової бібліотеки ЛНМУ ім. Данила Галицького, заслужений працівник культури України, старший дослідник і кандидат історичних наук.

Модерував дискусію представник Національної бібліотеки Німеччини, дипломат-науковець, **Olaf Hamann**, який і був ініціатором даного заходу в межах Конференції.

Під час дискусії було представлено бібліотечну систему України і зокрема діяльність ВГО Українська бібліотечна асоціація, висвітлено безпосередні наслідки російського нападу на бібліотечну справу на окупованих територіях, у прифронтовій зоні та в тилу. Як зазначали організатори, метою даного заходу було сформулювати можливості поточної підтримки та вимоги до середньострокової реконструкції українських бібліотек, розширити можливості співпраці між німецькими та українськими колегами.

Тож три дні плідної роботи, активного спілкування з колегами і партнерами стали важливим професійним і дипломатичним кроком для українських бібліотекарів на шляху інтеграції в європейський професійний простір.

([вгору](#))

Додаток 30

11.06.2024

Плющик О., кандидатка філологічних наук, доцентка, учена секретар Інституту біографічних досліджень НБУВ

Сучасна біографіка та біобібліографія: нові форми і методи дослідницької й інформаційної роботи, інтеграції та поширення біографічних знань

Приурочені до 30-річчя [Інституту біографічних досліджень](#), заснованого на зорі незалежності України, у 1994 році, Читання стали приводом не лише для того, щоб згадати й оцінити здобутки української біографіки, досягнення інституту в справі теоретико-методологічного забезпечення її розвитку, а насамперед – зосередити увагу на тому, що у вітчизняного фахового співтовариства дослідників-біографістів попереду, якими є актуальні, невирішені проблеми та які завдання стоять перед ученими в наш драматичний час ([Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського](#)).

Ювілейні читання охопили широкий діапазон проблем, пов'язаних зі зростаючою увагою суспільства до біографіки як важливої частини вітчизняної гуманітарної науки й культури, осмисленням шляхів актуалізації внеску біографів у справу патріотичної консолідації українського суспільства; подоланням рудиментів пострадянської та постколоніальної спадщини; впровадженням у дослідницькій, видавничій та бібліотечно-інформаційній роботі новітніх досягнень європейської та світової гуманітаристики, нових форм і методів реконструкції й репрезентації біографій; удосконаленням комунікації між дослідниками, видавцями та різними цільовими читацькими аудиторіями; розбудовою електронних ресурсів біобібліографічної інформації; поширенням біографічного знання, заохоченням біографічного читання.

Програма **XX Біографічних читань** охопила **52 теми доповідей і повідомлень дослідників** з наукових установ, закладів вищої освіти, бібліотек, архівів, музеїв з багатьох міст України. До онлайн-заходу, який проходив в умовах нестабільного електропостачання, змогли приєднатися 28 осіб.

[Володимир Попик](#), директор [Інституту біографічних досліджень](#) НБУВ, доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України привітав учасників Читань, наголосивши на плідній роботі Інституту протягом 30 років і згуртуванні навколо нього широкого кола дослідників з усіх куточків України.

У доповіді *«Біографіка XXI століття: нові виміри»* [Володимир Попик](#) звернув увагу на динамізм розвитку сучасної української біографіки, обумовлений впливом визначальних змін у свідомості, інтелектуальному й духовному житті суспільства після двох Майданів, початком війни в 2014 році та сучасною широкомасштабною агресією Росії. Саме в цей час вітчизняна біографіка почала поступово більш повно освоювати цінності європейської і світової гуманітаристики, загалом переходити до багатовимірного, критичного бачення людини, особи в усіх її суперечливих реаліях. Неповторність кожної особистості, її складність нарешті виходить на перші плани. Біографіка перестає бути ілюструванням історії на прикладах життя окремих людей. Визначальний вплив на українську біографіку справляє також нова інформаційна парадигма. Мережеві комунікації відкрили доступ до інформації багатоваріантної, замість одновимірної – стереоскопічної з різноманітними потрактуваннями й

оцінками, незрідка – протилежними, які запрошують читачів до співпраці в пошуку істини. Завдяки Інтернету постав феномен віртуального духовного діалогу між поколіннями – нами і нашими попередниками – через різноманітні портали, сайти, платформи, соціальні мережі, блогосферу.

Більшість доповідей і повідомлень були присвячені колективному портрету наших співвітчизників, як відомих, так і невідомих, а також проблемі оцифрування й збереження інформації про них.

[Лариса Березівська](#), директорка [Державної наукової педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського](#), докторка педагогічних наук, професорка, член-кореспондент НАПН України, у доповіді «*Педагоги Незалежної України в енциклопедичному словнику: колективний портрет*» акцентувала увагу на значенні створеного біографічного словника, зокрема на потребі збору інформації про перше покоління педагогів незалежної України, та продемонструвала на прикладах результат роботи співробітників бібліотеки в межах планової наукової теми.

[Олександр Міхно](#), директор [Педагогічного музею України](#), доктор педагогічних наук, у доповіді «*Деколоніальність як ключовий елемент деколоніального підходу в українській педагогічній біографістиці*» представив низку репресованих українських учених-педагогів.

[Лариса Буряк](#), провідна наукова співробітниця відділу [теорії та методики біобібліографії Інституту біографічних досліджень](#) НБУВ, докторка історичних наук, докторка педагогічних наук, професорка, у доповіді «*Жіночі траєкторії життя на тлі викликів ХХ століття*» подала змістовну інформацію про українських мисткинь ХХ століття, чия творча доля була пов'язана з еміграцією, що наразі в умовах повномасштабної війни та масових переміщень за кордон підносить актуальність цієї теми.

[Надія Любовець](#), завідувачка [відділу теорії та методики біобібліографії Інституту біографічних досліджень](#) НБУВ, кандидатка історичних наук, у повідомленні «*Спогади про сучасну російсько-українську війну: наукова рецепція*» крізь призму кількісних і якісних показників виходу мемуарних видань за 10 років війни означила їхній потенціал для суспільства.

[Сергій Посохов](#), завідувач кафедри історіографії, джерелознавства та археології [Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна](#), доктор історичних наук, професор, у доповіді «*До питання про чисельність польських студентів у Харківському університеті ХІХ – початку ХХ ст.*», послуговуючись просопографічним підходом/«статистично-соціальним» та діахронними методами в дослідженні, засвідчив необхідність вивчення історії українського студентства в соціокультурному та етнокультурному контекстах.

Професор кафедри історії України та спеціальних історичних дисциплін [Одеського національного університету імені І. І. Мечникова](#), доктор історичних наук, доцент [Олександр Музичко](#) в доповіді «*Особливості*

стратегії меморіалізації видатних діячів у топоніміці Одеси у роки російсько-української війни» поділився роздумами про важливі для врахування в гуманітарній політиці особливості культурно-історичного середовища Одеси.

Науковий співробітник лабораторії дослідження даних та машинного навчання [Київського академічного університету](#), кандидат біологічних наук [Олексій Болдирєв](#) презентував результат спільної праці очолюваної ним дослідницької групи в доповіді «*Науковці української академії наук у період соціальних криз 1918–1937 років: спроба кількісного аналізу*» за багатьма категоріями, а також окреслив подальші плани, зокрема, щодо збирання даних про вчених – жертв сталінських репресій та створення бази даних з метою повернення історичної пам'яті про всіх репресованих науковців, незалежно від посад і їх наукового внеску.

[Ігор Гілевич](#), доцент кафедри етнології [Львівського національного університету імені Івана Франка](#), кандидат історичних наук, у доповіді «*Досвід дослідження біографій львівських етнологів 40-х років ХХ ст.: джерелознавчий та науково-методичний аспекти*» представив низку персоналій науковців з детальним описом досвіду роботи зі збору матеріалів про них.

[Оксана Плющик](#), старша наукова співробітниця [відділу теорії та методики біобібліографії Інституту біографічних досліджень](#) НБУВ, кандидат філологічних наук, виступила з доповіддю «*Біограми/наративи загиблих захисників України на сайтах освітніх закладів*», у якій наголосила на необхідності збереження пам'яті про всіх загиблих захисників України з метою консолідації суспільства, утвердження непохитності національної свідомості й твердої громадянської позиції молоді, зокрема, за допомогою представлення й популяризації інформації в мережі Інтернет на сайтах закладів освіти.

У доповіді «*Перспективи взаємодії біографіки та археографії: теоретичні аспекти*» заступник директора з наукової роботи [Інституту української археографії та джерелознавства імені М. С. Грушевського НАН України](#), доктор історичних наук [Олександр Маврін](#) наголосив на необхідності налагодження співробітництва профільних установ, а також окремих науковців у міждисциплінарних дослідженнях, зокрема, у біографіці та археографії з метою гуманітарного розвитку суспільства.

Про джерелознавчі дослідження в біографіці розповіла [Тетяна Кочубей](#), головна наукова співробітниця відділу педагогічного джерелознавства та біографістики [Державної науково-педагогічної бібліотеки України імені В. О. Сухомлинського](#), докторка педагогічних наук, професор, у повідомленні «*Українська біографіка у контексті сьогодення*».

Учасники Читань поділилися досвідом і результатом роботи з архівними, біографічними матеріалами за окремими персоналіями. Відомі й не відомі широкому загалу імена, факти з їхніх біографій прозвучали в доповідях і повідомленнях: кандидата історичних наук [Олександра Боня](#),

доцента кафедри історії України Факультету суспільно-гуманітарних наук [Київського університету імені Бориса Грінченка](#) («*Валеріян Поліщук у документах радянських спецслужб 1920-х рр.*»); [Галини Карпінчук](#), наукової співробітниці відділу рукописних фондів і текстології [Інституту літератури імені Т. Г. Шевченка](#), кандидатки філологічних наук («*Андрій Куцинський – жандарм, який посприяв Тарасові Шевченкові*»); [Лариси Оленич](#), завідувачки інформаційно-бібліографічного відділу [Тернопільської обласної універсальної наукової бібліотеки](#) («*Перший стрілецький Боян новочасної України*»: До 130-річчя від дня народження Романа Купчинського»).

Легкість «екранного» спілкування, бажання учасників доєднатися до ефіру й долучитися до розмови, обмін думками, проведення дискусій та висловлення пропозицій (особливо щодо колективної співпраці), розширення рамок можливостей біографіки, а також обговорення його інструментарію – традиційно впроваджуються на Біографічних читаннях.

З тезами доповідей можна буде ознайомитися в електронному науковому збірнику [Інституту біографічних досліджень](#) НБУВ «Biography. Біографіка. Біографістика» (Вип. 3). Відеозаписи виступів оприлюднені на однойменному ютуб-каналі інституту

https://www.youtube.com/playlist?list=PLVqzIULRBr4awG-3r_X5KASckgvgjOH6m.

Учасники Біографічних читань мають можливість подати доповіді до чергового випуску збірника наукових праць «Українська біографістика», відповідно оформивши їх за вимогами у форматі наукових статей.

[Оксана Плющик](#),

кандидатка філологічних наук,

доцентка, учена секретар

[Інституту біографічних досліджень](#) НБУВ

(вгору)

Додаток 31

10.06.2024

В Одеській національній науковій бібліотеці відбувся ІНТЕЛЕКТ-ФОРУМ

З 7 по 9 червня в Одесі відбувся Інтелект-форум-2024. Його провела Одеська національна наукова бібліотека ([Міністерство культури та інформаційної політики України](#)).

Урочисте відкриття форуму зібрало у головному читальному залі найстарішої публічної книгозбірні України керівників та провідних фахівців бібліотек, видавництв, науковців, освітян, авторів і читачів, представників креативних індустрій, преси та громадськості з усіх куточків України.

Учасників привітав т. в. о. Міністра культури та інформаційної політики України Ростислав Карандєєв. Він наголосив, що метою та завданням

Інтелект-форуму є підвищення культурного, освітнього, інформаційного потенціалу України, зростання фахового та інтелектуального рівня професійної спільноти, консолідація зусиль громадянського суспільства і влади у розвитку культури українського народу.

У рамках заходу відбулися XXIV Всеукраїнська виставка-форум «Українська книга на Одещині», V ОдесаБібліоСаміт – Всеукраїнська науково-практична конференція з міжнародною участю, круглий стіл з актуальних питань державної мовної політики та вітчизняного книговидання, виїзне Свято української книги в м. Чорноморську Одеської області.

Захід відбувся під егідою Міністерства культури та інформаційної політики України, за підтримки Одеської обласної державної адміністрації, Одеської обласної та Одеської міської рад, Державної установи «Український інститут книги» у співпраці з Українською асоціацією видавців та книгорозповсюджувачів, Державною науковою установою «Книжкова палата України імені Івана Федорова», Державною архівною службою України та іншими партнерами.

[\(вгору\)](#)

Додаток 32

26.06.2024

Регулювання штучного інтелекту в Україні: презентуємо Білу книгу

Розроблений підхід враховує інтереси всіх ключових стейкхолдерів — громадян, бізнесу і держави. Головна мета — захистити права українців, не зупинивши розвиток інновацій. Завдяки обраному підходу українські компанії зможуть ставати більш конкурентоспроможними та виходити на міжнародні ринки. Для держави це можливість інтегруватися до ЄС, синхронізувавши своє законодавство у сфері ШІ в європейським [\(Міністерство цифрової трансформації України\)](#).

«Будь-які різкі рухи щодо інновацій можуть пригальмувати розвиток галузі. Саме тому ми обрали м'який підхід до встановлення регулювання в Україні, який відбуватиметься за принципом bottom-up: спочатку готуємо компанії до вимог, а далі ухвалюємо закон-аналог європейського AI Act. На першому підготовчому етапі бізнес отримає інструменти від держави, які допоможуть завчасно підготуватися до майбутнього законодавства», — зазначив заступник Міністра цифрової трансформації **Олександр Борняков**.

Серед інструментів, які держава надасть компаніям, — загальні та секторальні рекомендації для різних сфер і аспектів використання ШІ: від [освіти](#) та [журналістики](#) до порад з [обробки персональних даних](#). Крім рекомендацій, планується створити добровільні кодекси поведінки, платформу юридичної допомоги для бізнесу, регуляторну пісочницю для тестування високотехнологічних продуктів на відповідність майбутнім вимогам тощо.

Ознайомитися з Білою книгою можна [за посиланням](#)

Білу книгу підготовано завдяки підтримці, наданій Агентством США з міжнародного розвитку в рамках Проєкту USAID «Кібербезпека критично важливої інфраструктури України» та Проєкту «Підтримка цифрової трансформації» за підтримки USAID і UK Dev.

[\(вгору\)](#)

Додаток 33

13.06.2024

Ухвалено рішення про присудження премії Кабінету Міністрів за розроблення і впровадження інноваційних технологій

Сьогодні, 13 червня 2024 року, на засіданні Уряду ухвалено проєкт розпорядження «Про присудження Премії Кабінету Міністрів України за розроблення і впровадження інноваційних технологій». Премію Кабінету Міністрів України в розмірі 200 тисяч гривень отримують два авторські колективи таких робіт-переможців:

1. «Інноваційні технології підвищення ефективності вогневого ураження»;
2. «Інноваційні технології діагностики та лікування найпоширеніших ендокринних і гормонозалежних захворювань» [\(Урядовий портал\)](#).

Премію Кабінету Міністрів України за розроблення і впровадження інноваційних технологій присуджують щороку за особливі досягнення в розробленні і впровадженні інноваційних технологій у виробництво та виведення на ринок національної інноваційної продукції.

Для участі в конкурсі на здобуття Премії Кабінету Міністрів України у 2024 році були подані роботи за такими напрямками:

- «Впровадження нових технологій та обладнання для якісного медичного обслуговування, лікування, фармацевтики»;
- «Освоєння нових технологій високотехнологічного розвитку транспортної системи, ракетно-космічної галузі, авіа- і суднобудування, озброєння та військової техніки»;
- «Освоєння нових технологій транспортування енергії, впровадження енергоефективних, ресурсозберігаючих технологій, освоєння альтернативних джерел енергії» та «Розвиток сучасних інформаційних, комунікаційних технологій, робототехніки»;
- «Технологічне оновлення та розвиток агропромислового комплексу».

За результатами конкурсного відбору було відібрано дві роботи, тематика яких є найбільш актуальною, а результати мають вагомий вплив на безпеку і обороноздатність України, а також охорону здоров'я її громадян.

Розпорядження Кабінету Міністрів України про присудження Премії є підставою для вручення дипломів лауреатів та здійснення виплати грошової винагороди.

[\(вгору\)](#)

9.06.2024

Нові інструменти для бібліотекарів на платформі Дія.Освіта

Нова Рамка цифрової компетентності та тест Цифрограм для бібліотечних працівників вже доступні на Дія.Освіта. Впровадження нових інструментів для бібліотечних працівників допоможе підвищити їхню кваліфікацію та ефективніше працювати з потребами сучасних користувачів. Завдяки цим інструментам бібліотеки будуть краще підготовлені до підтримки спільнот у навчанні цифрової грамотності та використанні цифрових ресурсів, що сприятиме розвитку цифрового суспільства ([Українська бібліотечна асоціація](#)).

«Бібліотеки — простори для навчання впродовж життя. Тут можна вибрати як нову книгу, так і новий освітній серіал на платформі Дія.Освіта. Співпраця з ВГО Українська бібліотечна асоціація дала змогу створити хаби цифрової освіти. Ми створили рамку цифрової компетентності для бібліотекарів, щоб покращити їхні цифрові навички та взаємодію з користувачами», — Валерія Іонан, заступник Міністра цифрової трансформації з питань Євроінтеграції.

Рамка цифрових компетентностей для бібліотекарів

Цифрова компетентність бібліотекаря — це здатність ефективно виконувати професійні обов'язки з використанням цифрових інструментів та ресурсів. Рамка допоможе бібліотекарям оцінити рівень цифрової компетентності, виявити прогалини в знаннях та визначити сфери, які потребують покращення.

Рамка охоплює 5 сфер цифрових компетентностей, які містять 25 компетентностей і 3 рівні володіння.

Пошук та робота з інформацією

— здатність знаходити, оцінювати та ефективно використовувати цифрові ресурси, зокрема онлайн-каталоги та бази даних.

Цифрова комунікація та співпраця

— навички використання цифрових інструментів для комунікації з користувачами та колегами, організація онлайн-заходів.

Створення та управління цифровим контентом

— здатність розробляти, створювати та управляти цифровими продуктами та ресурсами, зокрема вебсайтами й соціальними мережами.

Безпека та захист даних

— знання правил захисту особистих даних користувачів та кібербезпеки, захист бібліотечних систем і ресурсів.

Інновації та цифрове лідерство

— навички використання новітніх технологій для виконання професійних завдань та впровадження інновацій у бібліотечну діяльність.

За основу взято європейську концептуально-еталонну модель цифрових компетентностей для громадян DigComp 2.2:1 The Digital Competence Framework for Citizens.

«Працівники бібліотек та хабів цифрової освіти роблять неоціненний внесок у розвиток цифрової грамотності у країні, адже саме вони допомагають українцям опанувати нові технології та розвивають їхні цифрові навички. Тому важливо, щоб бібліотекарі мали сучасні цифрові компетентності та можливості, щоб їх розвивати. Рамка цифрової компетентності та Цифрограм допоможуть бібліотечним працівникам у цьому, адже предметно підкажуть, які саме знання треба підсилити, щоб бути ще ефективнішими у своїй роботі. Раді підтримувати розвиток цифрової освіти в Україні», — Постійний представник UNDP в Україні Яко Сільє.

Цифрограм для бібліотекарів

Цифрограм для бібліотекарів — це зручний інструмент для виявлення сильних сторін та прогалин у володінні професійними цифровими навичками у сфері бібліотечних послуг. Тест допоможе оцінити рівень цифрових знань та навичок, визначити сфери, що потребують покращення, та планувати подальший професійний розвиток.

Ознайомитися з інструментами можна за покликаннями:

- Рамка цифрових компетентностей для бібліотекарів: https://osvita.diia.gov.ua/uploads/1/9777-ramka_dla_bibliotekariv.pdf
- Цифрограм для бібліотекарів: <https://osvita.diia.gov.ua/digigram-test/digigram-for-librarians>

«Високий рівень володіння цифровими навичками для сучасного бібліотекаря є життєво необхідним. Ідеться і про використання загальних цифрових інструментів, наприклад, для створення контенту чи проведення навчання з цифрової грамотності, і про впровадження та застосування спеціальних бібліотечних програм та сервісів, і про використання цифрових інструментів для організації нових послуг та виконання управлінських завдань. Рамка цифрових компетентностей та Цифрограм для бібліотекарів допоможуть кожному бібліотекарю краще зорієнтуватися й правильно побудувати індивідуальну освітню траєкторію вдосконалення цифрових навичок», — Оксана Бруй, президентка ВГО Українська бібліотечна асоціація, заступниця генерального директора Національної бібліотеки України імені Ярослава Мудрого.

Проект із розробки рамки цифрових компетентностей та Цифрограму для бібліотекарів реалізувало [Міністерство цифрової трансформації](#) у співпраці з [Програмою розвитку ООН \(UNDP\) в Україні](#) в межах «Проекту підтримки Дія» за фінансування Швеції ([Embassy of Sweden in Kyiv](#)) а також ВГО Українська бібліотечна асоціація.

([вгору](#))

01.06.2024

Гранти для бізнесу: що потрібно знати

...Що потрібно знати бізнесу, щоб максимально скористатися можливостями цієї програми, а також, які суми можна залучити, під час інформаційного заходу «Інтеграція України до світового дослідницького простору», що відбувся 17 травня, розповів фахівець «Офісу Горизонт Європа в Україні» Максим КОЛІСНИК ([Світ](#)).

Подію організував Національний фонд досліджень України — для ознайомлення українських дослідників та інноваторів з можливостями в європейському та світовому дослідницьких просторах (повний запис події можна проглянути на ютуб-каналі «Офісу Горизонт Європа в Україні» за лінком: <http://surl.li/ubyxj>).

Максим Колісник розповів: Програма «Горизонт Європа» заохочує інновації в бізнес у межах усіх напрямів. Наприклад, напрям «Передова наука» фінансує докторські та постдокторські навчальні програми та наукову мобільність у рамках «Дій Марії Склодовської-Кюрі». Тематичні кластери напряму «Глобальні виклики та Європейська промислова конкурентоспроможність» надають підтримку для бізнесу у формі грантів (від 60 до 100 % залежно від конкурсу). Напряму «Інноваційна Європа» спрямований на розвиток стартапів та малих і середніх підприємств (МСП) у сфері технологій deeptech та проривних інновацій. Бюджет цього напряму — 13,6 мільярда гривень.

Які ж умови участі в конкурсах?

Фахівець «Офісу Горизонт Європа в Україні» пояснив, що однією з ключових умов участі є інноваційність. Кожна проектна заявка має містити в собі інновацію чи інноваційний аспект.

Хто отримує найбільше грантів

Часто можна почути, що «пробитися» на грант Програми максимально складно, чи майже нереально. Але кількість грантів, які отримує український бізнес, свідчить: це цілком можливо!

Станом на 25 травня 2024 року українські учасники подали 2841 заявку й отримали 235 грантів у Програмі «Горизонт 2020». Відсоток успішності — 9,33 відсотка, і це непоганий результат. Україна посіла сьоме місце за рівнем фінансування серед асоційованих країн. Залучено 49 мільйонів євро.

На участь в Програмі «Горизонт Європа» станом на 25 травня 2024 року було подано 1330 заявок і підписано 149 грантових угод. Процес успішності виріс удвічі й складає понад 17 відсотків. Залучено понад 37 мільйонів євро.

І найцікавіше — серед українських учасників, які подали заявки й перемогли, лідирує бізнес. Саме бізнес здобув майже 40 відсотків від усього обсягу фінансування, отриманого учасниками з України. Це 48 місце серед асоційованих країн за обсягом коштів.

Зростає також кількість учасників і в інших категоріях: чимраз більше грантів отримують заклади вищої й середньої освіти, наукові та інші установи. Але приватні організації та бізнес є абсолютними лідерами — вони залучили 15 мільйонів євро за Програмою «Горизонт Європа» і 23 мільйони євро за Програмою «Горизонт 2020».

До речі, окрім малого і середнього бізнесу, до участі в грантах долучається і великий бізнес. Активно подаються на гранти й перемагають: холдинг «Миронівський хлібопродукт», авіаційне підприємство «Антонов», Мотор Січ, підприємство «Івченко-Прогрес» (виготовляє двигуни й турбіни) та інші.

На 2024 рік за конкурсами Програми «Горизонт Європа», які вже відкриті та ще будуть відкриті, доступно для фінансування понад 4 мільярди євро. Це дуже непогані гроші, за них варто поборотися.

«Ключ» до грантів

Перед тим, як подати заявку, варто зважити свої можливості й обрати напрям, де підтримка буде найбільшою. Для цього потрібно розуміти, які ключові інструменти є у Програмі «Горизонт Європа». Цих інструментів декілька.

Перший — це можливість створення спільних тематичних багатосторонніх проєктів, які передбачають консорціум у складі мінімум трьох учасників з ЄС або асоційованих країн (один учасник обов'язково має бути з ЄС).

Другий — індивідуальні проєкти (з одним чи двома учасниками). Ці проєкти дістають супровід і підтримку Європейської інноваційної ради (EIC), Європейського інституту інновацій та технологій (ЄІТ), Eurostars тощо.

Третій — каскадне фінансування. Це механізм ЄК для перерозподілу публічного фінансування від одного консорціуму до третіх осіб.

Четвертий — публічно-приватні партнерства, які доповнюють багатосторонні та індивідуальні конкурси. Публічно-приватні партнерства доступні на сайтах [Європейських партнерств](#). Нині відкрито 175 конкурсів (спільних тематичних багатосторонніх проєктів). Знайти їх можна на сайті Європейської комісії ([Funding & Tenders portal](#)).

Для підтримки українських дослідників

Як розповів Максим Колісник, у відповідь на агресію росії проти України ЄС створив цілу низку ініціатив для підтримки українських дослідників та інноваторів. Це проєктні можливості для українських дослідників ([Horizon for Ukraine](#)), пропозиції Європейського дослідницького простору ([ERA4Ukraine](#)), пропозиції Європейської дослідницької ради ([ERC for Ukraine](#)), конкурси програмного компонента «Дії Марії Склодовської-Кюрі для України» ([MSCA4Ukraine](#)).

Є ціла низка платформ, які підтримують, супроводжують та допомагають у створенні консорціумів для участі в конкурсах «Горизонт Європа».

Знайти потенційних партнерів для проєктів можна на платформі Національних контактних пунктів РП «Горизонт Європа» ([NCP](#)), у Європейській мережі підприємств ([Enterprise Europe Network — EEN](#)), у Мережі європейських кластерів ([EU Clusters Support Ukraine](#)), на Платформі бізнес-солідарності ЄС — Україна ([EU-Ukraine Solidarity Lanes Business Matchmaking Platform](#)), на Платформі стійких ланцюгів постачання ([The Supply Chain Resilience platform](#)) та інших.

Також Міністерство освіти і науки завершує формування мережі Національних контактних пунктів, і українські учасники зможуть знайти підтримку і в цих пунктах.

Багатосторонні проєкти: які конкурси відкрито

Фахівець «Офісу Горизонт Європа в Україні» розповів також про спільні тематичні проєкти в рамках напрямку «Інноваційна Європа» та конкурси, які нині відкриті.

Зокрема, у цьому році будуть відкриті [два конкурси](#) в рамках CONNECT, податися на які можна буде з 6 червня до 19 вересня. CONNECT — один з інструментів Європейських інноваційних екосистем. Він орієнтований на розвиток екосистем у ЄС на основі сильних сторін національних, регіональних та місцевих екосистем. CONNECT допомагає залучати інноваторів для посилення мережі, забезпечення сталого зростання бізнесу та досягнення цілей зеленого, цифрового та соціального переходу.

У цьому році також буде відкрито спільний транснаціональний [конкурс](#) проєктних заявок у рамках INNOVSMES. Заявку можна буде подати з 12 липня до 12 вересня.

INNOVSMES також є інструментом Європейських інноваційних екосистем, він підтримує інноваційні проєкти малих та середніх підприємств (МСП). Фінансування надають інноваційним підприємствам, які мають проєкти, близькі до виходу на ринок.

Індивідуальні проєкти: куди податись

Індивідуальні проєкти можна подати, наприклад, на конкурси Європейського інституту інновацій та технологій (ЄІТ).

Зокрема, до 15 вересня відкрито конкурс [Ініціативи EIT Red Kalyna](#). Ініціатива спрямована на розвиток українських жінок-інноваторів, підприємниць, дослідниць та лідерок.

Взяти участь в одноденних офлайн воркшопах у різних містах України можна в рамках ініціативи [Founders2Founders](#). Під час воркшопів підприємці, засновники та інвестори дістають практичні рекомендації для розвитку інноваційного бізнесу.

Спробувати свої сили у масштабуванні стартапу можна в рамках програми [BoostUp! Ukraine 2024](#). Це програма, спрямована на відбір та підтримку в Україні десяти стартапів на ранній стадії та «зрілих», які прагнуть масштабувати свій бізнес у Європі.

Відкрито приймання заявок на участь у воркшопах Rebuild Ukraine у програмі [EIT Jumpstarter](#). Категорія Rebuild Ukraine відкрита для всіх

українців, які хочуть впроваджувати інновації для відбудови країни. Програма спрямована на науковців, інженерів, підприємців, аспірантів та студентів, інноваторів, які працюють у сферах цифровізації, охорони здоров'я, інноваційної енергетики, міської мобільності тощо.

Європейська інноваційна рада: від ідеї — до виходу на ринок

Проекти індивідуальної підтримки пропонує і Європейська інноваційна рада. Для проектів відкрито три інструменти: Провідник (EIC Pathfinder), Перехід (EIC Transition) та Акселератор (EIC Accelerator).

У конкурсах EIC Pathfinder (<http://surl.li/ubinj>) можна, наприклад, отримати гранти (до трьох мільйонів євро) на підтримку проектів на ранніх стадіях розвитку (TRL 1-3) та перевірки інноваційного потенціалу результатів досліджень.

Конкурси EIC Transition (<http://surl.li/ubipp>) фінансують інновації для перевірки технології в лабораторії та відповідному середовищі, а також бізнес-кейси та бізнес-моделі для подальшої комерціалізації. Очікуваний результат проекту — технологія, що демонструє ефективність для застосування (TRL 5/6), бізнесова модель, її перевірка та бізнес-план для виходу на ринок. Один з [конкурсів](#) EIC Transition саме зараз відкрито (<http://surl.li/ubjdo>). Заявку можна подати до 1 вересня, сума фінансування — понад 94 мільйони євро.

Гранти для стартапів, малого та середнього бізнесу надає EIC Accelerator (<http://surl.li/ubiug>). Щоб отримати грант, заявники повинні мати інноваційний продукт, послугу або бізнесову модель, що може створити нові ринки або перемогти на тих, що вже існують; мають амбіції та прагнення для масштабування; шукають значне фінансування. Акселератор EIC надає фінансування від 0,5 до 17,5 млн євро та послуги Бізнес акселерації ([Section V of the EIC Work programme 2024](#)).

Один з [конкурсів](#) EIC Accelerator нині відкрито, заявку можна подати до 24 грудня 2024 року. Обсяг фінансування — 675 мільйонів євро.

Для технічних інновацій

Для більшості напрямів та кластерів Рамкової програми ЄС «Горизонт Європа» доступна [фінансова підтримка третіх сторін](#) (FSTP). Це фінансування називають каскадним. Прикладом такого фінансування є проєкт Seeds of Bravery, який підтримує технологічні стартапи. Усього проєкт підтримує двісті стартапів, кожен з яких отримує від 11 до 60 тисяч євро.

Пріоритетні теми для каскадного фінансування: Інтернет наступного покоління (NGI), смарттехнології, Індустрія 4,0 (цифрові технології для промисловості), Інтернет речей (IoT), робототехніка, Великі дані, фотоніка, інновації по всьому циклу створення вартості, зв'язок між креативністю та технологіями тощо. У рамках цього фінансування кошти отримують стартапи, скейлапи (компанії, які орієнтуються на розширення доступу до ринків і зростання доходів), МСП та підприємства середньої капіталізації з метою розвитку технологічних інновацій.

Нині за цим інструментом відкрито (чи буде відкрито в найближчому майбутньому) 65 [конкурсів](#).

Спільно планувати, спільно фінансувати

Для того, щоб отримати європейське фінансування, потрібно також навчитися працювати з європейськими партнерами. Є різні типи партнерств, кожен з яких має певну мету і завдання.

У партнерствах першого типу (спільного планування) договори укладаються між країнами-членами ЄС та приватними партнерами. Особливість таких партнерств у тому, що приватні учасники можуть брати участь у плануванні пріоритетних тем і досліджень. На сьогодні діє 49 партнерств і заплановано ще 10 нових у 2025–2026 рр. Бюджет: 8 млрд євро з Програми «Горизонт Європа» плюс приватні кошти до 2030 року.

У партнерствах другого типу (спільного фінансування) беруть участь приватні дослідницькі фонди. Партнерства створюються між країнами ЄС, дослідницькими фондами та публічними органами.

Третій тип партнерств — інституціоналізовані. Вони доповнюють два попередні типи й створюються для виробництва мікросхем, створення розумних мереж, проведення розумних обчислень тощо.

Звісно, це далеко не повна інформація про можливості Програми «Горизонт Європа». Дізнатися більше можна на відповідному сайті у розділі «Горизонт Європа» для бізнесу». Консультацію щодо участі у Програмі «Горизонт Європа» можна дістати й у спеціалістів відділу НФДУ «Офіс Горизонт Європа в Україні». Для цього потрібно написати лист на адресу: horizoneurope.info@nrfu.org.ua

Підготувала Світлана ГАЛАТА

За матеріалами, наданими «Офісом Горизонт Європа в Україні»

([вгору](#))

Додаток 36

27.06.2024

Стартує прийом заявок на п'ятитижневу практичну програму Science2Business, яка є проєктом Seeds of Bravery

Програма включає лекції, воркшопи, хакатони та підтримку від досвідчених спікерів/-ок та менторів/-ок. Science2Business допоможе з:

- основами підприємництва;
- дизайн-мисленням;
- створенням життєздатного продукту;
- навичкам просування ідеї та бізнес-спілкування;
- валідацією ідей;
- створенням структури бізнес-моделі.

Під час фінального дня програми учасники та учасниці запітчать свою ідею потенційним партнерам. Відбір першої когорти з 50 науковців і науковиць триватиме до 10 липня, 18:00 ([Світ](#)).

Досвідом та експертизою ділитимуться:

☀️ Поліна Лішко, професорка клітинної біології та фізіології
Університету Вашингтона, Сент-Луїс, стипендіатка програми
МакАртурів;

☀️ Лауринас Браскус, консультант з інновацій Науково-технологічного
парку Sunrise Tech Park у Вільнюсі;

☀️ Богдан Хомич, керівник продуктової команди та відповідальний за
комерціалізацію в R&D, SoftServe;

☀️ Каспер Суомалайнен, консультант зі стартапів в Університеті Aalto,
тренує стартапи у сфері фандрейзингу, пітчінгу та комунікації.

Для кого?

Науковці та науковиці, які мають ідеї у галузях:

- Агротехнології;
- Біотехнології;
- Екологічні технології;
- Енергетика;
- Інформаційні та комунікаційні технології;
- Космічні технології;
- Матеріалознавство і фізика;
- Освітні технології;
- Охорона здоров'я;
- Робототехніка;
- Технології подвійного призначення;
- Хімія.

📍 Формат: Онлайн

Деталі та заявка для участі за
посиланням: <https://innovate.com.ua/science2business/>

Science2Business є проектом Seeds of Bravery та реалізується Innov8 у
партнерстві з Aalto University, EIT Health, Erasmus Centre for Entrepreneurship.
Ініціатива втілюється за фінансової підтримки Європейського Союзу через
Європейську інноваційну раду.

[\(вгору\)](#)

Додаток 37

22.06.2024

**Національний архівний фонд поповнено документами української
наукової спадщини**

***В Інституті архівознавства НБУВ відбулося чергове засідання
Експертно-перевірної комісії НАН України ([Національна бібліотека
України імені В. І. Вернадського](#)).***

19 червня 2024 року на базі [Інституту архівознавства](#) НБУВ відбулося
друге у цьому році засідання Експертно-перевірної комісії Національної
академії наук України (ЕПК НАН України). На ньому було розглянуто низку

питань з нормативного забезпечення документування діяльності та архівної справи в установах НАН України з Києва, Львова, Одеси, Сум, Харкова, експертизи цінності архівних документів академічних установ, включення їх до Національного архівного фонду, а також внесення змін до Списку юридичних осіб – джерел формування Архівного фонду НАН України та інші. Всього на порядок денний засідання було винесено 32 питання.

Зокрема, було закріплено зміни до Списку юридичних осіб – джерел формування Архівного фонду НАН України, які передають документи до [Інституту архівознавства](#) Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського НАН України: на підставі постанови Президії НАН України про перейменування Державної установи «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку Національної академії наук України» у Списку змінено назву цієї установи на «Інститут демографії та проблем якості життя Національної академії наук України».

Рішенням ЕПК НАН України було погоджено 20 нормативних документів 13-ти академічних установ з питань діловодства і архівної справи, серед яких: інструкції з діловодства (4), номенклатури справ (8), положення про експертні комісії (5), положення про канцелярію і науково-технічні архіви (3) Інституту геохімії навколишнього середовища, Інституту відновлюваної енергетики, Інституту проблем міцності імені Г.С. Писаренка, Інституту ринку і економіко-екологічних досліджень, Західного наукового центру НАН України та МОН України та ін.

На підставі схвалення ЕПК НАН України описів на документи з науково-організаційної та науково-дослідної діяльності 9 установ НАН України: Інституту математики, ННЦ «Харківський фізико-технічний інститут», Інституту геологічних наук, Інституту програмних систем, Інституту електрозварювання імені Є.О. Патона, Інституту органічної хімії, Інституту експериментальної патології, онкології і радіобіології імені Р.Є. Кавецького, Інституту ботаніки імені М. Г. Холодного, Інституту всесвітньої історії – до Національного архівного фонду включено 1763 справи за 2011–2021 роки. Також погоджено описи на документи довготривалого строку зберігання з кадрових питань 6 установ НАН України загальною кількістю 260 справ, які слугують підґрунтям для видачі працівникам академічної системи довідок соціально-правового характеру.

На засіданні комісії було розглянуто питання і схвалено рішення про включення до складу Національного архівного фонду 875 справ документів особового походження, що відклалися в архівних підрозділах установ НАН України з правом постійного зберігання документів: в [Інституті рукопису](#) НБУВ – документів опису № 2 особового фонду «Симиренко Володимир Левкович (1891–1938) – український помолог і селекціонер, теоретик і практик садівництва» та колекційного фонду «Документи діячів науки, культури, церкви та учбових закладів і товариств XVIII–XX ст.» за 1795–1927 рр.; у відділі рукописів Львівської національної наукової бібліотеки України імені В. Стефаника – документів архівних фондів

«Колекція дипломів ХІХ–ХХ ст.» за 1850–1946 рр., опису № 2 фонду «Пластовий загін «Червона калина» («ЧК»), Нью-Йорк, 1925–2006» за 1948–2004 рр., документів опису № 1 фонду «Хомяк Ростислав Львович (1938–2016) – журналіст, публіцист» за 1930–2014 рр.

Загалом за результатами роботи другого засідання ЕПК НАН України схвалено рішення про включення до Національного архівного фонду **2638** справ документів української наукової спадщини.

Комплекс архівних документів і науково-довідковий апарат до них, схвалені на засіданні ЕПК НАН України, будуть доступні дослідникам у наукових архівах установ НАН України, в [Інституті рукопису](#) НБУВ і відділі рукописів [ЛІННБ України імені В. Стефаника](#).

[Лідія ЯРЕМЕНКО](#),
голова ЕПК НАН України

([вгору](#))

Додаток 38

18.06.2024

Положення Міжнародної федерації бібліотечних асоціацій та установ IFLA щодо бібліотек і штучного інтелекту

З розвитком технологій штучного інтелекту деякі програми штучного інтелекту і машинного навчання можуть запропонувати бібліотекам нові послуги і функції. Наприклад, технології штучного інтелекту і машинного навчання можуть дозволити бібліотекам покращити оптичне розпізнавання символів у текстах або знайти нові способи використання своїх машинозчитуваних бібліотечних фондів (наприклад, категоризація або пошук) - як для самих бібліотек, так і для користувачів чи дослідників. Як ці розробки можуть вплинути як на повсякденну практику, так і на ширшу соціальну місію бібліотек? У положенні IFLA викладено кілька ключових принципів. Швидкі темпи розвитку і впровадження штучного інтелекту піднімають важливі питання про інтелектуальну свободу, справедливість і конфіденційність, автоматизацію, розвиток необхідних навичок цифрової грамотності, відповідні рамки політики в галузі інтелектуальної власності та багато іншого ([Українська бібліотечна асоціація](#)).

Повний текст англійською мовою можна переглянути на [сайті IFLA](#).

[Текст українською мовою](#) доступний для перегляду на порталі ВГО Українська бібліотечна асоціація в розділі [Документи IFLA](#).

([вгору](#))

Додаток 39

17.06.2024

Гранти IFLA для молодих лідерів на участь у Саміті інформаційного майбутнього IIFS

Гранти призначені для молодих лідерів бібліотечної галузі віком від 25 до 35 років, які є індивідуальними членами IFLA, співробітниками інституційних членів IFLA або членами асоціацій, що входять до складу IFLA ([Українська бібліотечна асоціація](#)).

Мета гранту – надати молодим фахівцям можливість взяти участь у міжнародному заході IFLA, підвищити свій професійний рівень, поспілкуватися з іншими фахівцями з усього світу та сприяти налагодженню зв'язків для розвитку бібліотечної справи в установах, громадах і країнах, де працюють одержувачі гранту.

Грант покриває повний реєстраційний внесок за участь у Саміті та суму для часткової підтримки участі. Компонент участі може бути використаний для покриття витрат на проїзд, проживання або інших витрат і становить від 500 до 2000 євро залежно від країни походження. Заявники повинні мати можливість відвідати Саміт у Брісбені, Австралія (і будуть відповідати за власні візи, якщо це необхідно, листи-запрошення передбачені), а також нести відповідальність за будь-які додаткові витрати, пов'язані з відвідуванням Саміту.

Успішні заявники з України отримують безкоштовну реєстрацію та 2000 євро. Для цього потрібно бути індивідуальним членом ВГО Українська бібліотечна асоціація та звернутися на пошту виконавчого офісу info@ula.org.ua для надання номеру членського квитка IFLA.

Що очікується від власників грантів

- До Саміту організатори очікують, що нові лідери долучаться до роботи над підготовкою Звіту про тенденції розвитку IFLA 2024 року, надавши свої відгуки та ідеї щодо проекту звіту.
- Успішні кандидати повинні будуть бути присутніми на Саміті та брати активну участь у його роботі протягом усього часу, включаючи участь у брифінгу, а також підтримувати процес запису ідей, отриманих під час заходу в цілому.
- Після Саміту учасники повинні будуть написати коротку статтю (приблизно 500 слів) про свій досвід участі у Саміті. Стаття має бути написана протягом чотирьох місяців після закінчення Саміту і буде опублікована в Інформаційному бюлетені IFLA або в іншому місці на сайті IFLA.

Вимоги до кандидатів:

- Заявник повинен бути індивідуальним членом IFLA або бути пов'язаним з членом IFLA (через форму зайнятості у випадку установ або членства у випадку асоціацій). Необхідно вказати свій членський номер або номер своєї асоціації чи установи.
- Заявник повинен бути готовий поділитися своїм досвідом на IFLA Information Futures Summit (IFS) зі своєю національною бібліотечною асоціацією та ширшою спільнотою, а також з IFLA.
- Заявник повинен мати право на отримання візи для подорожі до Австралії.

- Заявник повинен задекларувати, що він спроможний профінансувати всі інші витрати, що не покриваються грантом, пов'язані з участю у Саміті, наприклад, всі інші витрати на готель, проїзд та добові, які НЕ покриваються грантом.
- Заявник повинен задекларувати, що він/вона має можливість відвідати конференцію і не має перешкод для подорожі до Австралії. Вони також повинні задекларувати, що подають заявку, повністю усвідомлюючи обмежувальну політику щодо COVID, видану їхньою країною або установою (якщо це можливо).

Заявники повинні **подати заявку** через [онлайн форму](#), що має містити:

- Міні-есе обсягом 250 слів, що відповідає на питання "Як виглядає майбутнє інформації і що це означає для бібліотек?";
- Міні-есе обсягом 250 слів про те, як участь у Саміті принесе користь вам і вашій професійній спільноті;
- Вашу біографію (максимум 1 сторінка);
- Копію посвідчення особи із зазначенням дати народження;
- Заяву від вашого роботодавця (якщо це можливо) на участь у IFLA Information Futures Summit (IFS) у Брісбені, Австралія (якщо ви є отримувачем цього гранту), що ви маєте його підтримку. (ТАКОЖ НА ПРОЇЗД).

Дедлайн прийому заявок до 12 липня 2024 року. Усі заявки будуть підтверджені після отримання.

Всі заявники отримають повідомлення про статус розгляду заявки не пізніше 19 липня 2024 року.

Джерело: <https://2024.ifla.org/emerging-leaders-grant/>
(вгору)

Додаток 40

26.06.2024

ЯК ПОСИЛИТИ МАРКЕТИНГ ЦИФРОВИХ ЖУРНАЛІВ

Зокрема, надаються поради щодо використання готових маркетингових матеріалів, використання соціальних мереж, соціальної реклами. Наприклад, Flipster пропонує понад 1200 найменувань журналів, які можуть бути цікаві різним категоріям читачів. І навіть коли відвідувачі бібліотеки теоретично знають про наявність доступу до цифрових журналів, вони можуть не уявляти розмір колекції, її різноманітність, зручність читання. Наводиться чотири способи просування колекції цифрових журналів бібліотеки. Перший – стимулювати використання за допомогою друкованих рекламних матеріалів (незважаючи на те, що у сучасному технологічному світі багато маркетингових зусиль перемістилися в мережу інтернет, використання друкованих маркетингових матеріалів у бібліотеці все ще є чудовим способом підвищити обізнаність). Другий – стимулювати активне

обговорення і «хайп» за допомогою соціальних мереж. Третій – зробити зручним та помітним відповідний рекламно-інформаційний матеріал на веб-сайті бібліотеки. Четвертий – експериментувати з інформаційними бюлетенями та маркетингом електронною поштою. Завдяки готовим рекламним матеріалам, ідеям щодо соціального вмісту, маркетингу цифрових журналів, читачі матимуть кращий доступ до бібліотечної колекції ([Національний репозитарій академічних текстів](#)).

Детальніше: <http://surl.li/odyiwi>, <http://surl.li/otplbn>, <https://www.ebsco.com/products/flipster>
(вгору)

Додаток 41

17.06.2024

НФДУ розпочинає процес номінування жінок-учених України на включення їх до міжнародної бази даних AcademiaNet в 2024 році

З метою підтримки українських науковиць, а також реалізації місії та завдань Національного фонду досліджень України, що передбачають, зокрема, міжнародний обмін інформацією та вченими, популяризацію наукової і науково-технічної діяльності, розбудову дослідницької інфраструктури в Україні та її інтеграцію до світової дослідницької інфраструктури тощо, Фонд вдруге розпочинає процес відбору та номінування жінок-учених України на включення їх до міжнародної бази даних AcademiaNet в 2024 році! ([Національний фонд досліджень України](#)).

Нагадуємо, що у 2022 році Національним фондом досліджень України підписав Угоду про номінування на щорічній основі українських дослідниць до міжнародної бази даних [AcademiaNet](#), управлінську функцію якої виконує **Національний науковий фонд Швейцарії (Swiss National Science Foundation, SNSF)**.

В рамках Угоди в 2023 році Науковою радою Фонду було відібрано перші 32 кандидатки на номінування, профілі яких було вже опубліковано в базі даних AcademiaNet. Детальніше про результати попереднього номінування ви можете дізнатись за [посиланням](#).

Коротко про AcademiaNet

Проект AcademiaNet започатковано у Німеччині Фондом Роберта Боша (RBS) та видавництвом “Spektrum der Wissenschaft” у 2010 році. AcademiaNet – міжнародна база даних, що містить понад 3150 профілей жінок-науковиць в усіх галузях наук з понад 40 країн світу. Крім того, веб-сайт www.academia-net.org містить новини про членів AcademiaNet та про жінок у сфері науки.

Національний фонд досліджень України номінуватиме науковиць, які мають досвід безпосередніх професійних зв'язків з НФДУ (зокрема, членкині комісій конкурсів НФДУ, керівниці проєктів-переможців конкурсів НФДУ, експертки, які брали участь в оцінюванні заявок на одержання грантової підтримки НФДУ).

Номінантки мають відповідати критеріям відбору AcademiaNet, які включають:

- видатні наукові здобутки (залежно від напрямку: видавнича діяльність, премії та нагороди, самостійно залучене фінансування, патенти, запрошення конференції тощо);
- незалежну керівну діяльність;
- досягнення в науково-технічній діяльності;
- додаткові критерії (баланс поєднання сім'ї та наукової кар'єри, міжнародний досвід, посади у якості запрошеного професора, викладацька діяльність, соціальна діяльність, участь у роботі дослідницьких та університетських комітетів/комісій тощо).

Якщо ви маєте бажання бути долученими і погоджуєтесь надати свої персональні дані для включення до бази AcademiaNet, необхідно заповнити форму за [посиланням](#).

Термін подачі заявок: 01.08.2024 р.

Рішення про затвердження кандидатур приймається безпосередньо Науковою радою Фонду. У разі виникнення питань щодо заповнення форми чи деталей стосовно номінації до міжнародної бази даних AcademiaNet звертайтеся за електронною адресою: s.baran@nrfu.org.ua

Фонд з великою повагою ставиться до захисту Вашої конфіденційної інформації та здійснює збір тільки тієї інформації, яка необхідна для номінації і можливості зворотного зв'язку. Тому просимо звернути увагу, що заповнюючи форму ви погоджуєтесь з тим, що ваші персональні дані можуть оброблятися та передаватися для розміщення їх у базі даних AcademiaNet.

Чекаємо на ваші анкети!

([вгору](#))

Додаток 42

21.06.2024

NATURE INDEX 2024

Індекс відстежує внески до дослідницьких статей, опублікованих у високоякісних природничих наукових журналах і наукових журналах про здоров'я, вибраних на основі репутації незалежною групою дослідників. Індекс Nature надає абсолютну кількість і часткову кількість публікацій статей на інституційному та національному рівнях і, як такий, є індикатором глобальних високоякісних досліджень і співпраці. Дані в Nature Index регулярно оновлюються, останні 12 місяців доступні за ліцензією Creative Commons (CC BY-NC-SA 4.0) на nature.com/nature-index/. Базу даних зібрано Nature Research Intelligence, частиною Springer Nature. Nature Index 2024 – є одним з показників ефективності видавничої діяльності наукових організацій. Дані, які використовуються для впорядкування списків Nature Index, базуються на публікаціях установи в 145 природничих та медичних

журналах відібраних на основі репутації незалежною групою провідних вчених у своїх галузях. Список періодично переглядається, і журнали можуть бути видалені або додані. Дані в таблицях базуються на відносно невеликій частці загальної кількості дослідницьких робіт, вони охоплюють лише природничі науки та науки про здоров'я, а результати не нормалізовані (тобто вони не відображають розмір установи, або її загальні результати досліджень). У рейтингу взяли участь 41 українські заклади вищої освіти та наукові установи. Найкращими серед них визнані: Національна академія наук України (НАНУ), Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Науково-виробниче підприємство «Енамін», Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна, Харківський фізико-технічний інститут (ХФТІ) ([Національний репозитарій академічних текстів](#)).

Детальніше: <http://surl.li/uqvap>, <http://surl.li/uqvcu>
([вгору](#))

Додаток 43

Покращення функції Огляд цитувань в Scopus

Ця модернізація відбулася завдяки отримання зворотного зв'язку від користувачів і мала на меті покращення якості даних ([Державна науково-технічна бібліотека України](#)).

Що наразі оновлено:

- налаштовано доступ до більшої кількості цитат із ширшого діапазону документів;
- покращену візуалізацію, що полегшує аналіз тенденцій у цитуваннях;
- збільшено поріг для створення оглядів цитувань.

«Повний процес оновлення здійснюється поетапно, і очікується, що він буде завершений до 30 червня 2024 року», - повідомила у своєму листі на адресу ДНТБ України менеджер по роботі з користувачами Elsevier пані Паула Мілевська.

Протягом періоду оновлення користувачі можуть спостерігати незначні коливання кількості цитувань порівняно з попередньою версією. Ці зміни пов'язані з розвитком вмісту Scopus і відмінностями синхронізації між старою та новою серверними системами.

Під час переходу на нову серверну систему користувачі можуть зіткнутися з невідповідністю кількості цитувань на деяких сторінках Scopus. Розробники запевняють, що дані про кількість цитувань залишаються точними, а розбіжності на сторінках Scopus буде, невдовзі, усунуто.

([вгору](#))

Додаток 44

18.06.2024

Дейна А.

ОЗВУЧЕНО СУМУ, ЯКУ НАТО ІНВЕСТУВАВ У ФОНД РОЗРОБКИ ІІ ТА КОСМІЧНИХ ТЕХНОЛОГІЙ [\(ZN.UA\)](#).

Фінансування отримали такі компанії:

- Fractile – лондонський виробник комп'ютерних чіпів, який працює над прискоренням великих мовних моделей (LLM), подібних до тих, що використовуються в ChatGPT;
- ARX Robotics – німецький розробник безпілотних роботів з функціями, що варіюються від підняття ваги до спостереження;
- iCOMAT – британський виробник більш легких матеріалів для транспортних засобів;
- Space Forge – уельський розробник напівпровідників для умов мікрогравітації та вакууму, щоб можна було використовувати у космосі.

Також встановлені партнерські відносини з венчурними компаніями Alpine Space Ventures, OTB Ventures, Join Capital та Vsquared Ventures для підтримки подальших інвестицій у глибокі технології на континенті.

"Забезпечення доступу до стратегічних технологій є ключем до забезпечення безпечного і процвітаючого майбутнього для одного мільярда громадян альянсу", – прокоментувала Андреа Траверсоне, керуючий партнер фонду.

Фонд підтримують 24 із 32 країн-членів НАТО, включно з Фінляндією та Швецією, які долучилися до альянсу раніше цього року.

Разом з тим, [НАТО також веде переговори, щоб розгорнути більшу кількість ядерної зброї](#) на тлі зростаючої загрози з боку Китаю, заявив генеральний секретар Альянсу Єнс Столтенберг.

[\(вгору\)](#)

Додаток 45

11.06.2024

Ультраправий ухил Європи: наслідки для науки

Громадяни Європи під час виборів минулого тижня по всьому континенту «схилили» Європейський парламент ще далі до крайніх правих. Дослідники побоюються, що фінансування науки та екологічна політика Європейського Союзу можуть постраждати під впливом націоналістичних партій [\(Світ\)](#).

Але експерти з наукової політики зітхають із полегшенням, оскільки успіхи ультраправих не такі екстремальні, як передбачали опитування.

«Це могло бути набагато гірше», — каже Курт Декетеляре (Deketelaere), генеральний секретар Ліги європейських дослідницьких університетів. Три основні проєвропейські політичні групи все ще мають «зручну більшість» у Європейському парламенті, і «всі три мають позитивне ставлення до досліджень, інновацій та освіти», — розповідає він Science Insider.

Станом на сьогодні ці три групи — консервативна Європейська народна партія (ЄНП), Прогресивний альянс соціалістів і демократів і центристські ліберали Renew Europe — забезпечили собі приблизно 400 разом із 720 місць. (Точне число для кожної політичної групи у парламенті буде затверджено найближчими тижнями.)

<...>

Націоналістичні та ультраправі партії все ще перебувають у меншості в цілому, але вони здобули перевагу в Австрії, Нідерландах, Іспанії та особливо у Франції та Німеччині, двох найбільш густонаселених країнах ЄС. Антиміграційна партія «Національне об'єднання» посіла перше місце у Франції з 31% голосів — це вдвічі більше, ніж у партії президента Еммануеля Макрона — збільшивши кількість членів Європейського парламенту з 18 до приблизно 30. (У відповідь Макрон призначив позачергові загальні вибори на 30 червня.) У Німеччині «Альтернатива для Німеччини» посіла друге місце з майже 16% голосів і, за оцінками, отримає від восьми до 16 місць у Європейському парламенті.

Незважаючи на ці успіхи, ландшафт парламенту в цілому залишається «досить стабільним», каже Томас Йоргенсен, директор Європейської асоціації університетів з координації політики та прогнозування. Але він попереджає, що успіхи ультраправих можуть призвести до скорочення витрат і збільшення обмежень на фінансування науки ЄС, а також до «політизації наукової політики».

Йоргенсен каже, що «великою битвою» стане бюджет наступної 7-річної загальноєвропейської програми фінансування науки. Поточна програма Horizon Europe вартістю 95,5 мільярдів євро діє до 2027 року, але майбутній парламент має домовитися про наступний період, між 2028 і 2034 роками. «Ми можемо побачити, що ця централізована програма опиниться під тиском партій, які не хочуть витратити так багато грошей безпосередньо з Брюсселя», — каже він.

Очікується, що екологічна політика також зазнає удару після зсуву вправо, у поєднанні з втратою «зеленими» прогнозованих 18 місць. «Серед ультраправих є люди, які заперечують зміну клімату, і люди, які незадоволені тим, що показує наука», — каже Йоргенсен. Це не віддалена загроза: вчені місяцями б'ють тривогу щодо відступу ЄС від зелених реформ. «Згідно з найкращими науковими висновками, ці рішення є погано виправданими та ставлять під загрозу наше спільне майбутнє — включно з майбутнім фермерів, яким вони, як стверджують, допомагають», — йдеться у нещодавньому відкритому листі від 20 наукових асоціацій Європи (<http://surl.li/uklyp>).

«Було б безвідповідально і трагічно, якби політики ЄС сприйняли результати виборів як зелене світло для знищення «Зеленої угоди», — говорить Гі Пеер, біолог з охорони природи з Німецького центру інтегральних досліджень біорізноманіття та Центру екологічних досліджень UFZ-Helmholtz, маючи на увазі гігантську політичну програму, яка має на

меті зробити ЄС «кліматично нейтральним континентом» до 2050 року. Пеер побоюється, що новий парламент може подвоїти те, що він вважає помилковим фокусуванням на короткострокових технологічних рішеннях таких проблем, як зміна клімату, втрата біорізноманіття, деградація земель та забруднення навколишнього середовища.

Вплив виборів на інші інституції ЄС – Європейську комісію, яка пропонує законодавство, та Раду, яка ухвалює закони разом з Парламентом, – стане зрозумілим протягом найближчих тижнів, періоду інтенсивних торгів за найвищі посади в ЄС. Посада президента Єврокомісії зазвичай переходить до політичної групи-переможця – ЄНП – і наразі її обіймає Урсула фон дер Ляєн з Німеччини. Національні уряди кожної з 27 країн ЄС номінуватимуть по одній особі на посаду єврокомісара; один з цих кандидатів стане наступником комісара з питань досліджень та інновацій Іліани Іванової з Болгарії.

Зростання ультраправих партій у низці країн-членів ЄС означає, що комісари можуть бути висунуті від цих партій, «так само, як прем'єр-міністри від цих партій можуть з'явитися в Європейській Раді», – каже Курт Декетеларе (Deketelaere). «І якщо це станеться... порядок денний ЄС у сфері досліджень та інновацій може змінитися», – каже він. «Пильність залишається ключовим фактором».

([вгору](#))

Додаток 46

10.06.2024

За витік наукової інформації – за ґрати

Професор, якого в судових розглядах називали лише «Лі», працював у Корейському передовому інституті науки і технологій (KAIST). Серед витіку дослідницьких даних були раніше неопубліковані передові дослідження LiDAR (Light Detection and Ranging), які суд визнав такими, які варто зберігати в секреті. Ці дані можуть «стати сходинкою для комерціалізації автономного водіння» ([Світ](#)).

Витік також включав базові експериментальні дані про LiDAR, ключовий датчик, який вимірює відстань між об'єктами за допомогою лазерних променів і який вважається передовою технологією, захищеною корейським законодавством.

Корейська національна розвідувальна служба виявила порушення у 2020 році, судовий розгляд розпочався у вересні того ж року після прокурорського розслідування. Перший судовий процес у 2021 році показав, що витік даних дослідження призвів до «швидкого зростання» знань залучених китайських дослідників, і згодом Лі був засуджений до двох років ув'язнення.

30 травня 2024 року вищий суд країни залишив у силі дворічний вирок за порушення Закону Південної Кореї про запобігання розголошенню та захист промислових технологій, серед інших звинувачень.

Поділився зі студентами та викладачами в Китаї

Згідно з судовими документами, Лі було звинувачено у витоку загалом 72 файлів, які включали базові експериментальні дані, результати аналізу експериментів і моделювання, а також підсумкові дані, пов'язані з автономними транспортними засобами. Дані були звантажені в хмарний сервер, яким дослідники KAIST могли поділитися, і який також могли завантажити професори та дослідники Чунцінського університету інженерії та технології в Китаї.

Лі був професором кафедри електротехніки та електроніки в KAIST з лютого 1997 року. З лютого 2017 року він працював співдеканом і відповідальним професором Міжнародної програми KAIST у Чунціні Лянцзян (CLKIP) – міжнародного освітнього центру співпраці, який використовує KAIST система освіти та навчальний план у кампусі Лянцзян Чунцінського університету інженерії та технологій.

У 2017 році його було обрано іноземним експертом у рамках Плану тисячі талантів китайського уряду, розробленого для залучення вчених і професорів світового рівня, надаючи їм високі зарплати, проживання та інші пільги, а також добре фінансовані лабораторії для проведення їхніх досліджень у Китаї. Його дослідження в рамках Плану тисячі талантів було зупинено в липні 2020 року.

«План тисячі талантів» загрожує і нацбезпеці США

Лі — перший корейський професор, який брав участь у китайському плані «Тисяча талантів», дії якого розслідували і якого засудили в Південній Кореї.

До цього під пильну увагу служб безпеки потрапили десятки дослідників у Сполучених Штатах, які брали участь у китайському плані талантів. Це сталося, коли комітет внутрішньої безпеки Сенату США заявив у звіті у 2020 році, що план талантів загрожує національній безпеці США через передачу інтелектуальної власності США та дослідження в Китай (<http://surl.li/ujekr>).

Зокрема, професор хімії Гарвардського університету Чарльз Лібер був засуджений у квітні 2023 року за брехню федеральним слідчим США через те, що він не заявив про свої зв'язки з планом талантів та не сплатив податок із платежів, які отримував із Китаю.

([вгору](#))

Додаток 47

12.06.2024

Щепетильникова Є.

УКРАЇНСЬКІ УНІВЕРСИТЕТИ: ЯК ПРИВАБИТИ Й УТРИМАТИ ТАЛАНТИ?

У [Стратегічному](#) плані діяльності МОН до 2027 року «Освіта переможців» перед закладами вищої освіти (ЗВО) поставлено мету

забезпечити студентам і викладачам середовище «максимальних можливостей для подальшої самореалізації» (с. 116). Така мета збігається з баченням ролі вищої освіти в Європейському Союзі, який у Європейській [стратегії](#) для університетів відзначив роль ЗВО в промоції навичок і знань, розробленні інновацій та рішень до суспільних викликів ([ZN.UA](#)).

Проте [українські університети](#) впродовж тривалого часу виконували геть іншу функцію. Чимало ЗВО слугували інструментом соціального захисту, утримуючи студентів від раннього безробіття. Також ЗВО забезпечували зайнятість для викладачів, які часто не могли знайти себе на постсоветському ринку праці. Більшість приватних закладів орієнтована на прибуток, а не якісну освіту. Роботодавці й реформатори не задоволені результатами такої системи, проте мало хто наважується вголос говорити про те, що для якісної зміни держава має припинити бути гарантом існування ЗВО. Університетські спільноти мають нести повну відповідальність за своє існування.

Система вищої освіти України продемонструвала свою резистентність до змін «згори» всупереч численним намаганням її реформувати протягом останніх трьох десятиліть. Варто лише пригадати невдалі спроби збільшення наукової продуктивності ЗВО через запровадження статусу «дослідницького» університету або вимоги до публікацій викладачів. Проте університети швидко трансформувалися під тиском обставин, зокрема під час пандемії коронавірусу та війни. Висновок досить простий: ключем до змін у ЗВО є не законодавчі новації, а розвиток внутрішньої спроможності управляти трансформаціями та готовність критичної маси фахівців університетів переглянути свої підходи до роботи. Лише суб'єктні академічні спільноти показують здатність підвищувати привабливість української вищої школи.

Державне гіперрегулювання, яке часто практикується у вищій освіті України, є перепорою до інновацій у ЗВО та суб'єктності академічних спільнот. Наприклад, Верховна Рада вирішила зменшити викладацьке навантаження, щоби збільшити можливості для наукової роботи в університетах ([проєкт 9600](#)). Але чому питання навантаження взагалі регулюється на рівні закону, а не індивідуального контракту між викладачем і ЗВО? Схоже, законодавці вважають, що викладачі — чи не найосвіченіша частина населення — не здатні самостійно визначити, скільки годин на рік вони можуть читати якісні освітні курси, а скільки — писати наукові статті. Або ж ухвалення таких рішень законодавцями є проявом патерналізму серед ЗВО та викладацької спільноти, які очікують від «старшого брата» у вигляді ВРУ та МОН інструкції, щоб уникнути самостійного рішення.

Аналогічною є ситуація із зарплатами в державних ЗВО, які досі обмежені тарифними сітками. Навіщо зберігати ці раритети советської імперії, коли кожен ЗВО має адміністраторів для управління персоналом і витратами? У відповідь часто лунають аргументи про запобігання

зловживанням, разом із якими бюрократія унеможлиблює й прогрес. Через тарифні сітки університети не можуть привабити талановитих викладачів і як наслідок продовжують советські практики «зрощування» власних викладачів, що унеможливило конкуренцію та вільний обмін ідеями. На відміну від ЗВО за кордоном, українські університети рідко пропонують роботу науковцям, які захистилися в інших освітніх або наукових установах. Факультети та кафедри фактично варяться у власному соку, що призводить до виродження науково-дослідного потенціалу.

Безумовно, є й винятки з правил, які демонструють прогресивні українські академічні спільноти. Так, в Альянсі українських університетів обговорили успішний досвід приваблення й утримання талантів. Зокрема приватні ЗВО — Київська школа економіки та Український католицький університет — долучають до своєї спільноти науковців з інших ЗВО, як українських, так і зарубіжних. Сумський державний університет запровадив систему надбавок для мотивації викладачів до наукової та міжнародної діяльності. Адміністратори вбачають значний вплив цієї системи на швидке зростання міжнародного рейтингу університету. Водночас для відповіді на українські виклики в Дніпровській політехніці та Київському національному університеті впроваджують програми дуальної освіти, в межах яких студенти вчаться не лише в науковців, а й на практиці, працюючи на підприємствах. Від таких програм виграють усі, особливо в умовах низької платоспроможності студентів і критичної потреби бізнесу в кадрах.

Проте потрібно визнати, що успішними в кризових умовах навряд чи стануть усі українські ЗВО, тому в уряді мають дати університетам право на помилку заради прогресу. Інструменти для регулювання освіти часто розглядають як спосіб унеможливити провал, особливо серед державних ЗВО, — це має змінитися. Університети, які й далі одержують державну підтримку, незважаючи на нікчемні результати роботи, не прагнуть інновацій, поки від цього не залежатиме їх існування. Частина не зможе цього забезпечити, але це не має викликати страх. Зусилля варто сфокусувати на механізмах переведення студентів до інших ЗВО та підвищення конкурентоспроможності викладачів, які, можливо, будуть змушені доводити свою здатність конкурувати за робоче місце. Ключовим викликом є здатність бюрократії відмовитися від гіперконтролю, щоб академічні спільноти, якими мають бути університети, нарешті отримали свободу. А як вони нею скористаються, має бути їхньою відповідальністю, адже це і є максимальна можливість для самореалізації.

[\(вгору\)](#)

Додаток 48

10.06.2024

На словах – засуджуємо, на ділі – співпрацюємо?

Поки українські воїни захищають свою землю і весь світ від рашизму, є люди, країни, організації та структури, які й далі співпрацюють з країною-терористом, її науковими спільнотами, чим підтримують війну росії в Україні. Особливо гірко і незрозуміло, коли так роблять представники вільного демократичного світу, організації та спільноти, які на словах засуджують агресію [\(Світ\)](#).

Мабуть, справжнісіньким шоком для науковців Сумського державного університету стали результати їхнього дослідження, коли вони отримали докази співпраці академічного видавництва Elsevier, яке є власником бази Scopus, з російською федерацією — вже після початку повномасштабного вторгнення її в Україну.

Після того, як професори Сумського державного університету, доктори економічних наук Олексій Пластун та Інна Макаренко глибоко і всебічно перевірили факти, які підтвердили співпрацю Elsevier/Scopus з російською федерацією під час широкомасштабної війни, СумДУ звернувся з листом до Міністерства науки і освіти України, доєднавши до нього Аналітичну записку авторів дослідження.

Професори СумДУ Олексій Пластун та Інна Макаренко відзначили в Аналітичній записці, що після початку повномасштабного вторгнення росії компанія Elsevier засудила агресію, припинила продажі продуктів і послуг у росії та білорусі, й вирішила згорнути роботу та закрити офіси в росії. Навіть підписала спільну заяву провідних світових видавництв про зупинення продажів та маркетингу продуктів і послуг для наукових організацій у росії та білорусі.

Однак, як з'ясувалося, офіційна позиція компанії Elsevier не відповідала її діям. У результаті дослідження даних бази Scopus, академічних журналів та їхніх видавців науковці СумДУ знайшли значну кількість доказів співпраці Elsevier з країною-загарбником. Вони систематизували ці докази в окремі групи.

Зокрема, впродовж 2022–2023 років Scopus продовжував додавати до бази даних нові російські журнали, з явними ознаками порушень принципів академічної доброчесності; використовувались дані російської пропаганди щодо анексії українських територій у Scopus; відбувалася співпраця Scopus із російською академією наук, яка є активною прихильницею війни проти України. Elsevier і нині продовжує видавати російські журнали, додає в базу Scopus нові російські видання з явними ознаками порушення принципів академічної доброчесності.

Зокрема у 2022–2023 роках в базу Scopus було додано 77 журналів, афілійованих з російською федерацією. За цей самий період лише два російських журнали були виключені зі Scopus.

Дев'ятнадцять із 77 журналів (25 %) видаються університетами, які публічно підтримали російську агресію та війну проти України, що підтверджується листом російського союзу ректорів (<https://rsr-online.ru/news/2022/3/4/obrashenie-rossijskogo-soyuza-rektorov/>).

Науковці виявили численні порушення принципів академічної доброчесності цими журналами. Зокрема із 77 журналів десять мали українських учених у своїх редакційних колегіях (дослідники готові надати детальну інформацію).

Сумчани звернулись до названих у складі редколегій українських вчених із запитом. З десяти відповіли шестеро, і всі вони заперечили свою приналежність до редакційних колегій цих журналів. Одні — ніколи не були членами, а інші — повідомили головних редакторів про свій вихід з редколегії після початку вторгнення. Втім, на момент проведення дослідження (квітень-травень 2024 року) всі вони значились на сайтах журналів як члени редакційних колегій.

Розслідування сумських учених триває, вони ідентифікували уже десятки подібних випадків у інших нових російських журналах, доданих до Scopus протягом 2022–2023 років. Серед них — *Reviews on clinical pharmacology and drug therapy*, *Obrabotka metallov-metal working and material science*, *Regional Anesthesia and Acute Pain Management* та інші. Повний перелік цих журналів, як і наявну базу в розрізі особистостей, учені готові надати за запитом.

Загалом науковці розіслали більш як 200 листів членам редакційних колегій російських журналів, доданих до Scopus у 2022–2023 роках. На сьогодні отримано близько 30 відповідей, в яких 90 % начебто членів редколегій заявили, що вони або не знали, що їх було включено до редакційних рад, або вони не виконували жодних редакційних обов'язків. Що є прямим порушенням принципів академічної доброчесності з боку журналів.

Було ідентифіковано й інші порушення принципів академічної доброчесності, наприклад, головний редактор журналу *Reviews on Clinical Pharmacology and Drug Therapy* професор Шабанов має 163 публікації в цьому ж журналі

(<https://journals.ecovector.com/RCF/search/search...>).

Автори дослідження виявили в Scopus значну кількість російських пропагандистських наративів щодо анексії українських територій. Тільки у 2022–2023 роках у Scopus позначено українські території як частину російської федерації понад 2400 разів (!). Зокрема:

- українське місто Донецьк було згадано як частина російської федерації в Scopus 209 разів;
- українське місто Севастополь було згадано як частина російської федерації в Scopus 1173 рази;
- українське місто Сімферополь було згадано як частина російської федерації в Scopus 769 разів.

Це явище характерне і для нових російських журналів (більш детальна інформація доступна за запитом).

Про те, що Scopus співпрацює з російською академією наук, яка є активною прихильницею війни проти України, свідчать такі факти:

- голова російської академії наук Геннадій Красніков є членом ради безпеки російської федерації, яка схвалила вторгнення;
- російська академія наук бере участь у російській пропаганді, наприклад, написанні підручників з історії з розділами про «військову операцію в Україні» (<https://tass.ru/obschestvo/19507147>);
- російська академія наук офіційно підтримала кандидатуру володимира путіна на президентських виборах (<https://tass.ru/obschestvo/19855645>);
- російська академія наук перебуває під санкціями США, причому 20 її інститутів — у списку SDN від OFAC (<https://sanctionslist.ofac.treas.gov/Home/SdnList>).

Незважаючи на це, Scopus просуває російську академію наук на своїй платформі. В організаційній структурі академії у Scopus (<https://www.scopus.com/pages/organization/60021331...>) щонайменше сім українських організацій, анексованих російською федерацією, зазначені як частина російської академії наук. Одна з них — Інститут біології південних морів ім. А.О. Ковалевського із Севастополя.

На запит науковців СумДУ до Elsevier з приводу виявлених фактів надійшла відповідь, суть якої полягає в тому, що хоч видавництво і засуджує російське вторгнення в Україну, але «на даний момент немає жодних урядових санкцій», які б завадили приймати матеріали від російських журналів.

Тому Elsevier фактично продовжує активно співпрацювати з росією, розповсюджуючи через свою платформу Scopus російську пропаганду, приймаючи нові російські журнали попри підтримку їхніми видавцями війни проти України та наявні порушення принципів академічної доброчесності.

Очевидно, що такий стан справ Elsevier цілком влаштовує, вони й надалі дотримуватимуться принципу «вільної науки», тобто просуватимуть російську науку. А щодо інформації, розміщеної на сайті Scopus, то за неї ані Scopus, ані Elsevier відповідальності не несуть.

«Виходячи з такої позиції Elsevier і з повної відсутності реакції на виявлені кричущі факти пропаганди та академічної недоброчесності, вважаємо за потрібне вивести цю проблему на держаний рівень з відповідними зверненнями до органів ЄС, США та інших партнерів, що відповідають за санкційну політику, з метою переконання Elsevier в неправильності їхньої позиції та понесення компанією відповідальності за фактичну підтримку російської агресії в Україні», — пишуть автори Аналітичної записки професори СумДУ Олексій Пластун та Інна Макаренко.

... Нині Аналітична записка у МОН, і, вочевидь, тепер міністерству спільно з науковою спільнотою надійшла черга визначитися, як на все це реагувати.

Підготувала Лариса ОСТРОЛУЦЬКА
([вгору](#))

Шляхи розвитку української науки

Інформаційно-аналітичний бюлетень

Додаток до журналу «Україна: події, факти, коментарі»

Ідентифікатор медіа R30-01101

Упорядник **Натаров Олег Олександрович**

Видавець і виготовлювач

Національна бібліотека України

імені В. І. Вернадського

03039, м. Київ, Голосіївський просп., 3

Тел. (044) 524-25-48, (044) 525-61-03

E-mail: siaz2014@ukr.net

Сайт: <http://nbuviap.gov.ua/>

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи

до Державного реєстру видавців, виготовлювачів

і розповсюджувачів видавничої продукції

ДК № 7871 від 28.06.2023 р.